

4

Petri Rami

VEROMANDVI

Institutionum dialecticarum libri III.

AD

Carolus Lotharingum

Cardinalem

Guifianum.

L V T E T I A E.

Ex officina Ludouici Grandini, è regione gymnasii Mariani, in signo galli.

1 5 4 7

Cum gratia & priuilegio
Regis ac Senatus.

Petri Rami

VEROMANDVI

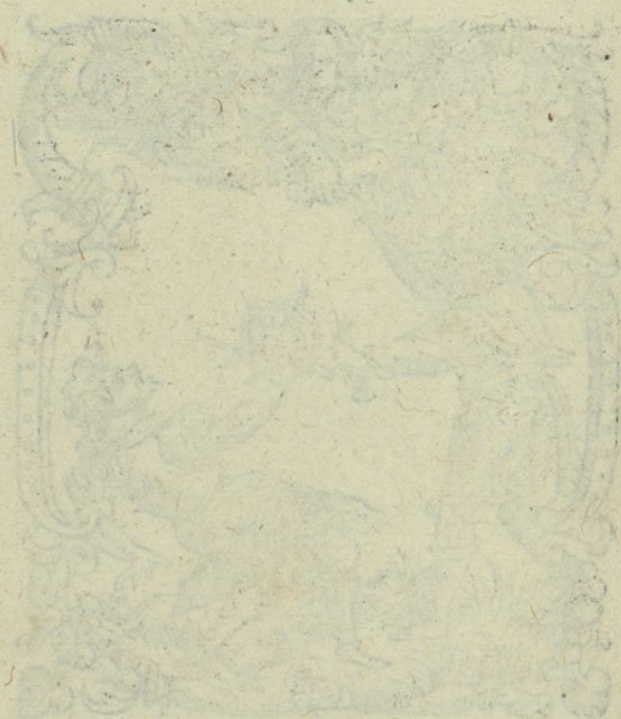
Inspectionum disquisitionum lib. I.

AD

Carolum Iohannem

Cardinalem

Gasparum

PAULI AD.

Ex officio Ludovici Cardinalis & regis
the generalis Maritimi in figno galle

1547

Cum gratia & privilegio

Regis ac Senatoris.

Petri Rami

VEROMANDVI

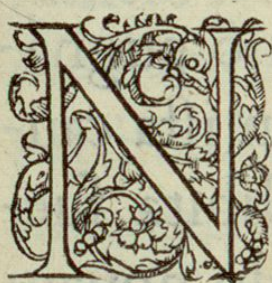
Institutionum dialecticarum Præfatio,

A D

Carolus Lotharingum

Cardinalem

Guifianum.

Non ignoras (Cardinalis & princeps illustrissime) quæadmodum quondã tēpestas vexati nautæ Deo munus aliquod offerebant, cuius ope sibi viderentur ad portum perducti. Sic enim poeta,

*Fortè sacer Fauno folijs oleaster amaris
Hîc steterat, nautis olim uenerabile lignum:
Seruati ex undis ubi figere dona solebant
Laurenti diuo, & uotas suspendere uestes.*

Æneid. 12.

Quare si tua singulari beneuo-

a.ii.

lencia aristotelici iudicii fluctibus erepti, tabulam aliquam naufragii nostri tibi offerimus, verendū, credo, mihi non erit, ne magis de præteritis malis cōqueri, quàm debitam tibi & gratiā, & gratiæ materiā testificari videar: præsertim cū mihi certū sit, nō modò nō pugnādo, sed omnia quæ in ista causa aduersariis meis libita fuerint, patienter ferendo, nouam victoriam reportare. Neque solum ad humanissimū Thrasi-
būli exemplum, ἀμνηστίαν atque iniuriarū obliuionē iurare, verum omnes æmulos ad ingenii atque industriæ contentionē ea lege prouocare, vt si me (quod facillimum est) honestis

studiis & vigiliis vicerint, Deo optimo maximo gratias habeã, quòd vel aduersarios mihi deesse noluerit, quos honestè imitari possem. Fuerimus igitur omnibus tempestatis sæuissimæ procellis ac ventis, aristotelico iudicio iactati: liceat tamen ~~monstrare~~ ^{amplius} vsurpare, liceat hanc in partē etiã errare, vt existimemus excitandi & confirmandi ingenii gratia, in tātum rerum discrimen, quasi aliquod certamen nos incidisse: Cogitemusque potius de singulari clemētia tua: qua tam atroci turbine liberati, rescissaque aristotelici iudicii sentētia, pristinae libertati restituti sumus. Atque, vt beneficii tui lætitia &

gratulatio ex intimo penitus
animo promatur, nō solū car-
men à Lyrico poeta, sed lyram
ipsam iam nunc assumamus:

Horat. i. car.

Mecœnas, atavis edite regibus,

O & præsidium & dulcæ decus meum,

perge ista tua cælesti & diuina
virtute frui, afflictos excitare,
miseros cōsolari, oppressos libe-
rare periculis, supplicibus non
solū dexterā, sed etiam ope-
ram, industriam, mētem deni-
que totā præstare. Charū (mi-
hi crede) esse principem, bene
de ciuibus suis mereri, diligi,
coli gloriosum est. Qui verò
metui, quàm amari: quique po-
tentiam, quàm æquitatē suam
prædicari malunt, hi verū iter
gloriæ prorsus ignorant. Mul-

ta sunt & eximia laudes tuæ:
• generis amplissimi claritas, naturæ atque ingenii dona prorsus admiranda, plurimæ literæ & diuinæ & humanæ magnis studiis acquisitæ, tanta in hac ætate sapientia, quātam ad res maximas perspiciendum fensatis sit optare, singulares honores additi, vt & principatum inter Fraciæ pares & summum in maximi administratione regni locū obtineres, quinetiam amplissimo de tua virtute, pōtificis maximi iudicio nūc nuper in cardinalium ordinē cooptatus esses: Quæ laudes tametsi maximæ sunt, hominum tamen celebratione & sermone cōtinētur. Verūm mansue-

tudinis, beneficentiæ, charitatis gradibus (dicam verò liberè quod verè possum) in cælū ipsum mihi vidēris ascendere. Quare virtutem tam præstantem princeps omnium humanissime principum, cōserua ac retine: eique dicatas (vt gratiæ materiam cum gratia quoque tibi persoluā) institutiones dialecticas accipe. In quibus tecū nostri homines clarissimè percipient, nos improbis calumniis & biennio iam antè apud Frācisum regem, & proximo superiore mēse apud Senatum Parisiēsem vexatos atque agitados esse. Neque enim dialecticam oppugnamus (vt ignari rerū & imperiti homines nobis

Quid institutiones hæc differant à dialecticis aristoteleorum.

obtrectāt) sed insigniorem atque absolutiorem, quàm iis adhuc nota fuerit, ostendimus. Nos enim huius artis & descriptionē, & illustrationē, & vsum faxit tādē Deus optimus maximus, vt homines intelligant, quàm differentē ab aristoteleis ostēdamus. Vt sermonis (cuius *Differētia in præceptis.* ars est Grāmatica) sic rationis (cui' doctrina est dialectica) vis est quædā generalis & vniuersa: qua vt illic quiduis loquimur, ita hīc prouidemus, æstimamus, percipimus. Hanc generalem ratiocinādi virtutem definiendo complectimur: inuentionis & dispositionis partibus primū distinguimus: deinde vtriusque partis singulas

particulas suo loco & ordine
persequimur: nullum quod ab
aristoteleis tradatur, verū præ-
ceptum omittimus: nullum ta-
men aut inutile ponimus, aut
iteratione nugatoria sæpius ite-
ramus. Aristotelei subiectam
huic arti generalem illam vim
rationis tam multis libris or-
gani logici (sic enim aristote-
lica dialectica nominatur) nus-
quam definiunt: duas illas ve-
ras partes inuentionis & dispo-
sitionis, falsis fragmentis præ-
dicabilium, prædicamentorum,
interpretationum, analytico-
rum, topicorum, elenchorum
cōfundunt. In quibus & multa
necessaria (quæ complectimur)
omittunt: de causarum, subie-

ctorum, adiūctorum, dissenta-
 neorum, comparationū, distri-
 butionum, testimoniorū, con-
 iunctarū conclusionum parti-
 bus & modis, deque omni viæ
 ac rationis ordine: & sæpe do-
 cēt inutilia, vt vix ac ne vix qui-
 dem decima pars tam prolixæ
 cōmentationis vllam veræ ra-
 tionis scintillam contineat: &
 quæ dialecticæ vel inuētionis,
 vel dispositionis propria præci-
 piūt, tam sæpe, tamq; nugatoriè
 repetunt, tamq; obscure cū cæ-
 teris inutilibus inuoluūt, vt ra-
 ra quædā milii grana densis &
 cōfufis spinis obruta videātur.
 Dialecticā igitur nihil hīc op-
 pugnamus. Nos (quod illustra-
 tionis est) nullū in arte præce-

*Differētia in
 exemplis.*

ptū ponimus, quod perspicuis
 insigniū hominū testimoniis
 & exēplis non explicemus, Ci-
 ceronis maximè & Virgilii: sed
 reliquorum quoque authorū,
 quos Latine præcipienti sequi
 licuit. Aristotelei præcipiūt ad
 perspicuè docendum, exemplis
 opus esse non obscuris, qualia
 sunt apud Chærilū: sed illustri-
 bus, qualia sunt apud Homerū:
 At tanquā somniantes id præ-
 ceperint, nullam in tā magno
 tot voluminum corpore, falis
 cuiusquam micam asperferūt:
 nullum exemplum non modò
 Homericum aut Platoniciū (vt
 nos Virgilianum vnumquod-
 que ferè ac Ciceronianum) sed
 ne Chærileum quidem adhi-

buerunt: imò verò in maxima
tot institutionum (quas habēt)
parte vix vllum falsum saltem,
cōfingere queant, ita ab omni
humanæ cōsuetudinis ratione
prorsus abhorrēt. Dialecticam
igitur nihil hīc oppugnamus.

Nos (quod ad vsū postremo at
tinet) artis exercitationē tam
latè adhibemus , quàm longè
patet vis naturæ & artis: vt iu-
uentus huic disciplinæ dedita,
propositi vel poetæ, vel orato-
ris, vel cuiusvis exempli consi-
lium ex argumenti genere, iu-
diciū ex conclusionis specie,
methodum ex perpetuæ dispo-
sitionis ordine perspiciat : ali-
quid deinde simile conetur &
efficiat: atque omnes artis par-

*Differētia
in usu.*

tes ad confirmandam ingenii
solertiam, & animi mentisque
prudētiam exprimat: in eoque
sicut antea grammaticæ cum
rhetorica: ita nunc rhetoricæ
cum dialectica exercitationem
& vsum scribendo dicendoque
coniungat. Hac enim coniun-
ctione (vt in oratione hac de
re dicta, & ad te missa docui-
mus) valde speramus futurū, vt
quotidie melius aliquid ex his
studiis & excellētius existat. Ari-
stotelei inertī atque insulsæ cō-
fusione (quam in organi sui cō-
mentis habent) consentaneam
exercitationem adiungūt: nul-
lius insignis authoris inuētio-
nē, dispositionemve suis præ-
ceptis explicāt: nec idcirco vir-

tutes eius vel assequi, vel imitari curant: de solis inanium præceptiuncularum spinis in schola (quasi dialectica ad scholasticas de se duntaxat altercationes inuenta sit) triennium ferè totum clamitant: cōtemnunt poetas, remouent oratores, omnes elegantis & ornatæ disciplinæ homines respuunt: iisque philosophiam suam labefactari putant: Vt interea cū propriè & ornatè loqui (si fortè ista bona antea percepissēt) dedidicerint, temerè & pertinaciter cuius obloqui (quod dediscendum postea sit) didicerint, id est linguam & cor amiserint, magnā in dialectica & præclaram laudem se consecu-

tos arbitrentur: quinetiam vociferentur irati, theologiam à nobis & artes eneruari (his enim verbis aristotelicæ accusationis caput fuit) si tam miseræ, tamq; bonis ingeniis exitiosæ calamitati medicinã adhibere cupiamus. Dialecticam denique nihil hîc oppugnamus, verùm clariorem & perfectiorẽ omnino demonstramus. Sed his institutionibus collationis inductæ *μεγάταιν μὲν, αἰνταπόδοισιν δὲ* (cũ maius otium nobis erit) diligentius & accuratius exequemur. Quamobrem hac vna (vt suspensi tibi pro naufragio donarii vota concludam)

Horat. i. car.

-me tabula sacer

Votiva paries indicet humida

Suspendisse potenti

Vestimenta maris deo.

Petri Rami

VEROMANDVI

Institutionum dialecticarum

Lib. I.

5 **D**ialectica virtus est dis-
rendi, quod vi nominis
intelligitur: *διαλέγεσθαι* e-
nim, vnde Dialectica no-
minatur, & differere v-
10 num idémq; valent, idémque est dis-
putare, disceptare, atque omnino ra-
tione vti: hoc primum est huius ar-
tis nomē: postea verò Logice, eadem
tamē significatione dicta est. Quibus
15 nominibus Latini contenti nullum
suæ linguæ proprium quæsiuerunt.
Tametsi enim Cicero & Quintilia-
nus hic disputatricem, ille discepta-
tricem velut aliud agentes videantur
20 appellasse, vterque tamen Græca vo-
cabula maluit: & nos pro Latinis li-
cet cū illis vtamur. Comparatur au-
tem dialectica, sicut facultas artium

A.i.

reliquarū, natura, doctrina, exercita-
tione. Natura nāque differendi prin-
cipium instituit, institutum doctrina
propriis & idoneis præceptis instru-
it, instructum ab arte exercitatio in 5
opus educit, atque ita absoluit. Vt si
puer hic instituendus sit, is naturali-
ter propēsus est ad ratiocinādum: id-
que, licet imbecillius, tamen per se
ipsum efficiet: certius autem multò, 10
constantiusque cognitis artis præce-
ptis & exercitatione adhibita. Natu-
ralis autem propēsionis ad differen-
dum fines, quousque progredi pos-
sint, ars intuetur, & præceptis ad v- 15
sum naturæ cōgruentibus interpre-
tatur. Ars igitur dialectica, est doctri-
na differendi. Id verò de quo differi-
tur, quæstio est: vt si quæras, an diale-
cticus sit philosophus: Cuius partes 20
duæ sunt, altera antecedit, vt in quæ-
stione proposita, Dialecticus: altera
sequitur, vt Philosophus: illa minor,
hæc maior appelletur. Dialecticæ ar-
tis partes duæ sunt, Inuētio & Dispo 25
sitio: posita enim quæstione, de qua

differendum sit, probationes & argumenta quæruntur: deinde iis via & ordine dispositis, quæstio ipsa explicatur: tertia mentis actio in differendo
5 nulla est. Inuentio, est doctrina cogitandi & inueniendi argumenti, id est, rationis ad explicandam quæstionem idoneæ: Cuius summa & intermedia genera nulla adhuc vera cognouimus: vt tamen ars distinctius
10 exponatur, vtcūque licebit, ex cōstātis partiamur. Prima & antiquissima partitio est: vt alia sint insita, alia sint assumpta. Insita ex altera parte
15 quæstionis eruuntur, quorū quædam prima sunt, quædam à primis orta: prioris generis alia rei sunt, alia nominis: & ex illis alia simplicia, alia comparata: & è simplicibus alia postremo cōsentanea, alia dissentanea:
20 Consentanea autem dico quæ de eodem simul affirmari possunt, vt causæ & effecta, subiecta & adiuncta.

CAUSA AC PRIMVM FINIS.

25 Causa, appellatur id cuius vī aliquid est: vt finis, forma, efficiens, ma

Lib. I.

Pro Lig.

teria. Finis, cuius gratia fit aliquid: vt
 Cicero in Legibus finem bonorum
 ait esse, quo referuntur, & cuius cau-
 sa sunt faciēda omnia. Hoc argumen-
 to idem vrget vehementer Tubero- 5
 nem, cum armorū contra Cæsarem
 susceptorum cōsiliū & finem pre-
 mit. Quid enim Tubero, ait, tuus il-
 „ le districtus in acie Pharsalica gla-
 „ dius agebat? cuius latus ille mucro 10
 „ petebat? qui sensus erat armorū tuo-
 „ rū? quæ tua mens? oculi? manus? ar-
 „ dor animi? quid cupiebas? quid opta-
 „ bas? Nimis vrgeo: commoueri vide-
 „ tur adolescēs, ad me reuertar. Iisdem 15
 „ in armis fui. Quid autē aliud egimus
 „ Tubero, nisi vt quod hic potest, nos
 „ possemus? Sic Iuno cōnubii finē assu-
 mit, cūm AEolo Deiopeiā pollice-
 tur solatii scilicet prolisque gratia. 20

Æneid. I.

*Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ:
 Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeiam
 Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.
 Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
 Exigat, et pulchra faciat te prole parentem.* 25

Hæc causa omnium nobilissima

est, & ad quam cæteræ referuntur: ut qui sit eam cōsecutus, reliquas omnes sit assecutus.

FORMA.

- 5 Forma, est causa per quā vnaquæ-
 queret est, id quod est, & à cæteris di-
 stinguitur rebus: ut hominis forma,
 anima cōpos rationis. Hæc enim cau-
 sa est, ut homo sit, & à cæteris omni-
 10 bus rebus sit distinctus. Sic domus,
 sic navis, sic ignis, sic terræ, cætera-
 rumque rerū omnium, seu natura-
 lis, seu artificiosa sua forma est: quā-
 uis ea quid sit frequenter ignoretur.
 15 Huius causæ priuatione chaos descri-
 bitur in Metamorphosi ab Ouidio,
Ante mare, & terras, & quod tegit omnia, cælū, Lib. i.
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere chaos, rudis indigestaque moles:
 20 *Nec quicquā, nisi pondus iners, congestaque eodē*
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Hoc argumenti genere tota illius
 poetæ Metamorphosis ferè contexi-
 tur, quēadmodū etiā initio indicat.

In noua fert animus mutatas dicere formas

25 Corpora.

Hæc causa verissimā cognitionē rei

A. iii.

scientiámque efficit : vt si Iuppiter ipse cū Pallade de re aliqua disputet, nō excellētiorem causam sciētiae aut diuiniorem requirat . Atque idcirco videtur diuinæ sapiētiae permultis in rebus reſeruata, hominibus negata.

EFFICIENS ABSOLUTA

& adiuuans.

Efficiēs est causa à qua res est: cuius distributio triplex notanda est, in absolutam primū & adiuuantem. Absoluta & perfecta sua vi rē efficit. Ignis caloris per se efficiēs causa est: Sic Cato contra senectutis reprehēsores, Caret epulis(aiūt)extructisque mensis & frequētibus poculis: Caret ergo(ait)etiam vinolentia & cruditate & insomniis: sic apud Virgilium, Nisus se solum authorem factæ cædis profitetur:

9. AEneid.

*Meme adsum, qui feci, in me conuertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis, nil iste, nec ausus,
Nec potuit.*

Adiuuans autē causa sola non efficit, sed aliā adiuuat, vel ab alia adiuuatur . In hac causa sunt instrumē-

ta, ministri. sic Velleius apud Cice-
 „ ronem contra Platonē disputat, Quæ ^{i. de Natura}
 „ molitio, quæ ferramenta, qui vectes, ^{deorum.}
 „ quæ machinæ, qui ministri tanti mu-
 5 neris fuerunt? Vtrunque causarū ge-
 nus & per se efficiētium & adiuuan-
 tium Cicero pro Marcello coniūxit,
 cum Cæsaris bellicas laudes cū mul-
 tis communicat, quòd à multis ad-
 10 iutus sit: clemētiæ gloriam totam ei
 tribuit, quia solus eius & author & ef-
 „ fector sit. Ait igitur, Nā bellicas lau-
 „ des solent quidam extenuare verbis,
 „ easque detrahare ducibus, commu-
 15 nicare cum multis, ne propriæ sint
 „ imperatorum. Et certè in armis, mi-
 „ litū virtus, locorū opportunitas, so-
 „ ciorum auxilia, classes, commeatus
 „ multum iuuant: maximam verò par-
 20 tem quasi suo iure fortuna sibi ven-
 „ dicat, & quicquid est prosperè gestū,
 „ id penè omne ducit suū. At verò hu-
 „ ius gloriæ, Cæsar, quam es paulò an-
 „ tè adeptus, socium habes neminem:
 25 totum hoc quantūcunque est, quod
 „ certè maximū est, totum est inquā

A.iiii.

tuum: nihil tibi ex ista laude centu-
rio, nihil præfectus, nihil cohors, ni-
hil turma decerpit: quinetiã illa ipsa
rerum humanarũ domina fortuna
in istius se societatem gloriæ non of-
fert: tibi cedit, tuã esse totam ac pro-
priam fatetur.

EFFICIENS, PROCREANS,

& conseruans.

Altera est efficientis causæ distri- 10
butio in procreantem & conseruan-
tem. Prioris generis sunt parentes, à
quibus procreati & geniti sumus. Di-
do apud Virgiliũ ait AEneã Veneris
& Anchisæ filium non esse, sed Cau- 15
casi môtis, & Hircanæ tigris: vt duri-
tiam & perfidiam eius coarguat.

AEneid. 4.

Nec tibi diua parēs generis, nec Dardanus author
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hircanæque admorunt ubera tigres. 20

In eodem efficientium loco sunt
opifices operũ suorũ: vt Menalcas a-
pud Virgiliũ ex authore laudat opus:

AEglo. 3.

-pocula ponam

Fagina, cœlatum diuini opus Alcimedontis. 25

Contrà similiter Damoetas,

Ibidem.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.

Conseruantes causæ sunt quæ statum factæ rei tuentur: vt leges, vt iudices, vt magistratus rerum publicarum. Qui locus à Cicerone tractatus est, cū disputat à Legibus discēdum non esse. Hoc enim, ait, vinculum est huius dignitatis, qua fruimur in repub. hoc fundamentum libertatis, hic fons æquitatis: mens & animus, & consiliū, & sententia ciuitatis posita est in legibus. vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine lege, suis partibus, vt neruis, ac sanguine, & mēbris vti nō potest: legū ministri, magistratus: legū interpretes, iudices: legum denique idcirco omnes serui sumus, vt liberi esse possimus. Vtrūque genus complexus est Ouidius, cum otia dixit amoris causas esse:

Hæc ut ames faciunt, hæc quæ fecere tuentur: De Remed. 1.

Hæc sunt iucundi causa cibūque mali.

Otia si tollas, periēre cupidinis arcus:

Contemptæque iacent, & sine luce facies.

Ex hoc causarum loco omnis est philosophorū disputatio, de conser-

uando bene moratæ ciuitatis statu.
Hinc nobilis pars medicinæ de sani-
tate tuenda, & prospera valetudine
retinenda.

E F F I C I E N S S P O N T E, 5

et non sponte.

Pro Liga.

Postrema efficientium distributio
est, vt aliæ spōte & cōsilio efficiāt, a-
liæ minime. Ex illo efficientiū gene-
re est Ciceronis de se cōfessio. Susce- 10
» pto bello Cæsar, gesto etiā magna ex
» parte, nulla vi coactus, iudicio meo
» ac voluntate ad ea arma profectus
» sum: quæ erant sumpta cōtra te. Sic
Phædria incontinentiā suā cōfitetur: 15

In Eunuc.

-ô indignum facinus: nunc ego et
illam scælestam esse, et me miserum sentio:
Et tædet, et amore ardeo, et prudens, sciens,
vixus, uidensque pereo, nec quid agam scio.

In causis autē, quæ minime cōsilio 20
aliquid efficiūt, tum natura, tum ne-
cessitas, tum fortuna ponitur.

N A T V R A.

Natura, vt cum eæ res, quæ confi-
lii, rationisque sint expertes, ad euē- 25
tus tamen suos cohibeant in se effi-

cientiã naturalem: vt venti mari incumbētes, tempestatis naturales causæ sunt: vnde sunt illa Virgilii,

Incubuerē mari, totūque à sedibus imis

I. Aenei.

5 *Vnā Eurūsq; Nothūsq; ruunt, crebērq; procellis
Africus, & vastos tollunt ad littora fluctus.*

Ex hoc causarū genere tota naturalis philosophia est de mundo, & eius partibus, de vētis, de grādine, de plu-
10 uia, de motu terræ, de animalium generatione, progressionē, cæterisque eiusmodi rebus.

NECESSITAS.

Necessitas est, cum vi aut humana, aut diuina cogitur, & impellitur efficiēs ad effectum. Humana necessitas est Tityri Virgiliani:

Quid facerem? neque seruitio me exire licebat.

AEglo. i.

Diuina est apud Ciceronē, quum
20 disputat Pompeianorū causam sceleratā non esse. At mihi quidem, ait, Pro Liga.
» si proprium & verum nomen nostri
» mali quærat, fatalis quædam calamitas incidisse videtur, & impro-
» das hominum mētes occupauisse: vt
25 » nemo mirari debeat humana cōsilia,

» diuina necessitate esse superata. Sibyl
la hoc argumēto Palinuri querelam
reprehendit:

Æneid. 6.

*Vnde hæc, ô Palinure, tibi tam dira cupido?
Tu stygias inhumatus aquas, amnēque severū
Eumenidum aspicias, ripāque iniussus abibis?
Desine fata deūm flecti sperare precando.*

FORTUNA.

*2. de Natu.
deorum.*

Fortuitæ causæ tribuitur quicquid 10
expers consilii, inopinato aliquo ca-
su cōtigerit. Vt si multæ vnus & vi-
ginti literarū formæ temerè aliquo
proiectæ versum aliquem efficiant
Ennii: talis efficientia literarum for- 15
tuita sit. Quod exemplū Cicero, Epi-
cureos arguens, fortuita atomorum
concurfione mundum efficiētes, as-
sumpsit. Hoc qui existimat, ait, fie-
» ri potuisse, nō intelligo cur nō idem 20
» putet, si innumerabiles vnus & vi-
» ginti literarum formæ, vel aureæ, vel
» qualeslibet, aliquo cōiiciantur, posse
» ex iis in terrā excussis, annales Ennii,
» vt deinceps legi possint, effici: quod 25
» nescio an in vno quidē versu pos-
sit tantū valere fortuna. Sic casu (ait

*3. de Natu.
deorum.*

„ idem) Phæreo Iasoni profuit hostis,
 „ qui gladio vomica eius aperuit, quã
 „ sanare medici non poterāt. In hoc ge-
 nere causarum imprudentia connu-
 5 merari solet. Ovidius de Tristibus,

Cur aliquid uidi? cur noxia lumina feci?

Libro 2.

Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Inscius Acteon uidit sine ueste Dianam:

Præda suis canibus non minus ille fuit.

10 *Scilicet in superis etiam fortuna luenda est,*

Nec ueniam, læso numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio, qualis Pro Liga.

„ est, Ignosce pater, errauit, lapsus est,
 „ non putauit, si vnquam posthac. Et
 15 paulò post, Erraui, temerè feci, pœ-
 „ nitet, ad clementiam tuam confu-
 „ gio, delicti veniam peto, vt ignoscas
 „ oro. Fortunæ autem nomen ignora-
 tio causarum cōfinxit: cum enim a-
 20 liquid præter consiliū, spēmque cō-
 tigerit, fortuna vulgò dicitur: nec in-
 scitè Iuuenalis,

Nullum numen abest, si sit prudentia, sed te

Saty. 10.

Nos facimus fortuna deam, cæloque locamus.

25 Huius generis causarum sponte &
 non sponte agentium magnus usus
 est. Hoc enim præcipuè in æstima-

tionē laudis & vituperii, poenæ & veniæ spectatur.

M A T E R I A.

Materia superest, ex qua res est: sic ex materia cum forma res corporatas effici dicimus: ut homo constat ex corpore & anima, id est, materia & forma. sic domus appellamus materiam, lapides, arenā, ligna, cæmenta: hoc argumēto regia solis apud Ouidiū describitur, quòd auro, quòd pyropo, quòd ebore, quòd argento ædificata esset.

2. Meta.

*Regia solis erat, sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammisque imitante pyropo,
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat.
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.*

In capiendis consiliis de ædificiis, nauibus, oppidis, materiatisque rebus omnibus, hæc causa locū necessarium habet, & in eiusmodi rerum exquirenda natura, materiæ necessaria est consideratio. Sed de singulis causis, & earū quatuor generibus satis. Præstantiā, excellentiāque causarum finis sibi vēdicat: dein forma,

tum efficiens, materia omnium postrema est. Nam si finis rei constituerit, cæteras esse causas est necesse: non contrà. si forma, & efficientē, & materiam: non contrà. si efficiens, materiam: non cōtrà. sic videlicet antecedentibus in consequētes suum quodam modo ius est. tametsi in agēdo cōtrà accidit. materia enim sit prius
 10 in ædificādo, quàm architectus opus ullum faciat: forma succedit: tandem ædificio utimur, & operis fine fruimur. Hic dialecticæ inuentionis primus fons est, vnde omnis humanæ
 15 scientiæ solida, constānsque cognitio demonstratiōque promitur: tū enim verè, proprièque scire iudicamur, cū rei causas penitus cognoscimus: Ideo-que ut ait poeta,

20 *Fœlix, qui potuit rerum cognoscere causas.*

E F F E C T A.

Effecta vocamus ea, quæ de causis existūt. Cū enim propositæ rei causas omnes vidimus, tum postea quæ-
 15 rimus, quid ab ea efficiatur. Sic Horatius, cum aliquot ebrietatis causas

memorasset, effecta describit:

Epist. 1.

*Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes iubet esse ratas, in prælia trudit inermem.
Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?*

Multæ sunt Ciceronis in Clodiũ, Pisonem, Catilinam, Gabinium, Vatinium, Antonium perniciosos reip. principes acerbæ & vehementes reprehensiones ex eorũ vita atque factis. Huc etiam dicta pertinent. Princeps Romanorum Pompeius ex bellicis factis, Cicero ex disertis dictis à Martiale laudis gratia nominatur:

Lib. 3.

*Illud laurigeros ageres cum læta triumphos,
Hoc tibi Roma caput, cum loquereris, erat.
Huc consilia referenda sunt. Parmenionem, & Phylotam obtruncari iussit Alexãder propter suspicionem cõiurationis, vt Curtius & Arrianus scribunt. eadem causa in Lentulum, Cethegũ, cæterosque Catilinæ populares deprehensos Romanus Senatus animaduertit. Causarũ porro cum effectis, & effectorum vicissim cum*

causis cognatio magna est: vt causæ
ex effectis, & effecta ex causis ex-
quirantur.

SVBIECTA ET ADIVNCTA.

5 Subiecta & adiuncta, vt causæ &
effecta ad se mutuo referuntur. Sub-
iecta sunt quæ adiunctis subiiciuntur:
Adiuncta quæ subiectis adiunguntur.
Subiectorum nomen in scholis vfi-
10 tatissimum non immutandum arbi-
tror, cū melius nullum habeamus.
Adiunctorum nomen hic proprium
est, & eo Cicero in his præceptis v-
titur. Subiectorū atque adiunctorū
15 tripartita distinctio, tametsi rudis,
nec satis polita: tamen dum melior
inueniatur, non incommoda notari
potest. Aliàs enim subiectis res sic
adiunctæ sunt, vt in his insint: aliàs
20 vt circumstant tantum: aliàs vt neu-
trum, sed vt circa hæc occupentur.

ADIVNCTA QVÆ

insunt in re.

Primo genere animum dicimus
25 subiectum esse virtutis, vitii, soler-
tiæ, inertia: quia hæc in animo in-

B.i.

Pro Com.

sunt. Corpus, quātitatis, qualitatis, vt
 proceritatis, paruitatis, valetudinis,
 roboris, pulchritudinis. Cicero de
 „ Fannio Chærea, Nōne ipsum ca-
 „ put, & supercilia illa penitus abra- 5
 „ olere malitiam, & clamitare callidi-
 „ tatem videntur? Nōne ab imis vn-
 „ guibus vsque ad verticē summum,
 „ si quam coniecturā affert homini-
 „ bus tacita corporis figura, ex fraude, 10
 „ fallaciis, mendaciis cōstare totus vi-
 „ detur? qui idcirco capite & superci-
 „ liis semper est rasis, ne pilum vllum
 „ viri boni habere dicatur. Martialis
 de Zoilo: 15

Lib. 12.

*Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus,
 Rem magnam præstas Zoile, si bonus es.*

Hoc modo terra hominū, mare
 pisciū, aer auium solum, id est, subie-
 ctum ab Ouidio dicitur: 20

Fast. 1.

*Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor,
 Et uolucris in acuo quicquid in orbe patet.*

Hoc modo Virgilius propria ar-
 borum quarūdam subiecta in Bucol-
 licis designat: 25

Ægl. 7.

Fraxinus in syluis pulcherrima, pinus in hortis,

Populus in flumijs, abies in montibus altis.

ADIVNCTA, QVAE REM
circumstant.

Secundo genere adiunctorum Di-
do venatum proficiscens apud Vir-
gilium magnificè pingitur:

It portis iubare exorto delecta iuventus, Ænei. 4.
Retia rara, plagæ, lato uenabula ferro,
Massili'que ruunt equites, & odora canum uis:
10 *Reginam thalamo cunctantem ad limina primi*
Pœnorum expectant, ostrôque insignis & auro
Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna stipante caterua
Sydoniam picto chlamydem circumdata limbo,
15 *Cui pharetra ex humero, crines nodâtur in aurû,*
Aurea purpuream subnectit fibula uestem.

Vestitus & comitatus equitum, pe-
ditum, canum non erant in regina:
sed reginam ipsam circūstabant. to-
20 ta ferè Ciceronis ad Catilinā depri- Catil. 2.
menduū disputatio ex Catilinæ co-
mitatu sumitur, vnde sunt illa, Quis
tota Italia veneficus, quis gladiator,
quis latro, quis ficarius, quis parrici-
25 da, quis testamētorū subiectōr, quis
circūscriptor, quis ganeo, quis nepos
quis adulter, quæ mulier infamis,

B.ii.

„ quis corruptor iuuentutis, quis cor-
 „ ruptus, quis perditus inueniri potest,
 „ qui se cum Catilina non familiarif-
 „ sime vixisse fateatur?

A D I V N C T A Q V A E

5

circa occupantur.

Tertio genere adiunctorum con-
 tinētur ea, quorū subiecta vulgò ob-
 iecta dicuntur: vt visus colores, audi-
 tus soni, odores odoratus: his enim 10
 accidit vt videantur, audiantur, odo-
 ratu percipiātur. Sic virtutibus & vi-
 tiis subiecta sua sunt, circa quæ oc-
 cupentur, & exerceantur. Cicero in
 „ Verrem, Quas res luxuries in flagi- 15
 „ tiis, crudelitas in suppliciis, auaritia
 „ in rapinis, superbia in cōtumeliis ef-
 „ ficere potuisset, eas omnes sese hoc
 „ vno prætore per triēnium pertulif-
 „ se. Propertius, 20

Aet. 1.

Lib. 2.

*Nauiæ de uentis, de tauris narrat arator,
 Enumerat miles vulnere, pastor oues.*

Aegl. 2.

Simile est illud Virgilii,
 Torua læna lupū sequitur, lupus ipse capellam,
 Florentem cytisum sequitur lasciuia capella: 25
 Te Corydon, ô Alexi. trahit sua quæque uoluptas.

Huc referenda est grauis illa quæ-
stio de subiectis artium, & accuratè
partienda. Aliud enim subiectū ars,
aliud artifex, qui arte vtitur, sibi pro-
5 ponit. Dialectica ars subiectum &
propositum habet ad explicandum
naturalem rationis vsum in magnis
ingeniis, in certa cōsuetudine, in per-
fectis exemplis impressum: Diale-
10 cticus verò, qui descriptā artem co-
gnitāque exercet, quæstionem o-
mnē pro subiecto sibi statuit, in qua
inventionis & dispositionis definita
& explicata præcepta exerceat. Medi-
15 cina quoque, cum describitur, propo-
nit sibi omnia, quæ ad tuēdam & re-
stituendam valetudinem pertinent:
medicus exercendis medicinæ præ-
ceptis, humanū corpus ad curādum
20 intuetur. Denique cæteris in generi-
bus, aliud est artis subiectum, quod
præceptis explicetur: aliud artificis,
quod ab eo tractetur & expediatur.
25 Quamobrem subiectorum & adiun-
ctorum vsus hic in inuētionē tenea-
tur, qui etsi causis & effectis ad rem

penitus intuendā minor est, ita frequentior & promptior ad quauis quæstionem exponendam. Hinc enim sunt signa, suspiciones, cōiecturæ, id est, innumerabilium rerū species & notæ: hinc certæ nōnunquam rerū firmæque probationes ex propriis affectionibus, vt in homine ridendi, in lupis vlulandi, in canibus latrandi. In artibus persæpe ex adiunctis qualitatibus magnæ confirmationes & graues sumuntur: sed non hæc vis est omnium adiunctorū. Plerunque enim leuia sunt & infirma: quanquam de adiunctis in vniuersum hoc sit verū, si singula non multum pōderis habeant: multa tamen si coniunxeris, plerunque magnam vim sint habitura. Quemadmodum de eiusmodi signis ait Ouidius:

2. de Remed. Forsitā hæc aliquis (nā sūt quoq;) parua uocabit,
Sed quæ non prosunt singula, multa iuant.

DISSENTANEA, AC
primū contraria.

Expositis è simpliciū genere, consentaneis argumētis dissentanea se-

quuntur, quæ de eodem simul affirmari non possunt: quorum genera duo sunt, cōtraria & repugnātia. De cōtrariis primū, & eorū partibus
 5 dicamus. Cōtraria dissidentanea sunt, quæ de eodem simul affirmari non possunt, certāque cōditione dissident vnum ab vno. vt bonum à malo, aut summū à duobus, vt auaritia à liberalitate & effusione: pluribus cōtra-
 10 riū nihil est, nisi fortē eiusdem plura nomina vt bestiā, belluā, pecudem, diuersas res existimemus. Cōtrario-
 15 rū species quatuor sunt, aduersa, priuantia, relata, contradicentia.

A D V E R S A.

Aduersa cōtraria sunt, quæ plurimum sub eadē cōmunionē naturæ differunt, quibūsq; propositis occurrunt tanquā è regione cōtraria: vt ho-
 20 mo & bellua. Nam & homo & bellua animalis natura cōtinentur, sub qua nullæ duæ res aliæ magis dissident. Cicero contra Epicureos, Illud
 „ tamē arctē tenēt, accuratēque defen-
 25 „ dunt, voluptatē esse summū bonū:

Parad. I.

» quæ quidem mihi vox pecudum vi-
 » detur esse, nō hominū. Tu cū tibi si-
 » ue Deus, siue mater, vt ita dicā, rerū
 » omniū natura, dederit animū, quo
 » nihil est præstātius, neque diuinius: 5
 » sic te ipse abiicies ac prosternes, vt ni-
 » hil inter te, atque inter quadrupedē
 » interesse putes? Pecudem & hominē
 aduersa Cicero opposuit: voluptas
 pecudis bonū est: non igitur homi- 10
 nis. Seruitus & libertas apud Tibul-
 lum ita contraria sunt:

Lib. 2.

*Sic mihi seruitium uideo, domināque paratā:
 Tu mihi libertas illa paterna uale.*

Verū & falsum, cōtinere & palām 15
 esse apud Terentium:

In Eunuc.

*Verum, heus tu, lege hac tibi meam astringo fidē:
 Quæ uera audiui, taceo & contineo optime:
 Sin falsum, aut uanum, aut fictum est, continuo
 palām est: 20
 Plenus rimarum sum: hac atque illac perfluo.*

P R I V A T I A.

Priuātia sunt contraria, habitū ha-
 bitūque priuationē significantia: vt
 sobrius & ebrius. Martialis, 25
Ebrius es, nec enim faceres hæc sobrius unquam.
 Pauper & diues. Martialis,

Lib. 3.

Semper eris pauper, si pauper es AEmiliane: Lib. 5.
Dantur opes uullis nunc, nisi diuitibus.

Talia sunt mors & vita in Milo-
 niana, Eius mortis sedetis ultores,
 5 cuius vitā, si putetis per vos restitui
 posse, nolitis. Mortalis & immorta-
 lis. Cicero, Doleo cū resp. immorta- Pro Marcello.
 lis esse debeat, eam in vnus morta-
 lis anima cōsistere. Præpositio enim
 10 IN sæpe verbum priuat significatio-
 ne propria.

RELATA.

Relata sunt cōtraria, quæ se mutua
 naturalis affectionis relatione cōple
 15 ctuntur. vt apud Ciceronem datū & Pro Marcello.
 acceptum, Ex quo profectò intelligi
 debet, quanta in dato beneficio sit
 laus, cum in accepto tanta sit gloria.
 Sic pater, filius, dominus, seruus:
 20 quibus Martialis in Sosibianū lusit:
Tum seruum scis te genitum, blandēque fateris: Lib. 1.
Cum dicis dominum Sosibiane patrem.

Est autē animaduertēdum in hoc
 relationis genere non tam cōtrarias,
 25 quàm amicas & coniunctas res esse:
 dum enim sic dicimus, Pater est filii
 dominus, ergo filius est patris ser-

uus, relatio eiusmodi consensionem
habet, & tum tamen propria relatio
est: cum verò dicimus, Sum pater
tuus, non igitur filius tuus, dissensio
verè contraria est. Sic Tibullus, 5

Lib. 1.

At vos exiguo pecori, furēsque, lupique

Parcite, de magno est præda petenda grege.

Veruntamen quia nomen vno scri-
ptorum omnium consensu ad con-
traria hæc significanda positum est, 10
& res nihilominus intelligitur, im-
mutari non est necesse.

C O N T R A D I C E N T I A

ac primùm in verbo.

Cōtradicientia sunt contraria, quo- 15
rum alterum ait, alterū negat idem:
idq; in verbo, aut in enūtiatione: ver-
ba enim sola sæpe affirmantur & ne-
gantur. Vt apud Ciceronem, Et qui-
dem honestis similia sunt quædam 20
non honesta, & bonis nō bona, & ar-
tificiosis minimè artificiosa. Pugna
autem hæc etsi non est enūtiationis,
in enūtiatione tamen sola potest in-
telligi: sicut metaphora, quanuis in 25
verbo singulari est, extra cōplexum

In Lucul.

orationis tamen nō intelligitur: opponantur igitur illa in enuntiatione, quo facilius contradictio cernatur.

Voluptas est honesta,

5 *Voluptas est non honesta.*

Virtus est bona,

Virtus est non bona.

Dialectica est artificiosa,

Dialectica est minime artificiosa.

20 **CONTRADICTIONE IN ENUNTIATIONE, ac primum simplici generali.**

Contradictio in enuntiatione, id est, oratione verum falsumve significante (quā Cicero etiam enuntiatū,
15 enuntiationē, pronuntiatum, pronuntiationē, effatū, Græco verbo ἀντιλογία vocat) ex enuntiationis adiunctis partitionem accipit, vt alia simplex sit, alia multiplex: Simplex, quæ constat
20 ex enuntiatis simplicibus, vnāque sententia comprehensis: eāque communis aut propria. Communis, quæ constat ex communibus enuntiatis, & ad res multas pertinentibus, quæ rursus
25 generalis aut specialis est. Contradictio igitur vniuersa seu generalis est, cum pars vtraque est vniuersa: vt

Epist. I.

Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis,
ait Horatius.

Omnis in orbe locus Baiis prælucet amœnis,
cōtradicat alius. Catullus in carmi-
ne nuptiali disputat vtrāque partem &
contradictionis huius:

Nulla puella maritanda est.

Omnis puella maritanda est.

Et vniuersæ contradictiones inclu-
dūtur quarto & sexto versu: item de- 10
cimo quinto & decimo septimo. Sic
autem est,

Vt flos in septis secretus nascitur hortis

Ignotus pecori, nullo contusus aratro,

Quem mulcent auræ, firmat Sol, educat imber: 15

4 *Multi illum pueri, multæ optauere puellæ:*

Idem cum tenui carptus defloruit ungui,

6 *Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ.*

Sic uirgo dum intacta manet, dū chara suis est,

Cum castum amisit polluto corpore florem, 20

Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Hymen ô hymenæe, hymen ades ô hymenæe.

Vt uidua in nudo uitis quæ nascitur aruo,

Nunquam se extollit, nunquā mitem educat uia,

Sed tenerum prono deflectens pondere corpus, 25

Iamiam contingit summum radice flagellum:

15 *Hanc nulli agricolæ, nulli accollere iuueni.*

At si fortè eadem est ulmo coniuncta marito,

17 *Multi illam agricolæ, multi accollere iuveni.*

CONTRADICTIONE SPECIALIS.

Specialis contradictio constat ex altera parte generali, ex altera speciali. Quales Catonis & Ciceronis, illius stoica, huius academica sententiæ sunt in defensione Murenæ. Dialogismus est his verbis: Nihil ignoveris: Imo aliquid, non omnia. Nihil gratiæ causa feceris: Imo resistito gratiæ, cum officium & fides postulabit. Misericordia commotus nefis: Etiam in dissoluenda severitate, sed tamen est aliqua laus humanitatis. In sententia permaneto: Enimvero, nisi sententia alia vicerit melior. Hæc distincta facilius intelligentur isto modo:

Nihil ignoscendum est:

30 *Aliquid ignoscendum est.*

Nihil gratiæ causa faciendum est:

Aliquid gratiæ causa faciendum est.

Nihil est misericordiæ tribuendum:

Aliquid est misericordiæ tribuendum.

25 *Dicat aliquis,*

Omnia possumus omnes.

Æglo. 8.

Tum Virgilius,
Non omnia possumus omnes.

CONTRADICTIONE PROPRIA.

Propria contraditio, cuius pars
utraque proprium enuntiatur est. 5
Martialis,

Lib. I.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et dives, quis enim potest negare?

Sed dum te nimium Fabulla laudas,

Nec dives, neque bella, nec puella es. 10

Exige contradictionem sic:

Fabulla bella est,

Fabulla bella non est.

Fabulla puella est,

Fabulla puella non est. 15

Fabulla dives est,

Fabulla dives non est.

CONTRADICTIONE MULTIPLEX.

Cōtraditio multiplex, quæ cōstat
ex multiplicibus enuntiatis, & mul- 20
tas sententias aliqua coniūctione so-
ciatas complexis. Quo in genere con-
tradiciendi modus vnus est: vt si quod
affirmatum coniūctim fuerit, idem
coniūctim negetur, vt in enuntiato 25
copulato, cuius sententiæ vinculis illis
&, que, atque, & similibus coniun-
guntur: vt

Et vitula tu dignus & hic,
Non & vitula tu dignus & hic.

AEgl.3.

In disiuncto, cuius partes tametsi verbo coniunguntur, ut dissidentes tamen
5 disiunguntur: ut Cicero,

Omnis enuntiatio vera est, aut falsa,
Non omnis enuntiatio vera est, aut falsa.

De Fato.

In connexo, cuius partes conditione suspenduntur: ut Virgilius,

10 -Si miserum fortuna Sinonem
Finxit, uanum etiā, mēdacēque improba finget:
Non si miserum fortuna Sinonem
Finxit, uanum etiā, mēdacēque improba finget.

AEneid.2.

Itē in eo genere enuntiati, cuius partes relatione quadam coniunguntur:
15 ut Virgilius,

Tale tuum carmen nobis diuine poeta,
Quale sopor fessis in gramine:
Non tale tuum carmen nobis diuine poeta,

AEglog.5.

20 Quale sopor fessis in gramine.

Quare non est in multiplici enuntiatione, quemadmodum in simplici varia contradicendi ratio, sed vniufmodi & sui perpetuò similis, si negatio totius
25 enuntiationi præponatur, atque hac ratione vinculum pronuntiationis & affirmetur & negetur.

CONTRADICTIONIS

usus & natura.

Tanta verò contradictionis firmitas est, vt ne Deo quidem concessum sit, vtranque partem veram simul efficere : tametsi in rerum inconstantium & mutabilium (quæ sic euenire & non euenire possunt) vniuersa contradictione alterum fieri potest : vt eius pars neutra , alterum certè non potest, vt plus vna vera sit. 5 10

*Nulla fides regni socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit:*

Lib. I.

ait Lucanus.

*Summa fides regni socijs, & nulla potestas
Impatiens consortis erit:*
dicat alius. 15

Vtraque pars contradictionis huius falsa est , quo in genere mutabilium rerum nulla contradictionis species, seu simplex, seu multiplex fuerit, quicquã futurum partitè, distinctè, definitè verum falsumve denuntiat. 20

Idus Martiæ Cæsari periculosæ erunt,

ait Spurina. 25

Idus Martiæ Cæsari periculosæ non erunt,

ait Cæsar.

Contradictionis huius pars altera
necessario vera fuit, sed tum vtra ef-
set, definiri certò nō potuit: euentus
approbavit. Itaque cum hoc modo
5 contradicatur:

Posthumus cras uiuet,

Posthumus cras non uiuet.

tametsi partem contradictionis hu-
ius alterutram veram esse necesse est,
10 neutra tamen definiri potest, vt certò
cōfirmetur hæc vera, illa falsa: recte-
que vnus è septem sapientibus Pitta-
cus, percontantibus quid esset obscu-
rum, Futurorum euentus, inquit. Et
15 Martialis in Priscum idem festiuè:

Sæpe rogare soles, qualis sim Priscæ futurus,

Si fiam locuples, simque repente potens.

Quenquam posse putas mores narrare futuros?

Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

Lib. 12.

20 Itaque si quis de crastina Posthumi
vita me roget, iubebo perēdie ad me
redire, vt certum aliquid & explora-
tum respōdeam, secus ad Apollinem
sciscitatum oracula dimittam: sed de
25 contradictione satis. Cuius vsus in
omni ferè disputatione propter argu-
menti firmitatē tantam, si contentio

C. i.

Tuscul. I.

& altercatio sit, primū sibi ferè locū
 vēdicat. Intentio est aliquid esse: de-
 pulsio est id non esse. Nec fortius ex
 omnibus argumētis, nec vehemētius
 ullū est, quo magis, si non doceri, at-
 que institui, certè teneri, cōstringi q;
 possint aduersarii, quàm si ad cōtra-
 dictionis cōfessionē cogātur. Sic Ci-
 cero Atticū cogit fateri mortuos mi-
 feros nō esse, quia nulli essent: quod 10
 ille omnino negabat, cū affirmaret
 mortuos nullos esse, ideoq; esse mi-
 feros, quia nulli essent. Iā mallē (ait
 Cicero) Cerberum metueres, quàm
 ista tam inconfyderatè diceres. Atti- 15
 cus, Quid tādē? Mar. Quē esse ne-
 gas, eundē esse dicis. Vbi est acumen
 tuum? Cum enim miserum esse di-
 cis, tum qui non sit, esse dicis. Tum
 post longam disputationem Atticus 20
 ait, Age, iam concedo non esse mise-
 ros, qui mortui sunt: quoniā extorfi-
 sti, vt faterer, qui omnino non essent,
 eos ne miseros quidē esse. sic Teren-
 tianus Phædria Dori Eunuchi dictū 25
 eleuat, quòd affirmasset prius quæ
 pōst inficiaretur.

*Modo ait, modo negat:**In Eunuc.*

inquit.

Sic pro Milone Cicero feruorum
 „ quæstionem eludit: Heus, vbi Casca?
 5 Clodius insidias fecit Miloni? fecit:
 „ certa crux. Nullas fecit, sperata liber-
 „ tas. Vanū scilicet mendacemque cre-
 „ di volumus, qui res tā incredibiles,
 „ tamque dissidētes inter se atque ab-
 10 horrentes loquatur. Quapropter ex-
 positis quatuor contrariorū generi-
 bus, aduersis, priuantibus, relatis, con-
 tradicentibus: Repugnantia quæ re-
 stant è dissentaneis, expedienda sunt.

15 R E P V G N A N T I A.

Repugnātia itaq; dissentanea sunt,
 quæ nulla certa lege, nullóque certo
 numero dissidēt: vt homo & arbor &
 lapis, & huiusmodi innumerabilia:
 20 quorū plura idē esse nō possit, sed nul-
 la tamen certa conditione repugnāt.
 Non enim homo arbori magis re-
 pugnat, quàm lapidi: nec facilius est
 idem esse & hominē & lapidē, quàm
 25 hominem & arborem. Martialis,

C.ii,

Libro I.

*Quòd clamas semper, quòd agētib⁹ obstrepis Heli:
Non facis hoc gratis, accipis ut taceas.*

2. Philip.

» Tam autē eras excors, vt tota in ora-
» tione tecū ipse pugnares: vt non mo-
» dō non cohærentia inter se diceret, 5
» sed maximè disiuncta atque contra-
» ria: vt non tanta mecū, quanta tecum
» tibi esset contentio. Vitricum tuum
» in tanto scelere fuisse fatebare, pœna
» affectum querebare: ita quod pro- 10
» prium meū est, laudasti: quod totius
» senatus est, reprehendisti: nam cū cō-
» prehēso fontium mea, animaduer-
» sio senatus fuerit, homo disertus non
» intelligit, eum, quem cōtra dicit, lau- 15
» dari à se: eos, apud quos dicit, vitupe-
» rari. Ex repugnantibus AEneas vene-
» rem deam esse concludit, Spartanæ
» virginis habitum simulantem:

AEnei. I.

*O quàm te memorē uirgo: nanq; haud tibi vultus 20
Mortalis, nec uox hominem sonat, ô dea certe.*

Virgo hæc non est mortali vultu,
nec humana voce, dea est igitur: repu-
gnantia sunt.

Vsus dissentaneorū est frequentis- 25
simus in omni quæstione, si causæ,

facta, subiecta, adiuncta defunt: quibus
 probari possit quod intēditur, proxi-
 mum est, vt dissentanea tollātur. De-
 monstrare solem nequeo, vt conclu-
 5 dam diē esse: tenebras noctis nullas
 esse cōfirmabo, vt diē esse deinde cō-
 sequatur. In cæteris antecedentibus
 argumentis plus est lucis ad docen-
 dum, hīc plus roboris frequenter est
 10 ad impellendum, commouendū-
 que. Et qui iusta legitimāque ratione
 doceri non potuit, aliquando cōtra-
 rii aliena atque absurda consecutio-
 ne mouebitur. Sic enim interdū cor-
 15 rupta deprauatāque sunt ingenia, vt
 magis agitata pulsataque, quā mo-
 nita & docta credant.

C O M P A R A T A, A C P R I -
mum paria.

20 De simplicibus argumentis & cō-
 sentaneis & dissentaneis hactenus. De
 comparatis deinceps est agendū. Cō-
 parata sunt ea quæ inter se cōferūtur.
 Ea collatio quantitatis aut qualitatis
 25 est. Collatio quantitatis est, qua dici-
 mus res collatas pares esse aut impa-

res. Paria itaq; sunt, cū ex quātitate pari vel æquali par & æqualis approbatur: vbi tametsi nullæ veræ species fortasse, sicuti nec in cæteris cōparationum generibus, modi tamen quidam ad illustrandum vsum demonstrari possunt. Ergo primum sit, quale est apud Terentium,

In Adel.

Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

Martialis,

Lib. 5.

Qui potuit Bacchi matrem dixisse tonantem,

Ille potest Semelem dicere iure patrem.

Ratio ista persæpe ducitur per gradus comparationis, quos grāmatici distinxere, positionis, cōparationis, superlationis. Ouidius de Arte,

Lib. 2.

Nec minor est uirtus, quàm quærere, parata tueri.

Iuuenalis,

Saty. 8.

Omne animi uitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto maior qui peccat, habetur.

Catullus,

Dissertissime Romuli nepotum

Quot sunt, quòtque fuere Marce Tulli,

Quòtque post alijs erunt in annis:

Gratias tibi maximas Catullus

Agit, pessimus omnium poeta,

Tanto pessimus omnium poeta,

Quanto tu optimus omnium patronus.

Dignitatē verò suam præcipuè ostē-
tat ista collatio, cum multa paria in
vnum colligit. Martialis,

Capto tuā pudet heu, sed capto Maxime cœnam: Lib. 2.

5 Tu captas alias: iam sumus ergo pares.

Mane salutatum uenio: tu diceris isse

Antè salutatum: iam sumus ergo pares.

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis:

Tu comes alterius: iam sumus ergo pares.

10 Esse sat est seruum, iam nolo uicarius esse:

Qui rex est, regem Maxime non habeat.

Sic apud Terentiū Gnato Thrasoni:

Sic quando illa mentionem Phædriæ

In Eunuc.

Facit, aut si laudat, te ut male urat? Th. sentio.

15 G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio:

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam

Continuò. si quando illa dicet, Phædriam

Introuittamus comessatum: tu, Pamphilam

Cantatum prouocemus: si laudabit hæc

20 Illius formam: tu huius contrà. denique

Par pari referto quod eam mordeat.

Ouidius paulo secus idem genus ar-
gumenti tractauit:

Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores, s. Trist.

25 Quotue soporiferum grana papauer habet,

Sylua feras quot alit, quot piscibus unda natatur,

Quot tenerum pennis aera pulsat auis:

Tot premor aduersis: quæ si comprehendere coner,

Itariæ numerum dicere coner aquæ.

C. iiii.

Atque hæc de paribus. Imparium
collatio duplex est: Altera maiorum,
altera minorum.

M A I O R A.

- Maiores collatio est, cum ex ma
 Pro Mur. „ ioribus minora disputatur. Cic. Noli
 „ tam esse iniustus, vt cum tui fontes
 „ vel inimicis tuis pateant, nostros ri-
 „ uulos etiam amicis putes clausos esse
 „ oportere. Virgilius,
 AEneid. 1. O socij: neque enim ignari sumus antè malorum: 20
 O passi grauiora: dabit Deus his quoque finem.
 Cic. 2. Agr. „ Nisi fortè nihil est æquum vos de
 „ eorum audacia suspicari, quorum cu
 „ piditati nimium angustus orbis ter- 15
 „ rarum esse videatur. Collationes au-
 tem maiorum frequētes sunt in hac
 amplificatione Nō solum, Sed etiā.
 Pro Mure. Cicero versus citans Ennii,
 Tollitur è medio 20
 non solū ista verbosa simulatio pru-
 dentia, sed etiam illa domina rerum
 Sapientia, ui geritur res,
 Spernitur orator
 non solum odiosus in dicēdo aut lo- 25
 quax, verum etiam
 Bonus, horridus miles amatur.

Ex hoc loco sunt quædam rheto-
 „ ricæ gradationes. Cicero, Neque ve- *Pro Milone.*
 „ rò se populo solùm, sed etiam sena-
 „ tui tradidit: neque senatui modò, sed
 5 etiã publicis præfidiis & armis: ne-
 „ que his tantùm, verũ etiam eius po-
 „ testati, cui senatus totã Rempublicã,
 „ omnem Italiæ pubem, cũcta Po. Ro.
 „ arma cõmiserat. Hinc sunt illæ ma-
 20 gnificæ collationes quibus in cohor-
 „ tationibus frequẽter has vel illas par-
 „ tes amplificamus. Sic Cicero Catili- *Catil. 2.*
 „ næ causã extenuat, ei bonorum ci-
 „ uium meliorem causã opponen-
 15 do: Si (inquit) his rebus omissis ipsas
 „ causas (quæ inter se confligunt) con-
 „ tẽdere velimus: ex eo ipso quã val-
 „ de ipsi iaceant, intelligere possumus.
 „ Ex hac enim parte pudor pugnat, il-
 20 linc petulantia: hinc pudicitia, illinc
 „ stuprum: hinc fides, illinc fraudatio:
 „ hinc pietas, illinc scelus: hinc cõstan-
 „ tia, illinc furor: hinc honestas, illinc
 „ turpitudine: hinc continentia, illinc li-
 25 bido. Denique æquitas, temperãtia,
 „ fortitudo, prudentia, virtutes omnes

„ certāt cum iniquitate, cum luxuria,
 „ cum ignauia, cum temeritate, cū vi-
 „ tiis omnibus : postremo copiæ cum
 „ egestate, bona ratio cū perdita, mens
 „ sana cum amētia, bona denique spes
 „ cum omniū rerū desperatione cōfli-
 „ git. In huiusmodi certamine ac præ-
 „ lio, nonne etiam si hominum studia
 „ deficient, dii ipsi immortales cogent
 „ ab his præclarissimis virtutibus tot
 „ & tanta vitia superari?

M I N O R A.

A minoribus non minor est copia
 rerum, cum ex his maiora cōmon-
 strantur. Ouidius, 15

1. de Rem.

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes:

Arida nec sitiens ora lenabis aqua:

Vt ualeas animo, quicquam tolerare negabis?

At pretium pars hæc corpore maius habet.

Pro Mar.

„ Cic. Tantum habes à perfectione 20

„ maximorū operum, vt fundamenta

„ quæ cogitas, nōdū ieceris. Horatius,

1. Episto.

Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones:

Vt te ipsum serues, non expergisceris?

Alio etiā quodammodo argumen- 25
 tum hoc tractatur apud Terentium:

Hic uerò est, qui si amare ocoeperit, ludum io- In Eunuco.

cūque

Dices fuisse illum alterū, prout huius rabies quæ dabit.

5 Item apud Iuuenalem,

Malo pater tibi sit Thersites, dum modo tu sis Satyra 8.

AEacidae similis, Vulcaniæque arma capeffas:

Quam te Thersitæ similem producat Achilles.

10 Ex hoc loco sunt aliquādo hyperbolæ. Cic. Quod enim fretū, quē Eu- Pro Mure.

ripū, tot motus, tantas, tam varias ha-

bere putatis agitationes fluctuū, quā-

tas perturbationes & quantos æstus

habet ratio comitiorum? Virgilius,

15 Antè leues ergo pascentur in æthere cœui, l. Aeg.

Et freta destituent nudos in littore pisces:

Antè pererratis amborum finibus exul

Aut Ararim partus bibet, aut Germania Tigrim:

Quam nostro illius labatur pectore vultus.

20 Vfitatissimus est minorum & vulgo familiarissimus modus per nomen cōparationis: vt apud Ouidium de Tristibus,

Sæuior es tristi Busiride, sæuior illo, Lib. 3.

25 Qui falsum lento torruit igne bouem.

Hinc etiam sunt incrementa, cum gradatim à minoribus itur ad maio-

ra. Cicero, Facinus est vincire ciuem

Catil. 2.

» Romanum : scelus verberare : propè
 » parricidiū necare: quid dicam in cru
 » cem tollere? Huc pertinent extenua-
 » tiones illæ. Idem, Nemo non modò
 » Romæ, sed ne vllò in angulo totius
 » Italiæ oppressus ære alieno fuit, quē
 » non ad hoc incredibile sceleris fœ-
 » dus asciuerit. Ex hoc porrò cōpara-
 tionis genere singulares sunt in poe-
 tis & oratoribus amplificationes. Sic
 Ouidius amplificat Augusti laudes
 collatione Romuli, quem modis o-
 mnibus minorem facit:

2. Fast.

Romule concedes, facit hic tua magna tuendo
Mœnia, tu dederas transilienda Remo. 15
Te Tatius, parvūque Cures, Cecinnāque sensit:
Hoc duce Romanum est solis utrunque latus.
Tu breue nescio quid victæ telluris habebas:
Quodcunque est alto sub Ioue, Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas duce se iubet esse maritas: 20
Tu recipis luco, reppulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Cæsare leges.
Tu Domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incusat, ueniam dedit hostibus ille:
Cælestem fecit te pater: ille patrem. 25

Pro Murena.

Sic Cicero imperatorem iurecō-
 » fulto comparat. Quî potest dubitari

„ quin ad consulatũ adipiscendũ mul-
 „ to plus dignitatis afferat res milita-
 „ ris, quàm iuris ciuilis gloria? Vigilas
 „ tu de nocte, vt tuis consultoribus re-
 „ spondeas: ille vt eo, quo intēdit, ma-
 „ turè cum exercitu perueniat: te gal-
 „ lorum, illum buccinarũ cantus exu-
 „ scitat: tu actionẽ instituis, ille aciem
 „ instruit: tu caues ne tui consultores,
 10 ille ne vrbes aut castra capiantur: il-
 „ le tenet & scit vt hostium copiæ, tu
 „ vt aquæ pluuiæ arceantur: ille exer-
 „ citatus est in propagandis finibus, tu
 „ in regendis.

15 SIMILIA.

Sequitur comparatio qualitatis ac
 primo similitum.

Similia sunt quæ in eadem quali-
 tate cõparantur, in quibus interdum
 20 similitudinis nota nulla exprimitur.

„ Cicero, Quod cuique tēporis ad vi- De Senect.
 „ uendũ datur, eo debet contentus ef-
 „ se: neque enim histrioni (vt placeat)
 „ peragenda est fabula: modò in quò-
 „ cunque fuerit actu, probetur: neque
 25 „ sapienti vsque ad plaudite, viuendũ.

Virgilius,

1. AEglo.

*O formose puer nimum ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.*

Aliquādo indicatur nota similitu-
dinis, sed breuiter. Ouidius,

5

1. Trist.

*Nāque ea uel nemo, uel qui mihi uulnera fecit,
Solut Achilleo tollere more potest.*

Pro Mur.

„ Cicero, Et quoniā mhi videris istā
„ scientiam tanquam filiolum oscula-
„ ri tuam, nō patiar te in tanto errore 10
„ versari. Similitudinis nota aliās ex-
primitur apertius, atque in eo inter-
dum propositio redditioq; vno ver-

1. Epist.

„ bo claudūtur. Cic. ad fratrem, Quem-
„ admodū gubernatores optimi vim 15
„ tempestatis, sic sapientissimi viri for-
„ tunæ impetum persæpe superare nō
„ possunt. Aliquando propositio red-
ditioque suis separatim verbis expli-
cantur. Ouidius,

20

1. Trist.

*Scilicet ut fuluum spectatur in ignibus durum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.*

2. Philip.

„ Cicero, Sed nimirum vt quidam
„ morbo & sensus stupore suauitatem
„ cibi non sentiunt: sic libidinosi, aua- 25
„ ri, facinorosi veræ laudis gustū non

» habent. Nec interest ficta sint, an vera, quæ proponuntur. In utroque enim genere par est similitudinis ratio. Horatius,

5 Quod si me populus Romanus fortè roget, cur 1. Epist.
Non ut porticibus, sic iudicijs fruar ijsdem,
Nec sequar ac fugiam, quæ diligit ipse uel odit:
Olim quod uulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me uestigia terrent
10 Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Similia non minus grauitè, elegantèrque; quàm reliqua cõparata cõiunguntur. Sic Virgilius in Batyllum qui cum hosce Virgilianos versus,

15 Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.
sibi vëdicasset, ex iisq; munus à Cæsa
re cõsequutus esset: tũ Virgili⁹ propo-
sitis quatuor versuum nudis initiis

20 Sic uos non uobis
Sic uos non uobis
Sic uos non uobis
Sic uos non uobis

hominem in perpetuũ mirificè no-
25 tauit. Nam cum ea fur ille perficere
non posset, tũ Virgilius perfecit hoc
versu præposito,

Hos ego uersiculos feci, tulit alter honores.

*Sic uos non uobis nidificatis aues,
 Sic uos non uobis uellera fertis oues,
 Sic uos non uobis mellificatis apes,
 Sic uos non uobis fertis aratra boues.*

Quo etiam de genere sunt Socra- 5
 ticæ inductiones Platonis, Xenophō-
 tis, & reliquorū Socratis discipulorū
 sermonibus celebratæ, cum variis si-
 milibus aliquid simile efficitur: ve-
 lut apud Socraticū AEschinem de- 10
 monstrat Socrates cum Xenophon-
 tis vxore, & cū ipso Xenophonte A-
 spasiam locutam: quem locum Ci-
 cero transtulit: Dic mihi quæso Xe-
 „ nophontis vxor, si vicina tua melius 15
 „ habeat aurū, quàm tu habes: vtrum
 „ illius, an tuū malis? Illius, inquit. Et
 „ si vestem, & cæterū ornamentū mu-
 „ liebre pretii maioris habeat, quàm
 „ tu habes, an illius malis? Illius verò 20
 „ respōdit. Age, si virum illa meliorem
 „ habeat, quàm tu habes, an illius ma-
 „ lis? Hic mulier erubuit. Aspasia autē
 „ cum ipso Xenophonte sermonē in-
 „ stituit: Quæso, inquit, si vicinus tuus 25
 „ meliorē equum habeat, quàm tuus

1. De Inuic.

est, tuumne equum malis an illius? Illius, inquit. Quod si fundum meliorem habeat, quam tu habes, utrum tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat, quam tu habes, utrum illius malis? Atque hic Xenophonoque ipse tacuit. Post Aspasia, Quoniam uterque vestrum, inquit, id mihi non solum respondit, quod ego solum audire volueram, ego met dicam quid uterque cogitet. Nam & tu mulier optimum virum mauis habere, & tu Xenophon uxorem lectissimam habere maxime vis. Quare hoc nisi perfeceritis, ut neque vir melior, neque femina lectior in terris sit, profecto id quod semper optimum putabitis esse, multo maxime requiretis: & tu ut maritus sis cum optima muliere, & haec quam optimo viro nupta sit.

Similibus expeditis dissimilia sequuntur.

D I S S I M I L I A .

Dissimilia sunt quae in diuersa qualitate comparantur. Idem autem dis-

D.i.

simile & differens, dissimilitudinē & differētiam intelligamus, quoniam sæpe iis vocabulis in eodē argumēto utimur. In dissimilibus igitur aliquādo nota dissimilitudinis nulla exprimitur. Vt apud Catullum,

*soles occidere & redire possunt:
Nobis cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.*

Nota dissimilitudinis aliquādo ex- 10

3. Philip. „ primitur. Cicero, Certus dies non ut
„ sacrificii, sic consilii expectari solet.

1. Epist. „ Idem ad Q. fratrem, Sit annulus tuus
„ non tanquam vas aliquod, sed tan-
„ quam ipse tu. Sic apud Virgiliū Priamus 15
„ Pyrrhum Achillis dissimilem
„ filium arguit:

2. Aeneid. *At non ille (satum quo te mentiris) Achilles
Talis in hoste fuit Priamo.*

Aliter paulò in his nota dissimili- 20
Pro Planco. tudinis effertur quàm antea. Cicero
„ de gratia & pecunia, Quanquam dis-
„ similis est pecuniæ debitio & gratiæ:
„ nam qui pecuniam dissoluit, statim
„ non habet id, quod reddidit: qui au- 25
„ tem debet, is retinet alienū: gratiam

autem & qui refert, habet: & qui ha-
bet, in eo ipso quod habet, refert. Lo-
cus autē hic aptissimus est ad distin-
guendum, quæ vicina affiniâq; sunt,
& similitudine quadam secus incon-
syderatē permiscuntur. Horatius,

-uitavi denique culpam,

In Arte.

Non laudem merui.

Martialis,

Diligeris populo, non propter præmia Cæsar:

Lib. 8. .

Propter te populus præmia Cæsar amat.

Cicero, Scelus tu illud vocas Tube-

Pro Liga.

ro, cur? isto enim nomine illa adhuc

causa caruit. Alii enim errorem, alii

timorem: qui durius, spem, cupidi-

tatem, odium, pertinaciam: qui gra-

uissimè, temeritatem, scelus præter

te adhuc nemo. Ibidem rursus, Fue-

rint cupidi, fuerint irati, fuerint per-

tinaces, sceleris verò crimine furo-

ris, parricidii liceat Cn. Pōpeio mor-

tuo, liceat multis aliis carere. Qui-

dus de Arte,

Non formosus erat, sed erat facundus Vlysses.

Lib. 2.

sic Horatius,

Cælum, nō animū mutant, qui trās mare currūt.

Epist. 1.

D. ii.

” In Maniliana, Non victoriam, sed
 ” insignia victoriæ reportarunt.

Ex his collationibus insigniora &
 splēdidiora sunt, vbi multa dissimi-
 lia cōferuntur: sic apud Virgiliū He-
 ctoris fœdè cōtrucidati, & quondam
 florentis ac triumphantis dissimili-
 tudo ex variis rebus ostenditur:

Æneid. 2.

*In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector
 visus adesse mihi, largosque effundere fletus, 15
 Raptatus bigis ut quondam, atēque cruento
 Puluere, pēque pedes traiectus lora tumentes.
 Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli,
 Vel Danaūm Phrygios iaculatus puppibus ignes! 20
 Squallentē barbam, & concretos sanguine crines,
 Vulnerāq; illa gerēs, quæ circum plurima muros
 Accepit patrios.*

2. Philipp.

Sic Cicero de Varronis Cassinate
 fundo, quē Antonius per vim occu- 20
 ” pauerat: O tecta ipsa misera, quām
 ” dispari domino (quāquam quomo-
 ” do iste dominus?) sed tamen quām à
 ” dispari tenebantur? Studiorū enim
 ” suorum M. Varro voluit esse illud 25
 ” non libidinum diuersorium: quæ in
 ” illa villa antè dicebantur? quæ cogi-

» tabantur? quæ literis mandabantur?
 » iura populi Ro. monumenta maio-
 » rû, omnis sapientiæ ratio, omnisque
 » doctrina. At verò te inquilino, nō e-
 » nim domino, personabāt omnia vo-
 » cibus ebriorum, natabant pauimēta
 » vino, madebāt parietes, ingenui pue-
 » ri cū meritoriis, scorta inter matres-
 » familiās versabātur. Ex dissimilibus
 10 antitheta ferè omnia sunt, & oratio-
 nes illæ in Cicerone tam frequētes,
 quæ vinctæ sunt illis coniunctio-
 nibus, quanquam, tamen, tametsi, etsi,
 attamen. A dissentaneis autē dissimi-
 15 lia quomodo distinguātur, si quis nō
 satis animaduertit, definitiones com-
 paret, vt clarius intelligat,

Candidus est: non igitur niger:
dissentanea sunt:

20 *Quauis ille niger, quauis tu candidus esses,* AEgl. 2.
 dissimilia sunt: illic ex altero alterū
 concluditur, hic ex alterius diuersa
 qualitate, alterius qualitas ostendi-
 tur. Illa rapiunt assensionem, & quasi
 25 pugnando conuincūt: hæc animum
 magis admonent, & velut arbitrum

D.iii.

faciunt. Est autem usus quotidiani & assidui comparatio: in quantitate fir-
mamenti plus est ad commouen-
dum, in qualitate plus splendoris ad
illustrandum. Præcipuæ verò laudis
& admirationis sunt similitudines
prudenter adhibitæ, hinc præcipua
Platonica sapientiæ admiratio or-
ta est, hinc mathematicorum nobi-
les illæ contemplationes ex ratione
& proportionem in comparatis nume-
ris, & formis, quibus nec excellen-
tius quicquam, nec admirabilius est
ab homine dialecticæ rationis luce
repertum & cognitum.

N O T A T I O.

Institæ & principes probationes
quæ ad rem spectarent, omnes ex-
positæ sunt: Restant æ, quæ pertinet
ad nomen. Notatio quippe & cōiu-
gatio, quæ ex vi nominis eruuntur.

Notatio, est nominis interpreta-
tio, quæ à Græcis σύμβολον & ἐτυμολογία
nominatur. Ovidius,

1. Meta.

*Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.*

Cicero Bambalionem socerū An- 3. Philip.

tonii à balbutiendo nominatum de-
 ridet. Tuæ coniugis bonæ fœminæ,
 locupletis quidem certè, Bambalio
 quidam pater, homo nullo numero,
 nihil illo contemptius, qui propter
 hæsitantiā linguæ, stuporēque cor-
 dis, cognomē ex contumelia traxe-
 rit. Martialis de Earino:

10

*Nomen cum uiolis rosisque natum,
 Quo pars optima nuncupatur anni:
 Hyblam quod sapit, Atticōsque flores:
 Quod nidos olet alitis superbæ:
 Nomen nectare dulcius beato,*

Lib. 9.

15

*Quo mallet Cybeles puer uocari,
 Et qui pocula temperat tonanti:
 Quod si Parrhasia sones in aula,
 Respondent ueneres cupidine'sque:
 Nomen nobile, molle, delicatum*

20

*versu dicere non rudi uolebam:
 Sed tu syllaba contumax repugnas:
 Dicunt Earinon tamen poetæ,
 Sed Græci, quibus est nihil negatum,
 Et quos ἀπες ἀπες decet sonare:*

25

*Nobis non licet esse tam disertis,
 Qui musas colimus seueriores.*

D. iiii.

C O N I U G A T A.

Coniugata dicuntur vocabula, quæ
ab vno orta principio variè commu-
tantur. Ouidius,

2. de Arte. Aurea sunt uerè nunc secula, plurimus auro 5
Vænit honos, auro conciliatur amor.

Lib. 8. „ Vide (ait Cælius ad Ciceronem) ne
„ dum pudet te parū optimatem esse,
„ parum diligēter quod optimum sit
„ eligas. Iuuenalis, 10

Satyra 2. Summum crede nefas, animam præferre pudori,
Et propter uitam uiuendi perdere causas.

3. de Natura Cicero de Dionysio tyrāno, Iam
deorum. „ mensas argenteas de omnibus delu-
„ bris iussit auferri, in quib⁹ quod mo 15
„ re veteris Græciæ inscriptum esset,
„ bonorum deorum: uti eorum boni-
„ tate velle se dicebat. Propertius,

Lib. 1. Libertas quoniam nulli iam restat amanti,
Nullus liber erit, si quis amare uelit. 20

Magnus vsus est huius loci cū a-
liis multis in rebus, tum sæpe in io-
cis & agnominatione rhetorū. Cice-
ro ad Atticum de Clodianis iudici-
Lib. 1. „ bus, Tribuni non tā ærarii, ut appel- 25
Act. 4. „ lantur, quàm ærati. Idem in Verrem,

- „ Quæ iste cum cognouisset nouus A-
 „ strologus, qui non tam rationē cæli,
 „ quàm cælati argenti duceret.

DISTRIBUTIO AC PRI-
 5 *mum ex causis.*

Sed iam tempus est descriptis ar-
 gumentis principibus, vt dicamus
 quæ sint à principibus orta: ea porro
 duo sunt, distributio & definitio.

- 10 Distributio est totius in partes di-
 uisio: itaq; tam multiplex sit necesse
 est distributio, quàm varia totius &
 partium ratio sit. Optimè verò & cō-
 modissimè quadripertita ex causis,
 15 effectis, subiectis, adiunctis institue-
 tur, vt intelligatur quibus è fontibus
 hæc oriantur. Ex causis partitionem
 vocamus, cū partes causæ sunt, totū
 verò effectus. Quod genus frequen-
 20 tissimū est in rebus his quæ ex par-
 tium coniunctione conficiuntur, vbi
 totū nec id est, quod partes: nec par-
 tes vicissim, quod totū est: vt homi-
 nis partes cum dicimus animam ra-
 25 tionis compotem, & corpus: homi-
 nem nec corpus, nec animā esse vo-

lumus, nec animā vicissim corpūve hominē facimus: sed ex anima cum corpore coniuncta constare hominem significamus. Princeps igitur cum de re aliqua differitur, distributio eiusmodi, si res ferat, erit: quæ propositæ rei causas eā constituentes distinctis partibus explicabit: quales ferè sunt poetarū & oratorum, cum totam sibi propositam materiam in 10 certas partes diducunt. Cicero, Intel-

Pro Mur.

» ligo iudices tres totius accusationis
 » partes fuisse: & earum vnam in repre-
 » hensione vitæ, alteram in contentio-
 » ne dignitatis, tertiam in criminibus 15
 » esse versatam. Virgilius,

Georg. 1.

*Quid faciat lætas segetes, quo sydere terram
 Vertere, Mecænas, ulmīsq̃ue adiungere vites
 Conueniat, quæ cura boum, quis cultus habendo
 Sit pecori, atque apibus quāta experiētia parcis, 20
 Hinc canere incipiam.*

Vsus huius distributionis latius patet, nec solum res integra ex membris omnibus, vt in superioribus exemplis, sed ex eorum aliquot disputatur. Sic Catullus ad Acmen de pul

chritudine ex eius aliquot partibus
argumentatur:

- Salve nec minino puella naso,*
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
 5 *Nec longis digitis, nec ore sicco,*
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani,
Tén' provincia narrat esse bellam?
Tecum Lesbica nostra comparatur?
 10 *O seclum insipiens & infacetum!*

Aliquando ex vno tantum membro:
vt apud eundem poetam,

- Quintia formosa est multis, mihi candida, longa,*
Recta est: hæc ego sic singula confiteor:
 15 *Totum illud formosa, nego: nam nulla uenustas,*
Nulla in tam magno corpore mica salis.

Contrà verò de membris vel vnum,
vel aliquot, vel omnia ex integra re
concludere licebit.

- 20 **DISTRI BV TIO EX EFFE-**
ctis, ubi de genere & specie.

- Secundus distributionis modus ex
 effectis est, cū id quod diuiditur cau-
 sa est, & partes effecta sunt: qualis est
 25 apud Ciceronē Pythagorea homi-
 num partitio, cū Pythagoras Leonti,
 cui se philosophum esse dixisset, ex-
 plicat qui homines philosophi sint.

» Pythagoram ait respondisse similem
» vitam hominum , & mercatum eū,
» qui haberetur maximo ludorum ap
» paratu totius Græciæ celebritate : nā
» vt illic alii corporibus exercitatis glo
» riā & nobilitatē coronæ peterent, alii
» emendi aut vendēdi quæstu & lucro
» ducerentur, esset autem quoddā ge
» nus eorum, idque vel maximè inge
» nuum, qui nec plausum, nec lucrum
» quærerent, sed visendi causa venirēt,
» studiosēque perspicerent , quid age
» retur & quomodo . Ita nos quasi in
» mercatus quadā celebritate ex vrbe
» aliqua , sic in hanc vitam ex alia vita
» & natura profectos, alios gloriæ fer
» uire, alios pecuniæ: raros esse quosdā
» qui cæteris omnibus pro nihilo ha
» bitis, rerum naturam studiosē intue
» rētur, hos se appellare sapiētiae studio
» sos : id est enim philosophos. In hoc
» secundo distributionis modo diuisio
» generis in species excellit: Genus est
» quod duas, aut plures partes sui ipsius
» communione similes amplectitur.
» Species est pars subiecta generi : Sic

animal hominis & bestię genus di-
 cimus: quia natura animalis ex æquo
 homini & bestię attribuitur: vtrun-
 que enim pariter animal est, id est
 5 substātia corporata, animata, sentiēs:
 propriū itaque generis erit de mul-
 tis partibus interroganti quid est, re-
 sponderi. Interdū autem generis no-
 mine pro specie abutimur. Cicero,
 10 Siquis omne ius ciuile in genera di- *1. de Orat.*
 uidat, genera species appellat. Sūt au-
 tem genera & species ex causarū &
 effectorum locis. genus enim quas-
 dam causas speciei significat: species
 15 igitur generis effecta quædam vicif-
 sim significabit. Nec solum genera
 ad species, sed species ipsæ ad confir-
 manda genera adhibentur: eaque est
 generis & speciei, quæ causæ & effe-
 20 ctus, quæ subiecti & adiūcti, quæ dis-
 sentaneorum inter se ratio. Distribu-
 tio autē generis in species vt firmis-
 sima nobilissimāque est, ita rara ad-
 modū & perdifficilis inuentu, vt vul-
 25 gatissima illa in scholis animalium
 diuisio in hominem & bestia manca

fit, si veterum philosophorū decreta spectes. Deos enim suos mundū, solem, lunam, animalia nominabant. Sed huc referamus, quod proximū fuerit: & exempla, quæ possumus, afferamus. Ovidius animalium genera sic est partitus:

Meta. 1.

*Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cælestē solum, formæque deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ: 10
Terra feras cæpit: uolucres agitabilis aer:
Sanctius his animal mentis que capacius altæ
Deerat adhuc, et quod dominari in cætera posset,
Natus homo est.*

1. Offic.

„ Cic. Sed omne quod honestū est, 15
„ id quatuor partium oritur ex aliqua:
„ aut enim in perspicientia veri soler-
„ tiæque versatur: aut in hominum so-
„ cietate tuenda, tribuendoque suum
„ unicuique, & rerum contractarū fide: 20
„ aut in animi excelsi, atque inuicti ma-
„ gnitudine ac robore: aut in omnibus
„ quæ fiunt, quæque dicuntur ordine
„ & modo, in quo inest modestia & sa-
„ pientia. Virtus à Cicerone diuiditur 25
„ in prudentiam, iustitiam, fortitudi-
„ nē, temperantiā. Nihil verò interest,

an genus in species, an in earum formas distribuas: vt vulgò in scholis animalium dicitur aliud rationale, aliud irrationale. Species enim in hac
 5 distributione sunt, sed euidentius expositæ: totum enim quod diuiditur, in partibus nihilominus intelligitur: tanquã si diceres, animalium aliud animal est rationale, aliud animal ir-
 10 rationale. Vfus generis ac speciei maximus est. nec solum ad distributionis illũ modũ, sed omnino cum ex genere species, vel cõtrà concludimus. Ex genere species plures, vt cum Ci-
 15 cero obiicit sibi, Tu es orator, Archias poeta: quomodo igitur debes illi fructum eloquentiæ tuæ? Etenim, ait, omnes artes, quæ ad humanitatẽ per-
 20 tinent, habent quoddam commune vinculum: & quasi cognatione quadam inter se continentur. Ars, genus
 25 est poeticæ & eloquentiæ. Ex genere autem species vnica.

Pro Arch.

Nulli se dicit mulier mea nubere malle
 25 Quàm mihi, non si se Iuppiter ipse petat:
 Dicit, sed mulier cupido quod dicit amanti,
 In vento & rapida scribere oportet aqua.

Catull.

Philipp. 8.

Mulier, genus est huius mulieris.
 A specie vnica genus cōcluditur apud
 Ciceronem in Antonium, cum qui-
 dam Antonianum motū tumultum
 „ dicerent, negarent esse bellum. At in 5
 „ quo fuit controuersia ? belli nomen
 „ ponendum in sententia quidam non
 „ putabāt : tumultum appellare male-
 „ bant, ignari non modò rerū, sed etiā
 „ verborum : potest enim bellum sine 10
 „ tumultu, tumultus esse sine bello nō
 „ potest. Martialis autem Baccharam
 pollicētem omnia quæ opus essent,
 festiuè carpit, dum species colligit
 rerum necessariarum, quas Bacchara 15
 non suppeditaret.

Lib. 7.

Siquid opus fuerit, scis me non esse rogandum:

Bis nobis dicis Bacchara, térque die:

Appellat rigida tristis me uoce Secundus:

Audis, sed nescis Bacchara quid sit opus. 20

Pensio te coram petitur, claréque, palámque:

Audis, sed nescis Bacchara quid sit opus.

Esse queror gelidáque mihi, tritáque lacernas:

Audis, sed nescis Bacchara quid sit opus.

Hoc opus est subito fias ut sydere mutus, 25

Dicere ne possis Bacchara quid sit opus.

Ad speciei argumētum pertinent

omnia fere exēpla, quæ rebus genera-
liter propositis subiiciuntur. Dii præ-
sentiā suam exhibent hominibus, ait
Cicero, vt Castor, Pollux, Fauni: quæ 2. de Natu.
5 exēpla species quædā deorum sunt.
Aliās itaque à genere disputatio de-
scendit ad species explicādas: aliās ab
his ascendit ad generis amplificatio-
nem. In artiū verò studiis longè prin-
15 cipem locū tenent genera & species
rerum, quorum tamen cognitio per-
obscura est & perdifficilis inuentu.

DISTRIBVTIO EX SVBIECTIS.

Tertius distribuendi modus est ex
20 subiectis, cum adiunctum totum est,
„ partes sunt subiecta. Cicero, Fuit iam
„ à Platone accepta philosophandi ra- *Acade. i.*
„ tio triplex: vna de vita & moribus: al-
„ tera de natura & rebus occultis: tertia
10 de disserēdo & quid verū, & quid fal-
„ sum, quid rectū in oratione, prauūm-
„ que, quid consentiens, quid repu-
„ gnans iudicando.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est, *Catul.*
25 *Tertia pars matri data, pars data tertia patri:*
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.

E.i.

D I S T R I B U T I O E X A D I V N C T I S

Quartus distributionis modus est, cum subiectum totum est, res adiunctæ, partes: vt cum corporum alia dicimus esse alba, alia nigra, alia medio quodam affecta colore. Virgilius,

Georg. 1.

*Quinque tenēt cælum Zonæ, quarū una corusco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni.
Quā circum extremæ dextra læuāque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris,
Has inter mediāque duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuūm.*

Pro Sestio.

Cicero principū Romanorū alios optimates, alios populares hoc distributionis modo facit. Duo genera, inquit, semper in hac ciuitate fuerūt eorum, qui versari in rep. atque in ea excellentius se gerere studuerūt: quibus ex generibus alteri se populares, alteri optimates & haberi & esse voluerunt. Distributionis modus nullus præterea est. Contrarium enim, item repugnans in contrarium & repugnans non diuiditur: vt album non in nigrum, nec in rubrum partimur: tametsi partitionis omnis totū, partesque ratione quadam separan-

tur, sed propterea distribuendi modus nullus nouus est. Animaduertendum verò est ex quatuor traditis distributionū generibus, duo esse primaria: alterum ex causis, alterum ex effectis. Atque illud, cum totū quod efficitur, in membra conficiētia: hoc cum genus in species, earūque formas distribuitur. In reliquis generibus nec totum, nec partes verè dicuntur, sed ex adiunctione quadam: totum enim à partibus, & partes à toto in his separari sæpe possunt: quod à totius & partium natura est alienum: Incidunt tamen tales aliquando rerum distributiones, & persæpe necessariae sunt, cū meliores ignotæ sunt: vt in hac inuentionis dialicticæ doctrina primæ argumētorum diuisiones, leuissimæ fateor, sed quibus nil adhuc melius est inuentum. Sed de distributione satis: ad definitionem est veniendum.

DEFINITIO.

Definitio est oratio, quæ quod quaeritur propriè & breuiter explicat quid
E.ii.

fit : propriè vt omni soli definitæ rei definitio perpetuò cōueniat. Nomen ipsum definitionis à mēforibus trāslatum est : quod vt illic certis finibus & terminis agri, sic vis, naturáque rerum suis partibus híc comprehēditur. Definiendi genera duo sunt, alterum propriè definitio, alterum descriptio nominatur.

DEFINITIO PROPRIA. 15

Definitio propria ex causis propriã, verámque rei naturã constituentibus explicat quid ipsa res sit, idque plerunque duobus vocabulis generis & formæ causas omnes propositæ rei continentibus, quo pacto hominem definimus animal rationis compos. Animalis enim nomine (quod genus est) natura corporata significatur, quæ materies hominis est, & viuendi & sentiendi vis : quæ virtutes duæ sunt animæ: tū additur compos rationis, extrema consummatio: quæ vis forma est hominis, & efficiens modo quodam est : statū enim eius tuetur: & finis item, quia ad rationis absolutionē perfectionēque tendunt om-

nes vigiliæ, cogitationesque nostræ.
Ita genere formæque rei cum defini-
tio efficitur, omnium causarum (quæ
sunt in re ipsa) genera complectitur.
5 Ex hoc itaque genere ferè constant
artiũ definitiones: Rhetorica, est vir-
tus dicendi. Dialectica, virtus differendi.

DESCRIPTION.

Cum verò reliquis etiam argumē-
10 tis utimur ad explicandum quid sit
quod quæritur, descriptio nomina-
tur, eaque interdum breuitate par su-
periori. Ouidius,

Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? 2. Amor.

15 Horatius,
Ira furor brevis est.

1. Epist.

” Cic. Pax, trāquilla libertas. Nec ta- Philipp. 2.

men hac breuitate definiendi perpe-
tuò utimur. desiderat plerūque & res
20 ipsa, & auditor pleniorē, splendido-
rēque orationem. Ita plerūque as-
sumuntur orationes longiores ad ex-
plicandū definiendūq; quod quæ-
ritur: vnde efficitur aliquid propriū,
25 quod in aliā rem nullā trāsserri pos-
sit. Sic apud Virgiliū fama pingitur:

E.iii.

4. Aeneid.

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum
Mobilitate uiget, uiréque acquirit eundo.

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Illam terra parens ira irritata deorum

Extremam (ut perhibent) Cæo Enceladóque sororē
Progeniuit pedibus celerem & pernicibus alis.

Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt cor-
pore plumæ,

Tot uigiles oculi subter, mirabile dictu,

Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures,
Nocte uolat cæli medio, terræque per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somna.

Lucæ sedet custos, aut summi culmine tecti

Turribus aut altis, & magnas territat urbes,

Tam ficti prauique tenax, quàm nuntia ueri.

Pro Milo.

Similis est illa ex effectis gloriæ de-
„ finitio apud Ciceronē: Sed tamen ex
„ omnibus præmiis virtutis, si esset ha-
„ benda ratio præmiorū, amplissimū
„ esse præmiū gloriā: hanc vnā, quæ
„ breuitatē vitæ posteritatis memoria
„ cōsolaretur, quæ efficeret ut absentes
„ adessemus, mortui uiueremus: hanc
„ denique esse, cuius gradibus etiā ho-
„ mines in cælum videantur ascēdere.
Sic Gnatho definitur apud Terentiū:

Est genus hominum, qui esse primos se omnium re- In Eunuc.
rum uolunt,

Nec sunt tamen: hos confector, hisce ego non paro
me ut rideant,

5 Sed his ultrò arrideo, & eorum ingenia admi-
ror simul.

Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, lau-
do id quoque:

10 Negat quis, nego: ait, aio: postremo imperavi ego-
met mihi

Omnia assentari: is quæstus multo est uberrimus.

Tales sunt descriptiones in poetis,
& oratoribus personarum, urbium,
regionum, fluminum, montium
15 ex omnibus argumentorum generi-
bus. Atque huiusmodi definitionibus
perspicuis magis quàm breuibus re-
ferta sunt in bonis authoribus tota
volumina. Atque toto in definiendi ge-
20 nere nō tam breuitatis, quàm perspi-
cuitatis habenda ratio est. non enim
memoriæ gratia solum (quam breui-
tas adiuuat) sed multo magis intelli-
gētiae, quam perspicuitas efficit, defi-
25 niendi via quæsitæ est. Ac certè tenen-
dum illud est in tradēdis artibus de-
finitiones illas duobus vocabulis cō-

prehēſas genere & forma, magis eſſe
cōprehensionē breues, quā faciles
explicationes: niſi ab attento diligen-
tīque doctore diſcipulis familiariter
& intelligēter exponātur. Atq; vt ca-
uendū eſt diligēter ne quid ad diſer-
tam expoſitionē deſit, ita prouiden-
dum ne quid redundet.

A S S V M P T A A R G V M E N T A.

Inſitis argumentis expoſitis ad ex-
trinſecus aſſumpta veniendum eſt:
quæ aſſumūtur, non vt inſita, ex alte-
ra parte quæſtionis, ſed ex tota quæ-
ſtione, quam deus homōve negaue-
rit aut affirmauerit, vnde teſtimonia
nominantur. Diuina ſunt quæ vel à
Deo ipſo edūtur, vel ab hominibus,
aliisve naturis inſtinctu diuino affla-
tis fundūtur. Diuina igitur teſtimo-
nia ſunt vera oracula, quæ ſacris lite-
ris continentur. Sed exēpla profera-
mus, qualia nobis authores hi (qui-
bus adhuc ſumus uſi) ſuppeditāt, vt il-
luſtriorē locum faciamus. Tibullus,
Quod ſi uera canunt ſacris oracula templis:
Hæc illi noſtro nomine dicta refer.

Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse:
Fœlix, ac alium desine uelle uirum.

„ Cic. Itaque hoc Iudices, non sine *Pro Milone.*
„ causa fictis fabulis doctissimi homi-
„ nes memoriæ prodiderunt eum, qui
5 patris vlciscēdi causa matrem neca-
„ uisset, variatis sententiis non solum
„ humana, sed etiam deæ sapientissi-
„ mæ sentētia liberatū. Testimonium
10 Dianæ est. Humana autem testimo-
nia sunt Philosophorum sententiæ:
ut Socratis illud, Vnicū bonū scien-
tia, & vnicum malum ignorantia. Et
poetarum. Virgilius,

15 *Discite iustitiam moniti, & ne temnite diuos.* 6. *Aenei.*

Iuuenalis,

Dat ueniam coruīs, uexat cœnsura columbas. *Satyra 2.*

Horatius,

Mors, ultima linea rerum. *Episto. 1.*

20 *Martialis,*
Extra fortunam est, quicquid donatur amicis. *Lib. 5.*

„ *Oratorum.* Cic. Proposita inuidia, *Pro Milo.*
„ morte, pœna qui nihilo segnius rēp.
„ defendit, is vir verè putandus est. Ex-
25 cellentium virorum ut Solonis: Ne- *Cic. ad Brutū*
„ que solum ut Solonis dictum vsur-

„ pem, qui & sapiens fuit vnus ex se-
 „ ptem, & legum scriptor solus ex se-
 „ ptem. Is rempub. duabus rebus con-
 „ tineri dixit, præmio & pœna: huc pa-
 „ cta referenda sunt. Cicero pactū re- 5
 „ prehendit Antonii de perdenda rep.
 1. Philip. „ cum Cæsare: Quid autem agebatur,
 „ nisi vt delere & euertere rēp. funditus
 „ velles? cū te neque principes ciuita-
 „ tis rogādo, neque maiores natu mo- 10
 „ nendo, neque frequēs senatus agēdo
 „ de vēdita atque addicta sentētia mo-
 „ uere posset. Huc etiā promissa perti-
 5. Philip. „ nent. Idem, Audebo etiam obligare
 „ fidē meā p. c. vobis, populoque Ro- 15
 „ mano: quod profecto cū me nulla vis
 „ cogeret, facere non auderē: pertime-
 „ scerēmque in re maximè periculosa
 „ opinionē temeritatis: promitto, reci-
 „ pio, spōdeo p. c. Cæsarē talem sem- 20
 „ per fore ciuem, qualis hodie sit: qua-
 „ lēmque eum maximè velle & opta-
 „ re debemus. Est quoque testimonii
 „ quædam vis: cum iubemus cōtradi-
 „ centem experiri. Terentius, 25
 In Eunuc. *Fac periculum in literis, fac in palæstra, in mu-
 sicis, quæ liberum*

Scire æquum est adolescentem: solertem dabo.

Ovidius,

*Quod magis ut liqueat, neue hoc ego fingere 3. Trist.
credar,*

5 *Ipsæ uelim pœnas experire meas.*

Huc similiter spectat iusiurandum:
quale est Virgilianum illud,

-per sydera iuro, AEneid. 6.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,

10 *Inuitus regina tuo delittore cæssi.*

Testimoniis autem humanis vulgo ab imperitis & simplicibus creditur, si prudens, probus, nostri studiosus testis videatur. Monet tamen Socrates apud Platonem & rhetores in præceptis de hac ipsa re, in exquirēda veritate testimoniis tantum credendum esse, quantum ratio permiserit. Atque idcirco hoc argumēti genus expers artis appellauero, quia ferè nihil admodum approbationis, id est artis huius (quæ argumēta & probationes ostēdit) habeat. Quanquam scio aliam huius nominis rationem
25 à rhetoribus afferri. Considerāda est ergo in testimonio causa cur dictum sit: testis vita, morēsque spectandi.

PERORATIO INVENTIONIS.

Haecenus inuentionis dialecticæ genera exposita sunt: in quibus singulis quæ vis esset ostēdimus. Nunc autem in vniuersum monendum illud est, propositis quæstionib⁹ vt accommodata argumenta quærantur: Si artes, si res stabiles & æternæ sunt subtiliter explicandæ, ex causis assumpta declaratio aptior erit: si delibera-
tio de pace, iudiciū de facinore, cōmendatio rectè factorum, aut quiduis eorum quæ quotidie euenire solent, disputandum erit: nullus erit locus inuentionis qui iuuare non possit. Nec verò conturbemur, quòd & causa & effectus & subiectum & adiunctum, ac omnia argumenta, eadem res esse possit: vt animal efficitur à certis causis, & quædam efficit. Idem subiectum est multorum adiunctorum, & subiecti cuiusdam est adiunctum, vt terræ, idem & species & genus: argumēta enim (vt iam dixi) rationes puræ sunt, & nudæ, & satis habent, si ratione distinguantur, quāuis aliquādo in eadē re cōueniāt.

Petri Rami

VEROMANDVI

Institutionum dialecticarum

Lib. I I.

5 **D**ispositio, est apta rerum
inuentarum collocatio:
quæ sanè pars doctrinæ
ad memoriam etiã con-
firmandam plurimum
10 valet, vt vna eadẽque institutio sit
duarum maximarũ animi virtutum
intelligentiæ & memoriæ. Itaque cũ
de dispositionis arte dixero, de me-
moriæ quoque arte dixero : sed hæc
15 postea.

Dialecticæ dispositionis genera de
subiectis & dispositis rebus distingui
duo possunt, aut enim argumenti v-
nius erit, aut multorũ: syllogismus
20 illic, methodus hĩc appelletur. Syl-
logismus sicuti cætera huius artis
præcepta ex ysu communi deducen-
dus nobis est: & res hĩc est facillima,

vt si de finibus agrorum arbiter cō-
stituat^r imperitus agricola, parē^rne
sint agri, an impares, nullam de re
protinus sentē^rtiam feret, decempe-
da aut alia quauis regula prius utrū^r 5
que metietur, tū si rectæ normæ pa-
riter ambo cōuenient, pares esse: sin
minus, impares iudicabit. Regula ter-
tio loco adhibita pro argumē^rto est,
cuius cū duobus agris, id est rebus in 10
quæstione posit^ris, dispositione & ac-
commodatione factū iudiciū est.
Syllogismus igitur erit argumenti
cū quæstione cōstans & firma collo-
catio, vnde quæstio ipsa vera falsāve 15
iudicatur. Hic igitur vn^rius argumen-
ti cū quæstione disponendi leges &
præcepta ponuntur, & quæ vera pos-
sit æst^rimatio de proposita quæstione
fieri. Atque hæc pars est, quæ iudiciū 20
propriè nominatur, quia syllogismus
de omnibus rebus iudicandi cōmu-
nis regula sit. Latine argumentatio
& ratiocinatio dicitur. Argumenta-
tio quia sit argumenti (quemadmo- 25
dū diximus) cū quæstione colloca-

tio. Ratiocinatio & syllogismus vna
& eadē ratione appellatur: συλλογισμός
enim & ratiocinor idem valent: & v-
trunque à rationibus nummariis tra-
5 ductū videtur: vel hinc illuc est simi-
litudine translatus: quēadmodum
enim boni ratiocinatores addendo
deducendōque vident quæ reliqui
summa fiat, ita dialectici partib' ad-
15 dendis & subducendis summā quan-
dam rationis explicāt. Vt si Stoicum
illud quærat, An omne bonum sit
honestum? & ex adiunctis argumen-
tum sumatur ad affirmandum quòd
10 laudabile, argumento cū quæstionis
partibus addito dispositōque conclu-
sio breuiter sic efficitur.

Omne laudabile est honestum:

Omne bonum est laudabile:

20 *Omne igitur bonum est honestum.*

Hoc confectariū tertio de finibus
apud Ciceronē Cato verbis iisdē con-
clufit. In quo exemplo videmus ar-
gumentum additum cum vtraque
25 parte quæstionis, deinde facta velut
summa cōclusam esse quæstionem.

Syllogismi autē diuifio duplex est, diuiditur enim primum in mēbra quædam quibus componitur, Propositionem, Assumptionem, Complexionem. Propositio, est prima pars syllogismi, in qua disponitur argumentum cum maiore vel vtroque simul quæstionis extremo, vt in exemplo propositi syllogismi.

Omne laudabile est honestum.

10

Vbi cum maiore parte quæstionis (*honestum*) argumentum (*laudabile*) dispositum collocatumque est. Assumptio, secunda pars est syllogismi in qua disponitur argumentum cum minore quæstionis extremo. vt

Omne bonum est laudabile.

Vbi argumentum (*laudabile*) cum minore extremo quæstionis (*bonum*) ordinatum est. Complexio, est vltima pars syllogismi, vbi quæstionis partes denuo coniunguntur. vt

Omne igitur bonum est honestum.

Quæstio enim erat (*An omne bonum esset honestum*) quæ suis partibus tādē redintegrata & conclusa est. Conclu-

25

fio aliquando totā ratiocinationem significat, non complexionē solam: & Cicero propriè hanc postremam partem complexionem nominat.

5 Secūdo loco syllogismus in simplicem & coniunctū diuiditur. Simplex qui cōstat ex simplici dispositione argumenti. Vt in proposito exemplo argumentū (*laudabile*) nō cum
10 vtraque quæstionis parte simul collocatur, sed separatim cū singulis: & hīc nihil interest, an coniuncta sit enuntiatio, modò dispositio permaneat eadem. Vt si dicas,

15 *Quicquid est laudabile, id est honestum:*
 Quicquid est bonum, est laudabile:
 Quicquid est igitur bonum, est honestum.

Partes syllogismi non sunt enuntiationes simplices, vt in priore syllogismo, sed coniunctæ, relatæ enim
20 sunt: dispositio tamē prorsus eadem est superiori: quod etiā copulatum pronuntiatorū cōmune est. Quāobrem quoniā syllogismus certa dispositio est argumenti, quæ in simplicibus enūtiatis, & in relatis, copulatisq;

nullo pacto mutatur, sed simplex & vniufmodi permanet. Syllogismos tales, simplices propter simplicē argumēti dispositionē nominabimus. Simplicium fyllogismorum genera 5 tria sunt. In primo argumētum maiore partē quæstionis antecedit, minorem consequitur. Cuius generis conclusionū quatuor modi affirmationis & negationis generalis aut 10 specialis differentia distinguuntur.

P R I M V S M O D V S.

Primus modus vsquequaque vniuersus & affirmatus.

Quicquid est iustum, idem est utile: 15

Quicquid est honestum, idem est iustum:

Quicquid igitur est honestum, idem est utile.

2. Offic.

„ Quod ita conclusit Cicero: Sum-
 „ ma quidē authoritate philosophi se-
 „ uerè sane atque honestè hæc tria ge- 20
 „ nera cōfusa, cogitatione distinguūt.
 „ Quicquid enim iustū sit, id etiā vtile
 „ esse censent. Itémque quod honestū,
 „ idem iustū. Ex quo efficitur, vt quic-
 „ quid honestum sit, idem sit vtile. O- 25
 uidiū aliter, sed breuius conclusit,

cum quæreret à Iano, quare annus à bruma inciperet:

Quæsieram multis, non multis ille moratus

1. Fastorum.

Contulit in uersus sic sua uerba duos:

5 *Bruma noui prima est, ueterisq; nouissima solis,
Principium capiunt Phœbus & annus idem.*

Complexio ex quæstione intelligitur: Assumptio secundo loco est: Propositio ultimo.

10 *Principium Phœbi, est anni principium:*

Bruma est principium Phœbi:

Bruma igitur est anni principium.

Item,

Omnia quæ secundum naturam sunt, habenda sunt in bonis:

15 *Senibus emori secundum naturam est:*

Senibus igitur emori bonum.

Sic Cato concludit apud Cicero-

” nem, Omnia verò (ait) quæ secundum De Senect.

” naturam fiunt, sunt habēda in bonis.

20 *Quid est autem tam secundum na-*

” turam, quàm senibus emori? quod

” idem contingit adolescentibus ad-

” uersante & repugnāte natura. Itaque

” adolescētes mori sic mihi vidētur, ut

25 *cū aquæ multitudine vis flāmæ op-*

” primitur: senes autem sicut sua spōte

» nulla adhibita vi consumptus ignis
» extinguitur. Syllogismos verò bre-
ues & strictim ad artis legem conclu-
sos perrarò in poetis & oratoribus,
atque etiā in philosophis, & omni- 5
no in hominum non ineptorum &
imperitorum sermonibus inuenies:
sed vsus sequendus nobis tamen est,
& sententiæ ad dispositionem do-
ctrinæ referendæ sunt: ridiculam e- 10
nim faciemus artē, si statuemus nul-
lum esse hominū stabile iudicium,
nisi quod tribus verbis fuerit expres-
sum: sententia ponderanda est, non
numeranda verba sunt. Et quemad- 15
modum naturalis iudicii sedes non
in lingua & manu, sed in animo &
mente collocatur: sic artificiosi iudi-
cii ratio nō ex verbis, quæ promun-
tur voce aut scripto, sed ex orationis 20
intimo sensu habenda est.

S E C V N D V S M O D V S.

Secundus modus vsquequaque v-
niuersus, sed assumptione duntaxat
affirmatus. 25

Nihil quod miseri possessoris esse possit, bonū est:

Omnia fortunæ commoda miseri possessoris esse possunt:

Nulla igitur fortunæ commoda bona sunt.

„ Cicero, Non sunt igitur ea bona *Tusc. 5.*
 5 dicenda, nec habenda, quibus abun-
 „ dantem licet esse miserrimū. An du-
 „ bitas quin præstans valetudine, viri-
 „ bus, forma, acerrimis, integerrimis-
 „ que sensib⁹, adde etiam, si lubet, per-
 10 nicitatem & velocitatē: da diuitias,
 „ honores, imperia, opes, gloriā: si fue-
 „ rit is, qui hæc habet, iniustus, timi-
 „ dus, hebeti ingenio atque nullo, du-
 „ bitabisne eum miserū dicere? Qua-
 15 lia igitur ista bona sunt, quæ qui ha-
 „ beat, miserrimus esse possit? Horat.

Quo melior seruo, quo liberior sit avarus,

Lib. 1. epist.

In triuijs fixum cum se demittit ob assem,

Non uideo: nam qui cupiet, metuet quoque: porro

20 *Qui metuens uiuit, liber mihi non erit unquam.*

Breuius ita facies:

Nemo timidus est liber:

Omnis avarus est timidus:

Nullus avarus igitur est liber.

25 Auarū & cupidū pro eodē hîc in-
 telligit: & sic Terentiana illa de regē-
 do amore consultatio concluditur:

F.iii.

Here quæres in se neque consilium, neque modū
 Habet ullum, eam consilio regere non potes:
 In amore hæc omnia insunt uitia, iniuriæ,
 Suspiciones, inimiciæ, induciæ,
 Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules 5
 Ratione certa facere, nihilo plus agas,
 Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.
 Hæc sententia breuius ita cōcluditur:
 Nulla res consilio, modoque destituta, consilio re-
 gi potest: 10

Omnis amor est consilio, modoque destitutus:
 Nullus igitur amor consilio regi potest.

Reliqui modi speciales sunt ex as-
 sumptione & cōplexione specialib⁹.

T E R T I V S M O D V S. 15

Tertius modus affirmatus vsque-
 quaque, sed propositione tantum v-
 niuersus.

Omnes C O S S. uirtutis commendatione facti,
 remp. maxime tueri debent: 20

Quidā sunt C O S S. uirtutis cōmēdatione facti:
 Quidam igitur remp. maxime tueri debent.

Nihil autē refert pro speciali pro-
 prium enuntiatum ponere.

Omnes C O S S. uirtutis cōmendatione facti, rep. 25
 maxime tueri debent:

Cicero est consul uirtutis commendatione factus:
 Cicero igitur remp. acerrime tueri debet.

» Sic de se Cicero: Nam cū omniū *Agrar. 2.*
 » consulū grauis in rep. custodiēda cu-
 » ra ac diligētia debet esse, tū eorū ma-
 » ximè qui non in incunabulis, sed in
 5 cāpo sunt cōsules facti. Nulli populo
 » Rom. pro me maiores mei spopōde
 » runt, mihi creditum est: à me petere
 » quod debeo, meipsum appellare de-
 » betis: quēadmodū cū petebam, nulli
 10 me vobis authores generis mei com-
 » mendarūt: sic siquid deliquero, nul-
 » læ sunt imagines, quæ me à vobis de-
 » precentur. Quare modo vt vita sup-
 » petat (quanquā ego sum is, qui eam
 15 possim ab istorū scelere infidiis que
 » defendere) polliceor hoc vobis, Qui-
 » rites, bona fide, rēp. vigilāti homini,
 » non timido, diligēti, non ignauo cō-
 » misistis. Sic Ouidius breuiter,

20 *Prospera lux oritur: linguisque, animis que fauete: 1. Fast.*

Nam dicenda bono sunt bona uerba die.

Assumptio prima est, complexio se-
 cunda: propositio postrema.

Cum culpa careas, aduersa fortuna fortiter est
 25 *ferenda:*

Euander culpa caret:

Euandro igitur fortuna fortiter est ferenda.

F.iiii.

1. Fast.

Sic Ouidius,

*Cui genitrix flenti, fortuna uiriliter, inquit,
 siste puer lachrymas, ista ferenda tibi est.
 Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugauit,
 Sed Deus, offenso pulsus es urbe Deo. 5
 Nec meriti pœnam pateris, sed numinis iram:
 Est aliquid magnis crimen abesse malis.
 Conscia mens ut cuique sua est, ita cœcipit intra
 Pectora pro facto spēmque metūmque suo.*

Q V A R T V S M O D V S. 10

Quartus modus sola & præpositio-
 ne vniuersus, & assūptione affirmat⁹.

Nemo sobrius saltat:

Murena est sobrius:

Murena igitur non saltat. 15

Locus est in defensione Murenæ,
 vbi saltatorem appellauerat Lucium
 „ Murenam Cato. Quare cum ista sis
 „ authoritate, non debes M. Cato arri-
 „ pere maledictū ex triuio, aut ex scur 20
 „ rarum aliquo conuitio, neque teme-
 „ rè consulem P. Romani saltatorē vo-
 „ care, sed conspicere quibus præterea
 „ vitiis affectum esse necesse sit eum,
 „ cui verè istud obiici possit. Nemo e- 25
 „ nim ferè saltat sobrius, nisi fortè in-
 „ sanat: neque in solitudine, neque in

» conuiuio moderato atque honesto:
 » intempestiui conuiuii, amœni loci,
 » multarum deliciarum comes est ex-
 » trema saltatio. Tu mihi arripis id
 5 quod necesse est omnium vitiorum
 » esse postremū: relinquis illa, quibus
 » remotis, hoc vitiū omnino esse non
 » potest. Nullum turpe cōuiuium, non
 » amor, non comessatio, non libido,
 10 non sumptus ostenditur: & cum ea
 » non reperiantur, quæ voluptatis no-
 » men habent, quæque vitiosa sunt, in
 » quo ipsam luxuriam reperire nō po-
 » tes, in eo te vmbra luxuriæ reper-
 15 turum putas?

Nullus amantis puellæ deceptor est laudandus:

Demophoon est Phillidis puellæ deceptor:

Demophoon igitur non est laudandus.

Ouidius duobus distichis. idē cōclufit:

20 *Fallere credentem non est operosa puellam*

Gloria: simplicitas digna fauore fuit.

Sum decepta tuis & amans & fœmina uerbis:

Dij faciant, laudis summa sit ista tuæ.

In epist.

Phillidis.

25 *Secundum genus simplicium syl-*
logismorum est, in quo argumētum
vtranque partem quæstionis conse-
quitur. Cuius generis sicuti superio-

ris quatuor modi sunt. Primus & Secundus, vniuersi. Tertius & Quartus, singulares.

PRIMVS MODVS.

Primus modus vsquequaque vniuersus, sed assumptione duntaxat affirmatus.

Nullus naturalis hominum cibus est cæde & sanguine cruentus:

Omnis esus carniū est cæde & sanguine cruentus: 10

Nullus igitur esus carniū est naturalis hominū ab.

Hac conclusione Pythagoræ ratiocinatio apud Ouidium continetur. Cuius quæstio initio sic est:

15. *Meta.*

Parcite mortales dapibus temerare nefandis 15
Corpora.

Deinde ratio propositionis præcedit ex enumeratione partium:

-Sunt fruges, sunt deducētia ramos

Pondere poma sivo, tumidæque in vitibus uivæ: 20

Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma,

Molliri que queant, nec vobis lacteus humor

Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.

Propositio sequitur:

Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus 25

Suggerit, atq; epulas sine cæde et sanguine præbet.

Tū alia cōfirmatio ex aduersis additur

Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes:

Quippe equus & pecudes, armentaque gramine
vivunt.

At quibus ingeniū est immāsuetūmq; ferūmq;
 Armenia tigres, iracundique leones,
 Cūmq; lupis urfi dapibus cum sanguine gaudēt.
 Assumptionis sententia proxima est.

- 5 Heu quā cruetus & sceleratus est esus carniū.
 Heu quantū scelus est in uiscere viscera condi,
 Congestōque auidū pinguescere corpore corpus,
 Alteriusque animantem animalis uiuere letho.

Complexio tandem ponitur cum
 10 iteratione argumenti & comparatio-
 nis accessione.

Scilicet in tantis opibus, quas optima mater
 Terra creat, nil te nisi tristia mandere sæuo
 Vulnera dente iuuat, ritūsq; referre Cyclopum:

- 15 Nec nisi perdideris alium, placare uoracis
 Et malè placati poteris ieiunia uentris.

Hæc Pythagorica monitio in hūc
 modum conclusa est, multisque po-
 stea ornamentis illustrata:

- 20 Nullus animus conturbatus, bene affectus est ad
 ratione utendum:

Sapientis animus ita semper affectus est, ut ra-
 tione optime utatur:

Nunquam igitur sapiētis animus est perturbatus.

- 25 Cicero syllogismum hūc ita con- 3. Tusc.
 „ ficit: Et quēadmodū oculus cōturba-
 „ tus nō est probè affectus ad suū mu-
 „ nus fungēdum, & reliquæ partes, to-

» tūmve corpus à statu cum est motū,
 » deest officio suo & muneri: sic cōtur-
 » batus animus non est probè affectus
 » ad exequendum munus suum. Mu-
 » nus autem animi est ratione uti, & fa- 5
 » piētis animus ita semper affectus est,
 » ut ratione optimè utatur: nunquam
 » igitur est perturbatus.

S E C V N D V S M O D V S.

Secundus modus vsquequaque est 10
 vniuersus, sed propositione duntaxat
 affirmatus: ut

Omnes ueri amici communia habent omnia:

Nulli hoc tempore communia habent omnia:

Nulli itaque hoc tempore ueri sunt amici. 15

Martialis hanc ratiocinationem sic
 concludit:

Lib. 6.

Quod non sit Pilades hoc tēpore, non sit Orestes,

Miraris? Pilades Marce bibebat idem:

Nec melior panis, turdusue dabatur Orest: 20

Sed par atque eadem coena duobus erat.

Tu Lucrina uoras, me pascit aquosa Peloris:

Non minus ingenua est et mihi Marce gula.

Te Cadmæa Tyros, me pinguis Gallia uestit:

Vis te purpureum Marce sagatus amem? 25

Ut præstet Pyladen, aliquis mihi præstet Orestem,

Hoc non fit uerbis, Marce, ut ameris, ama.

Quod speciatim de Pylade & Ore-

ste dicit, de veris amicis generaliter est intelligendum. Item quod de se & Marco, de omnibus eiusdem tēporis hominibus est accipiendum.

5 *Omnis interitus est secretio partiū compositarū:
Nullus autē animus partibus cōpositis seernitur:
Nullus igitur animus interit.*

Sic Cicerō ratiocinatur: Assumptio
prima est, complexio secunda, propo-
10 sitio vltima. In animi autem cogni- 1. *Tusc.*
» tione dubitare non possumus (nisi
» planè in physicis plumbei fumus)
» quin nihil sit animis admistum, nihil
» concretum, nihil copulatum, nihil
15 coagmentatum, nihil duplex: quod
» cum ita sit, certè nec secerni, nec di-
» uidi, nec discerpi, nec distrahi potest,
» nec interire igitur: est enim interitus
» quasi discessus & secretio ac direm-
20 ptus earum partium, quæ ante inter-
» itum iunctione aliqua tenebantur.

Reliqui modi velut in primo gene-
re speciales ex assumptione & com-
plexione specialibus efficiuntur.

25 TERTIVS MODVS.

Tertius modus sola & assumptio-

ne affirmatus, & propositione vniuersus. vt apud Ouidium:

3. de Ponto.

Liur, iners uitium, mores non exit in altos:

Vtque latens ima uipera serpit humo:

Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum, 5

Grandius ingenio nec tibi nomen inest.

Ergo alij noceant miseris, optentque timeri:

Tinctaque mordaci spicula felle gerant.

At tua supplicibus domus est assueta iuuandis,

In quorum numero me precor esse uelis. 10

Quod breuius ita concluditur:

Nullus liuidus petit alta:

Maximus petit alta:

Maximus igitur non est liuidus.

Nullius sensu carētis pars aliqua potest esse sentiēs: 15

Mundi autem partes sentientes sunt:

Non igitur caret sensu mundus.

2. de Natu.
deorum.

Zeno iis verbis apud Ciceronē ita
ratiocinatur. Cicero in paradoxis si-
militer concludit, cum disputat eo 20
tempore ciuitatem non fuisse, cum
à Clodio eiectus est.

Nulla ciuitas est latronum congregata multitudo:

*Cum eiectus sum Roma, fuit latronum congrega-
ta multitudo:*

Cum igitur eiectus sum Roma, ciuitas non fuit. 25

„ Quæ est enim ciuitas, ait, omnisne

» conuentus etiam ferorum & imma-
 » nium ? omnisne etiam fugitiuorū ac
 » latronum cōgregata vnum in locum
 » multitudo ? Certè negabis. Non igi-
 5 tur erat tum ciuitas , cum leges in
 » ea nihil valebant , cum iudicia iace-
 » bant, cū mos patrius occiderat, cum
 » ferro pulsus magistratibus senatus no-
 » men in republica non erat : prædo-
 10 num ille concursus & te duce latro-
 » cinium in foro constitutum , & reli-
 » quæ coniurationis à Catilinæ furiis
 » ad tuum scelus, furorēque conuer-
 » sæ num ciuitas erat ? Itaq; pulsus ego
 15 ciuitate non sum, quæ nulla erat.

Q V A R T V S M O D V S.

Quartus modus sola propositione
 & vniuersus & affirmatus.

Scribentes bona carmina debent esse læti:

20 *Ouidius non est lætus:*

Ouidius itaque non scribit bona carmina.

Hæc excusationē de suis carminibus
 hic poeta tradidit in Tristibus , sed
 duos præterea syllogismos effecit:

25 *Carmina proueniunt animo deducta sereno:*

Lib. I.

Nubila sunt subitis tempora nostra malis.

Carmina secessum scribentis & otia quærent:

Me mare, me uenti, me fera iactat hyems.

Carminib⁹ metus omnis abest: ego perditus ensem

Hæsurum iugulo iam puto, iamque meo.

Hæc quoque quæ facio, iudex mirabitur æquus, 5

Scripta⁹que cum uenia qualiacunque leget.

Cicero ad hunc modum argumē-
tatur decemuiratum Rulli regnum
non esse.

Omne regnum est finitum:

10

Decemuiratus Rulli non est finitus:

Decemuiratus igitur non est regnum.

2. Agrar.

” Verbum mihi deest Quirites, cum
” ego hæc potestatem regiam appello:
” sed profectò maior est quædam: nul- 15
” lum enim regnū fuit vnquam, quod
” non si minus iure aliquo, at regioni-
” bus tamen certis contineretur. Hoc
” verò infinitum est, quo & regna om-
” nia, & vestrum imperium, quod la- 20
” tissimè patet, & ea quæ partim libera
” à vobis, partim etiam ignorata vobis
” sunt, permissu legis continentur. Cō-
plexio prima est: propositio secunda:
assumptio tertia. 25

Secundum genus simplicium syl-
logismorum numerū conclusionum

primo generi parem habet, tametsi
in eo nihil nisi negatum cōcluditur.
Est autem minus illustre, minúsque
naturale, quàm primum: frequenter
5 tamen incidit. Tertium genus reli-
quum est è simplicibus, in quo argu-
mentum vtrunque partē quæstionis
antecedit. Modos autē plures habet,
quàm superiora genera, omnes ta-
10 men specialis & singularis comple-
xionis. Sex autem sunt.

PRIMVS MODVS.

Primus modus vsquequaquē affir-
matus, sed propositione & assum-
15 ptione duntaxat vniuersus.

Omnes tyranni sunt improbi:

Omnes tyranni sunt locupletes:

Aliquis igitur locuples est improbus.

SECUNDVS MODVS.

10 Secūdus modus, assumptione dū-
taxat affirmatus, propositione autē
& assumptione vniuersus.

Nulli reges sunt improbi:

Omnes reges sunt locupletes:

15 *Aliquis igitur locuples non est improbus.*

Reliqui quatuor modi vnam tan-
tū partem generalem habent.

G.i.

T E R T I V S M O D V S.

Tertius modus est vsquequaque affirmatus, sed assumptione tantum vniuersus.

Aliquis tyrannus est improbus:

5

Omnis tyrannus est locuples:

Aliquis igitur locuples est improbus.

Q V A R T V S M O D V S.

Quartus modus est vsquequaque affirmatus, sed propositione tantum vniuersus.

Omnis tyrannus est improbus:

Aliquis tyrannus est locuples:

Aliquis igitur locuples est improbus.

Q V I N T V S M O D V S.

15

Quintus modus est sola assumptione & vniuersus & affirmatus.

Aliquis rex non est improbus:

Omnis rex est locuples:

Aliquis igitur locuples non est improbus.

20

S E X T V S M O D V S.

Sextus modus est sola & propositione vniuersus, & assumptione affirmatus.

Nullus rex est improbus:

25

Aliquis rex est locuples:

Aliquis igitur locuples non est improbus.

Cōclusiones huius postremi generis sunt admodum infrequentes. Lo-

cus est apud Ciceronem, sed parum
 » acutè conclusus: Iam verò qui potest
 » vir bonus non ad id quod laudabile
 » fit, omnia referre, quæ agit, quæ sen-
 5 tit? refert autem omnia ad beatè vi-
 » uendum: beata igitur vita laudabilis.

Sic est in primo modo:

Vir bonus est laudabilis:

Vir bonus est beatus:

10 *Beatus igitur est laudabilis.*

Specialiter tamen duntaxat con-
 cludi istud potest:

Beatus igitur aliquis est laudabilis.

Et secundo de finibus his verbis:

15 *Qui in summo malo est, iste cum in eo est, non est
 beatus:*

*Sapiens autem semper beatus est, & est aliquan-
 do in dolore:*

Non est igitur summum malum dolor.

20 In hoc tertio genere illud est nota-
 bile, quod eandem quæstionem tri-
 bus modis primo, tertio, quarto affir-
 matam, item secundo, quinto, sexto
 negatam concludere liceat.

25 In omni autem simplicium syllo-
 gismorū genere ex omnibus propriis
 enūtiationibus cōcludere possumus,

G.ii.

vno tantum ex præscriptis legibus
obseruato, vt affirmatio negatioque
ad rationē dispositionis expositæ cō-
ueniant. Ita duo duntaxat erunt in
vnoquoque genere modi proprii at-
que in primo.

P R I M V S M O D V S.

Octavius est hæres à Cæsare relictus:

Tu es Octavius:

Tu igitur es hæres à Cæsare relictus.

10

S E C V N D V S M O D V S.

Antonius non est filius Cæsaris:

Tu es Antonius:

Tu non es igitur filius Cæsaris.

S E C V N D I G E N E R I S

15

primus modus.

Agésilæus non est pictus ab Apelle:

Alexander est pictus ab Apelle:

Non est igitur Alexander Agésilæus.

S E C V N D V S M O D V S.

20

Cæsar patriam oppressit:

Pompeius non oppressit patriam:

Pompeius igitur non fuit Cæsar.

T E R T I I G E N E R I S

primus modus.

25

Cicero est parens patriæ:

Cicero est parens eloquentiæ:

Aliquis itaque parens eloquentiæ est parēs patriæ.

SECVNDVS MODVS.

Catilina non est iustus:

Catilina est Romanus:

Aliquis igitur Romanus non est iustus.

5 Ac de syllogismis simplicibus. Cōiuncti deinceps sunt explicandi. Cōiunctum autem syllogismū dico, cuius propositio dispositum habet cum
10 utraque parte quæstionis argumentum. Genera duo sunt, Connexus & disiunctus. Connexus syllogismus à propositione cōnexa nominatur. Cuius modi quatuor sunt.

PRIMVS MODVS.

15 Primus modus retinet antecedēs, ut consequens retineat.

Si dii sunt, diuinitio est:

Sunt autem dii:

Est ergo diuinitio.

20 Cicero iis verbis cōcludit diuinationem esse. Cicero rursus, sed vberius: O miserum senem, qui mortem
» contennendā esse in tam longa æta-
» te non viderit: quæ aut planè negli-
25 genda est, si omnino extinguit ani-
» mum: aut etiā optanda, si aliquo eum
» deducit, ubi sit futur⁹ æternus: Atqui

G.iii.

» tertium certè nihil inueniri potest,
 » Quid igitur timeam, si aut non mi-
 » ser post mortem, aut beatus etiam
 » futurus sum? Breuius & clarius ita
 conclude,

*Si mors extinguit animum, negligenda est: si æter-
 num relinquit, optanda:*

Atqui uel extinguit, uel æternum relinquit:

Est igitur aut negligenda, aut optanda.

Dido apud Virgilium:

AEneid. 4.

*Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
 Dulce meum, miserere domus labentis, & istam
 Oro: si quis adhuc precibus locus, exue mentem:
 Te propter Libycæ gentes, Nomadumque tyranni
 Odere, infensi Tirij, te propter eundem
 Extinctus pudor, & qua sola sydera adibam,
 Fama prior, cui me moribundam deseris hospes?*

Aliquando verò nō retinetur idem,

1. Catil.

» sed plus assumitur. Cicero, Si te pa-
 » rentes timerēt, atque odissent tui, ne-
 » que illos vlla ratione placare possis,
 » vt opinor, ab eorū oculis aliquo con-
 » cederes. Nunc te patria (quæ cōmu-
 » nis est omnium nostrum parēs) odit
 » ac metuit, & iandiu de te nihil iudi-
 » cat, nisi de parricidio suo cogitare. hu-
 » ius tu neque authoritatem verebere,

neque iudicium sequere, neque vim
pertimesces? Aliquando ex hypothe-
si generali specialis assumptio sequi-
tur. Catullus ad Lesbiam:

5 *si quidquā cupidōque optantq; obtigit unquā &
Inſperanti, hoc eſt gratum animo propriè:
Quare hoc eſt gratū nobis, quoque charius auro.
Quod te reſtituis Leſbia mi cupido,
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa reſers te
10 Nobis, ō lucem candidiore nota.
Quis me uno uiuit ſœlicior? aut magis hac quid
Optandum uita dicere quis poterit?*

SECUNDVS MODVS.

Secundus modus connexus tollit
15 conſequens, vt tollat antecedens. Ci-
cero in Lucullo his verbis:
*ſi ulli rei ſapiens aſſentietur uſquam, aliquando
etiam opinabitur:*

Nunquam autem opinabitur:

20 *Nulli igitur rei aſſentietur.*

Et Ouidius:

ſi ſaperem, doctas odiſſem iure ſorores,

2. Trist.

Numina cultori pernicioſa ſuo:

At nunc tanta meo comes eſt inſania morbo,

25 *Saxa memor reſero rurfus ad ic̄ta pedem.*

Aliquando non tollitur nomina-
tim conſequentis aſſeueratio, ſed hy-
potheſis diſſentanea ponitur, quod
eodem conſluſionis genere tenetur.

G.iiii.

Philip. 3. » Cicero in Antonium, Si consul An-
 » tonius, fustuarium meruerunt legio-
 » nes quæ consulem reliquerunt: sce-
 » leratus Cæsar, Brutus nefarius, qui
 » contra consulē priuato consilio exer- 5
 » citus comparauerunt: sin autem mi-
 » litibus exquirendi sunt honores no-
 » ui propter eorum diuinū atque im-
 » mortale meritum, ducibus autē nec
 » referri quidem potest gratia, quis est 10
 » qui eum nō hostem existimet, quem
 » qui armis persequuntur, conseruato-
 » res reipub. iudicantur? Idem in alia
 oratione breuius:

Philip. 4. Si consul Antonius, Brutus hostis: 15
 Si conseruator reip. Brutus, hostis Antonius.

Omniū porrò syllogismorū & simplicium & coniuñtorum nullus est his duobus connexis in omni disputationis genere, neque frequēti- 20
 or, neque familiarior.

Duo reliqui modi tantū firmi cōstantesque sunt, cum negatur antecedens connexæ propositionis, & consequens affirmatur. 25

T E R T I V S M O D V S.

Tertius itaque modus tollit ante-

cedens vt tollat cōsequens. Virgilius,
 si sine pace tua, atque inuito numine Troes AEnei. 10.
 Italiam petiere, luant peccata, neque illos
 Iuueris auxilio: sin tot responsa sequuti

5 Quæ superi, manesq; dabāt, cur nūc tua quisquā
 Flectere iussa potest, aut cur noua condere fata?

” Cicero, Quod si licet desinere, si te Pro Mur.

” authore possum, si nulla inertiae, nul

” la superbiae turpitudine, nulla inhuma

10 nitatis culpa suscipitur, ego verò li-

” benter desino: Sin autem inertia fu-

” ga laboris & desidia, repudiatio sup-

” plicum superbiam, amicorū negle-

” ctio improbitatē coarguit: nimirum

15 hæc causa est eiusmodi, quā nec in-

” dustrius, nec misericors, nec officio-

” sus deserere possit.

Q V A R T V S M O D V S.

Quartus modus retinet consequēs
 20 vt retineat antecedens. Terentius ex
 sermone Cliniae & Clitiphonis ra-
 tiocinationem eiusmodi concludit.

Ait Clinia,

Si nihil mali esset, iam hīc adessent:

In Heaut.

25 Iam aderunt, inquit Clitipho.

Concludit tandem Clinia,

Nihil igitur est mali.

Propositio iisdem verbis ponitur.
Assumptio exornatur adiunctis loci
& personarum, quod longè mulie-
res & absint, & quòd multū tempo-
ris, dum ornātur, absumunt. Sermo s-
igitur sic est,

Clin. si nihil mali esset, iam hīc adessent. *Clit.* iā
aderunt. *Clin.* quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc lōgius abesse? & nosti mo-
res mulierum:

10

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. *Clin.* ō
Clitipho,

Timeo. *Clit.* respira: ecum Dromonem cum Syro
unā adsunt tibi.

Sy. Aīn' tu? *D.* sic est. *Sy.* uerū interea dum ser- 15
mones cēdimus,

illæ sunt relictæ. *Clit.* mulier tibi adest: audin'
Clinia?

Clin. Ego uerò audio nunc demum, & uideo, &
ualeo Clitipho.

20

Disiūctus syllogismus restat, id est
cuius propositio disiuncta est: modi
eius duo sunt.

PRIMVS MODVS.

Primus modus tollit vnum vt re- 25
tineat quod reliquum est.

*Cæsar*is interfectores homicidæ sunt, aut uindi-
ces libertatis:

*Non sunt autem homicidæ:
Sunt igitur vindices libertatis.*

„ Cicero hoc syllogismo concludit
 „ Brutum, Cassium cæterósque tyran- 2. Philip.
 5 noctonos vindices esse libertatis: Nū
 „ quàmne intelliges statuendum tibi
 „ esse vtrum illi, qui istā rem gesserūt,
 „ homicidæ sint, an vindices libertatis?
 „ Attende enim paulisper, cogitatio-
 10 nēmque sobrii hominis ad punctum
 „ temporis suscipe, & ego qui sum il-
 „ lorum, vt ipse fateor, familiaris, vt à
 „ te arguor, socius, nego quicquā esse
 „ mediū: confiteor eos nisi liberatores
 15 populi Romani conseruatorésq; rei-
 „ publicæ sint, plus quàm sicarios, plus
 „ quàm homicidas, plus quàm parri-
 „ cidas esse: siquidē est atrocius patriæ
 „ parētem, quàm suū occidere. Tu ho-
 20 mo sapiens & consyderate quid di-
 „ cis? Si parricidæ, cur honoris causa
 „ à te sunt & in hoc ordine & ad po-
 „ pulum Romanum semper appella-
 „ ti? Cur Marcus Brutus te referente
 25 legibus est solutus, si ab vrbe plus
 „ quàm decem dies abfuisset? Cur

„ ludi Apollinares incredibili Marci
 „ Bruti honore celebrati? Cur prouin-
 „ ciæ Cassio & Bruto datæ? Cur quæ-
 „ stores additi? Cur legatorum nume-
 „ rus additus? Atque hæc acta per te: 5
 „ non igitur homicidæ. Sequitur vt li-
 „ beratores tuo iudicio sint, quãdoqui-
 „ dem tertium nihil potest esse. Sic O-
 „ uidius de Ponto,

Lib. 2.

Aut ego me fallo, nimiaque cupidine lædor: 10

Aut spes exiliij commodioris erit.

Nã minus & minus est facies in imagine tristis,

Visaque sunt dictis annuere ora meis.

Vera precor fiant timidæ præsagia mentis:

Iustaque quanuis est, sit minor ira Dei. 15

Intelligetur apertius hoc modo:

Aut me fallo, aut exilio lenabor:

Non me autem fallo:

Lenabor igitur exilio.

In disiuncta propositione nihil in- 20
 terest plura duobus proponantur: ea-
 dem enim tollendi est retinendique

Pro Rabirio
 perdu.

ratio. Cicero, Atqui videmus hæc in
 „ rerũ natura tria fuisse, vt aut cum Sa-
 „ turnino esset, aut cum bonis, aut la- 25
 „ teret: latere mortis erat instar turpis-
 „ simæ: cum Saturnino esse, furoris &

» sceleris: virtus & honestas & pudor
cum consulibus esse cogebat.

SECUNDVS MODVS.

Secundus modus disiunctus reti-
5 net vnũ vt tollat reliquum. Firmus
tantũ est, cum omnes propositio-
nis partes affirmantur.

Sic Iuno de Turno ad Iouem, cum
orat vt eum conseruet:

10 *-quid siquod voce grauaris, AEneid. 10.*

Mēte dares, atque hæc Turno rata uita maneret?
Nunc manet insontem grauis exitus, aut ego ueri
Vana feror: quod ut ô potius formidine falsa
Ludar, & in melius tua q̃ potes orsa reflectas.

15 Cicero, Sed cum esset hæc illi pro- *Pro Cluētio.*

» posita cōditio, vt aut iustè piēque ac-
» cusaret, aut acerbè, indignēque mo-
» reretur: accusare quoquomodo pos-
» set, quàm illo modo emori maluit.

20 Disiuncti vis explicatio sic erit,

Aut accusandum, aut moriendum:

Sed accusandum:

Non igitur moriendum.

Ouidius,

25 *Nam quòd te iactas Alcmēna matre creatum, 9. Meta.*

Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine uerus:

Matris adulterio patrem petis: elige fictum

Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum.

Cicero vtriusque disiuncti vim pro-
 „ ponit pro Cluentio : Vnum quidem
 „ (ait) certè, nemo erit tam iniquus
 „ Cluentio, qui mihi non concedat, si
 „ constet corruptum illud esse iudi- 5
 „ ciũ, aut ab Habito, aut ab Oppianico
 „ esse corruptum . Si doceo nõ ab Ha-
 „ bito, vinco ab Oppianico. Si ostendo
 „ ab Oppianico, purgo Habitum. Pri-
 mus igitur syllogismus sic esset: 10

*Iudicium aut ab Habito, aut ab Oppianico est
 corruptum:*

Non est autem ab Habito corruptum:

Est igitur ab Oppianico.

Secundus sic, 15

*Iudicium aut ab Habito, aut ab Oppianico est
 corruptum:*

Est autem ab Oppianico corruptum:

Non igitur ab Habito.

C O P U L A T A C O N C L U S I O. 20

Secundo disiuncto similis est ne-
 gantia copulatæ pronuntiationis, in
 qua tantum vnum retinere licet, vt
 quod reliquum est tollatur.

Non & dies & nox est: 25

Dies autem est:

Non igitur nox est.

DE ENTHYMEMATE.

Syllogismorum species & modi
 5 præterea nulli sunt: Nomina tamen
 quædã restant explicãda, quæ novas
 argumētationis & syllogismi species
 significare vulgò existimantur: En-
 thymema, Inductio, Exēplum, Di-
 10 lēma, Sorites: de enthymemate, fa-
 cilius est expedire. Syllogismus in
 hominū sermone perrarò partibus
 omnibus absoluitur, aliàs propositio
 deest, aliàs assumptio. Id cum fit en-
 15 thymema, nominatur: syllogismus
 quippe truncatus & imperfectus. V-
 trunque vno exemplo demonstrare
 „ possumus. At sperat adolescēs diu se
 „ victurum, quod sperare idem senex *Cic. de Sene.*
 20 non potest. Insuper sperat. Quid e-
 „ nim est stulti⁹, quàm incerta pro cer-
 „ tis habere, falsa pro veris? Senex nec
 „ quod speret habet. At est eo meliore
 „ conditione, quàm adolescens: cū id
 25 quod ille sperat, hic assequutus sit: Il-
 „ le vult diu viuere, hic diu vixit. In pri

ma prolepsi deest assumptio, in secūda propositio: quib⁹ additis syllogismos ita perfice. Primum sic,

Incerta pro certis habere, falsa pro ueris, stultitia summa est: 5

Adolescens sperans se diu uicturum, habet incerta pro certis, falsa pro ueris:

Adolescenti igitur sperare se diu uicturum summa stultitia est.

Secundum sic,

Qui assequutus est, meliore est conditione, quàm qui sperat: 10

Senex assequutus est longam uitam, quàm sperat adolescens:

Senex igitur eo meliore est conditione, quàm adolescens. 15

Tot autem enthymematum species sunt, quot syllogismorum: imò duplo plures. In vno quoque enim cōclusionum & simplicium & con- 20
iunctarū modo detracta vel propositione vel assūptione fit enthymema.

I N D U C T I O.

Inductio non est argumentationis nomen: sed argumenti ex distribu- 25
tionis loco sumpti: Nam cum partes enumerantur ad cōcludendum totū,

inductio vocatur: vt apud Ouidium,
Materiaeque tuis tristem uirtutibus imple, 4. Trist.
Ardua per praeceps gloria uadit iter.
Hectora quis nosset, foelix si Troia fuisset?
Publica uirtutis per mala facta uia est.
 5 *Ars tua Tiphys iacet, si non sit in aequore fluctus:*
Si ualeant homines, ars tua Phoebe iacet.
Quae latet, inque bonis cessat non cognita rebus,
Apparet uirtus, arguiturque malis.

EXEMPLVM.

10 Exemplum item nomen est argu-
 menti, non argumentationis, & fere
 species est rerum, de quibus agitur: &
 hoc solo differt ab inductione, quod
 15 inductio aut omnes, aut complures
 partes colligit. Exemplum unam tan-
 tum sumit, vt si tantummodo dixis-
 set Ouidius,
Materiaeque tuis tristem uirtutibus imple,
 20 *Ardua per praeceps gloria uadit iter.*
Hectora quis nosset foelix, si Troia fuisset?
Publica uirtutis per mala facta uia est.
 Nihil igitur ad iudicium inductio
 & exemplum pertinent, sed ad inuen-
 25 tionis locum de partibus.

DILEMMA.

Dilemma similiter argumenti no-
 H.i.

men ex dissentaneis assumpti significat, & ferè propositio est syllogismi sine assumptione, quale est illud Protagoræ aduersus Euathlum pro dimidio promissæ mercedis pretio
litigantis, quod persoluturus erat Euathlus, cum primū causam aliquā egisset, obtinuissetque. Ita cum spe fallendi præceptoris ad forum tardius accederet, sic est eum Protagoras aggressus: Disce (inquit) Euathle
adolescens, Vtroque id fore modo
vti reddas, quod peto, siue contra te
pronuntiatum erit, siue pro te: Nam
si contra te lis data erit, merces mihi
ex sententia debebitur, quia ego
vicerō: sin verò secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto
debebitur: quia tu viceris. Ad ea respondit Euathlus: Potui (inquit) huic
tuæ tam ancipiti captioni iisse obuiam, si verba non ipse facerem, sed
alio patrono vterer. Sed mihi in ista
victoria proludium est, cum te non
in causa tantum, sed in argumento
quoque isto vinco. Disce igitur tu

„ quoque magister sapiētissime: Vtro-
 „ que modo fieri vti nō reddam, quod
 „ petis, siue contra me pronuntiatum
 „ fuerit, siue pro me. Nam si iudices
 5 pro mea causa senserint, nihil tibi ex
 „ sententia debebitur, quia ego vicero:
 „ Sin contra me pronuntiauerint, ni-
 „ hil tibi ex pacto debebo, quia ego
 „ non vicero. Hæc Gellius. Quæstio i-
 10 gitur nuda statuatur hoc modo, An
 quicquid pronūtiauerint iudices, de-
 beat Euathlus. Syllogismi ex pro-
 positis dilemmatis duo ita perficiē-
 tur. Primus hoc modo,

15 *Si pronuntiatum erit contra te, debebis ex senten-
 tia: si secundum te, ex pacto:
 Sed hoc, aut illud:
 Debebis igitur.*

Secundus hoc modo,

20 *Si iudices senserint pro me, nihil ex sententia: si
 contra, nihil ex pacto debebo:
 At hoc, aut illud:
 Nihil igitur debebo.*

Ita vides dilemma propositionem
 25 esse syllogismi, cuius vis intelligitur

H.ii.

planius assumptione & conclusione additis, sed captiuncula est interposita, quæ pacti volūtate & æquitate interpretāda est, nō verbis distinguenda. Martialis breuius est dilemma ad Domitianum, cum petit ius trium natorum:

Lib. 2.

Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:

Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

Adde huic propositioni assumptionem:

Sed hoc aut illud.

Tum conclude,

Quare solatia erunt, uel præmia, quæ dabis.

S O R I T E S.

Sorites syllogismus ferè plenus est, sed assumptio sæpe præponitur, & pronūtiationes variæ interiectæ cōmiscuntur. Ita in vnum soritem multi sæpe sunt inclusi syllogismi. Atque hoc genus ideo lubricū est & periculosum, quia in hac gradationis continuatione non satis cohærentia interdum copulantur: Dum enim minutatim & gradatim aliquid ad-

ditur, & paulatim congestis granis
 aceruus efficitur, captiosissima tela
 textitur ad illaqueandum simplices,
 & imperitos irretiendum. Sed faci-
 5 lè retexetur, si ad syllogismi leges
 membratim referatur: Quemadmo-
 dum Lucullus apud Ciceronē fori-
 tem Academicum perpendit, quem
 primum hoc modo proponit. Sic e-
 10 nim, ait, ascenditis: si tale visum ob-
 „ iectum à deo dormienti vt probabi-
 „ le sit, cur non etiam vt valde verifi-
 „ mile? cur non demum vt difficulter
 „ à vero internoscatur? deinde vt ne
 15 internoscatur quidē? postremo vt ni-
 „ hil inter hoc & illud intersit? Dein-
 „ de ita retexit, resoluítq: Huc si per-
 „ ueneris (ait) me tibi primum quod-
 „ que concedente, meum vitium fue-
 20 rit, si ipse tua sponte processeris, tuū.
 „ Quis enim tibi dederit aut omnia
 „ deum posse, aut ita facturum esse, si
 „ possit? quomodo autem sumis, vt si
 „ quid cui simile esse possit, sequatur
 25 etiam vt difficulter internosci pos-
 „ sit? deinde vt ne vix nosci quidem?

H.iii.

„ postremo vt eadem sint, vt si lupi ca-
„ nibus similes, eosdem dices ad ex-
„ tremum: Sorites aliquando conclu-
„ dit apertius, vt tertio Officiorum a-
„ pud Ciceronem, Atque si etiam hoc 5
„ natura præscribit vt homo homini,
„ quicūque sit, ob eam ipsam causam,
„ quòd is homo sit, consultum velit:
„ necesse est secundum eandem natu-
„ ram omnium vtilitatem esse com- 10
„ munem . Quod si ita est, vnà con-
„ tinemur omnes & eadem lege na-
„ turæ: idque ipsum si ita est, certè vio-
„ lare alterum lege naturæ prohibe-
„ mur: Verū autem primum: Verum 15
„ igitur & extremū. Nulla igitur præ-
„ ter syllogismum disponendi argu-
„ menti regula est.

P E R O R A T I O S Y L L O G I S M I .

Sed satis de syllogismo . In cuius 20
modis omnibus expositis iudicandi
ratio duplex ex duplici syllogismi
distributione consideranda est: altera
in partibus, propositione, assumptione,
ne, complexione, quàm veræ sint, an 25

propositio certa sit, an assumptio firma, an quæstio ipsa reddita sit in cōplexione. In propositione autem & assumptione iudiciū naturæ totum
 5 est, artis omnino nihil habet. Nulla enim præceptio in dialecticis est, nec esse potest vlla, quæ doceat verū aut falsum esse simplex & solitarium, id est, nulla aliena luce collustratū pro-
 10 nuntiatū. In partibus igitur vt fidem assensionemque mereātur, notiones sua spōte probabiles & credibiles esse necesse est: secus nulla conclusio futura sit. Quod si de propositione,
 15 vel assumptione iudiciū naturæ dubium fuerit, eius partis noua quæstio existet, nouoque probanda argumento. In posteriore cōsyderatione iudicii propositionis, assumptionis, cōple-
 20 xionis species collocatiōque cernitur, an constanter & legitimè dispositæ ordinatæque sint, & ad quē modū cōclusæ. In quo natura adiuuatur arte: nō enim solū naturæ lumen est
 25 in ea dispositione: sed etiam doctrinæ, quemadmodum in præceptis est
 H.iiii.

explicatum. Quamobrem omnis iudicii principium in priore cogitatione & meditatione situm est. Primum illud & vnicum fundamentum est, quo reliqua iudicii prudentia nititur: Natura enim ex eo propositionis atque assumptionis abundanti lumine velut scintillam quandam ad illuminandam complexione arti foeneratur: nec omnino in syllogismo ars admonet aliud, quam ex duorum legitime dispositorum manifesta veritate dubitationem propositae quaestionis tollere: quod quantum sit, quamque admirabile, non tantum ex his, quae produximus, sed infinitis aliis exemplis intelligi potest: in quibus haec regula demonstrat nihil penes firmum, nihil constans, nihil necessarium, quod tuto sequamur, effici atque concludi. Vnde fortasse Socrates, & Socratis æmulatores academici ἐπιχλω, id est assensionis retentionem induxerunt, quod verum ac prudentis iudicis esset, tanquam boni agitatoris currum & equos: sic in lubricis locis approbationem & asser

tionē sustinere , & ab omni lapsu temeritatem continere, quæ tum ridicula & insignis esset, cum se rebus incertis , aut falsis assensus adiungeret.

5 Quando verò pleno syllogismo, quando truncato, quando hoc vel illo cōmutatis partibus ordine utēdum sit, non nouæ artis est , sed huius istius dialecticæ doctrinæ, quam adhuc tra-

10 didimus. Quæstio enim ponitur an sic agendum sit, argumento reperto, perque syllogismi speciem collocato, quæstio iudicatur. Syllogismis plenius nulla ars perpetuò utitur , contra-

15 verò nullo perfecto syllogismo contexta perfectâq; potest esse quæuis disciplina. Tota ratio ista est rerū, personarum, locorum, temporum : nec vlla noua dialecticæ virtute opus est,

20 sed inuentionis, sed syllogismi præceptis antecedētibus tota est contenta. Ad iudicii constantiam plena conclusio fortior apud peritos erit, interdum ridicula fuerit apud eosdē,

25 si pars altera notior & clarior erit. Summam igitur esse meminerimus

videre quid deceat, quid conueniat. Quod cōsiliū in exposita dialecticæ facultate penitus reconditum est. Atque hæc de syllogismo: quē satis opinor, percepimus regulam quandam esse auream, qua verè honesta, verèque turpia, verè iusta, verèque iniusta, verè vtilia, verèque inutilia, verè expetenda, verèque fugiēda, vera denique omnibus in rebus & falsa iudicentur. Quale iudicium in hominibus penè extinctū est: amore enim, odio, inuidia, commiseratione, metu, cupiditate, cæterisque animi fallacibus affectibus quiduis potius æstimamus, quàm vera ratione solidòque iudicio probamus. Excitandum igitur & renouādum verum animi iudicium constantia syllogismi ac veritate constituendum: secus leuitas, error, temeritas erit omnis assertio nostra, non iudicium. De Methodo iam dicendum est.

M E T H O D V S A C P R I-
mūm doctrinæ.

25

Methodus, est multorum & vario-

rum argumentorū dispositio : ea duplex est, altera doctrinæ, altera prudentiæ, non quòd vtraque prudentiæ non sit, sed quòd altera doctrinæ & 5 artis nil ferè habeat, sed ex hominis naturali iudicio. prudētiāque pēdeat.

Methodus igitur doctrinæ est dispositio rerum variarum ab vniuersis & generalibus principiis ad subiectas & 10 singulares partes deductarum, per quam tota res facilius doceri, percipique possit. In qua tantum illud est præcipiendum, vt in docendo generalis & vniuersa declaratio præcedat, 15 qualis est definitio & summa quædam comprehensio, tum sequatur specialis per distributionem partium explicatio: postremo partium singularium definitio, & ex idoneis exemplis illustratio. Quod vt facilius dicatur, familiari vtar exemplo. Grāmaticæ sint omnes regulæ, definitiones, diuisiones repertæ: sint exēpla grāmaticæ inuēta, omniāque verè & re- 25 ctè iudicata ac æstimata: sint omnes illæ præceptiones tabellis variè disse-

ctis inscriptæ, & mille modis in vrna
aliqua, vt in ollæ ludo fit, circunuolu-
tæ. Hic quæro, quæ pars dialecticæ
me doceat confusa illa præcepta cõ-
ponere, & in ordinẽ redigere. Inuen- 5
tionis dialecticæ præceptis nihil hic
opus est: Inuenta enim sunt omnia,
omnes partes veræ sunt probatæ atq;
iudicatæ. Syllogismo nihil opus hic
erit: quia quid hic verum sit, intelle- 10
ctum iam est & perspectum. Metho-
dus igitur & certa dispositionis via
sola requiritur: quam vnã simpli-
cem doctrina nobis ostendit, vniuer-
sa primũ, generaliaque, deinde spe 15
cialia & singularia collocantem. Dia-
lecticus igitur hic noster methodi lu-
mine seliget in illa vrna grammaticæ
primũ definitionem, quia nihil est
in omnibus illis præceptis genera- 20
lius, & primo loco constituet. Gram-
matica, est doctrina bene loquendi,
benèque scribendi. Tum partes grã-
maticæ in eodem vase requiret, & se-
cundo post vniuersam definitionem 25
gradu locabit. Grãmaticæ sunt qua-

tuor partes, Orthographia, Etimologia, Syntaxis, Profodia. Tū partium definitionē in illo eodem vase separabit, & tertio gradu superioribus cōnectet. Atque ita deinceps ad extremas particulas ab integris rebus dispositio descēdet, eaque via in tradendis artibus vnica seruabitur. Sed quod facere polliciti sumus, & adhuc quoad potuimus, præstitimus, ne in excellentissima parte obliuiscamur, illustremus exemplis omniū generū hāc dialecticæ dispositionis partem. Cicero de natura deorū breuiter posita superioris disputationis summā
 15 sic partitur: Omnino diuidunt nostri *Lib. 2.*
 totā istā de diis immortalibus quæstionē in partes quatuor. Primū docent esse deos, deinde quales sint. Tū
 20 mūdum ab his administrari, postremo cōsulere eos rebus humanis. Atque vti distribuit rem totam, ita suis partibus exequitur. Et pro Quintio admonet hac dispositionis ratione
 25 vsurum: Faciā, ait, quod te sæpe animaduerti facere Hortēsi, totam ora-

Act. 3.

„ tionis meæ dictionem certas in par-
„ tes diuidā. Pro Roscio, Tres sunt res,
„ quantū existimare possum, quæ ob-
„ stant hoc tempore Sexto Roscio, cri-
„ men aduersariorum & audacia & po
„ tētia: quæ ita deinceps singula vt pro-
posita distributæque sunt, disputantur.
Accusationem Verris in hunc ordi-
nem mirificè conclusit. Primò pro-
ponendo summam, tum partiendo: 10
„ Quæstor Cneo Papirio consuli fuisti
„ abhinc annos quatuordecim: ex ea
„ die ad hanc diem quæ fecisti, in iudi-
„ ciū voco: hora nulla vacua furto, sce-
„ lere, crudelitate, flagitio reperietur. 15
Propositio hîc & definitio summæ
„ rei est: Partitio sequitur: Hi sunt anni
„ consumpti in quæstura & legatione
„ Asiatica & prætura vrbana & prætu-
„ ra Siciliensi. Quare hæc eadem erit 20
„ quadripartita distributio totius accu-
„ sationis meæ. Quas partes tum suo
quanque loco tractauit cæteris ferè in
causis, quatenus conditio naturæque
rerum tulit, lucem dispositionis hu- 25
ius adhibuit. Poetæ siquando dili-

gentius docere aliquid volunt, materiam propositam diuidunt, & partes suo quanque ordine dispositas persequuntur. Ouidius in Fastis dispositionis huius gratiā percupidè, & non
5 sine manifesto studio tenuit. Proposuit operis summam primo loco:

*Tempora cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, orta que signa canam.*

10 Mox imploratione facta partitionem anni statuit, Romuli primū (quē reprehēdit) in decē mēses, mox Numæ perfectiorem in duodecim:
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno

15 *Constituit menses quinque bis esse suo.*

Et de Numa aliquanto pōst,

*At Numa nec Ianū, nec auitas præterit umbras,
Mensibus antiquis præposuitque duos.*

20 Tādem primam anni partem, cæterasque deinceps interpretatur, & præfatione indicat incepti ordinis studium:

Hæc mihi dicta semel totis hærentia fastis,

Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

25 Verū hīc vnum obiter præcipiendum est, non solum vt distributarum partium ordinem persequamur, sed

in singulis expositis & præteritarum rerum & consequentium breuiter admoneamus. His enim transitionum notis animus ad intelligendum valde excitatur. Ouidius expositis primi mensis fastis, cum pergeret ad fastos secundi, ait,

Sed iam prima mei pars est exacta laboris:

Cumque suo finem mense libellus habet.

Ianus habet finem, cum carmine crescat & annus, 10

Alter ut it mensis, sic liber alter eat.

Cicero pro lege Manilia cū disputationem tres in partes distribuisset, ut & de genere belli, & magnitudine
 „ & imperatore deligēdo diceret. Quo- 15
 „ niam de genere belli dixi, ait, nunc
 „ de magnitudine pauca dicam. Et ibi-
 „ dem, Satis mihi multa verba fecisse
 „ videor, quare hoc bellum esset gene-
 „ re ipso necessariū, magnitudine peri- 20
 „ culosum. Restat ut de imperatore ad
 „ id bellum deligendo, ac tantis rebus
 „ præficiendo dicendum esse videatur.
 Sic Virgilius cum partitus esset opus Georgicon in quatuor partes prima 25
 parte exposita, ait,

Hactenus aruorum cultus, & sydera cæli

Nunc te Bacche canam.

Transitiones igitur eiusmodi prætermittendæ non erunt: causas enim maximæ perspicuitatis continent.

M E T H O D V S P R V D E N T I A E.

5 Atque hæc de methodo doctrinæ, quæ quâto præceptis breuissima est, tanto vfu cum experimur, maxima, grauissimâque. Ad methodum prudentiæ transeundum nobis est, quæ
 10 pro conditione personarum, rerum, temporum, locorum consiliū disponendi dabit. Quanuis enim superior illa via & ratio dispositionis verissima commodissimâque sit, admonē-
 15 dum tamen illud est, optimis locum non semper esse, nec eam dispositionis lucē perpetuò retineri posse, cum frequenter impediunt, morosus auditor, res quæ docetur odiosa, tempus
 20 inimicum, locus alienus: Commodū verò aduocabitur in consiliū difficultatis huius, inuentionis, syllogismi-
 que prudentia: vt videamus quid expediat: nam præter illam antecedentem sapiētiae regulā, infinitæ huiusce
 25

varietatis dispositio communis omnium personarū, causarum, locorū, temporū tradi nulla potest: nec enim personarum omnium natura vna est, tot capita, tot sensus: non vna conditio rerū, quæ minimis sæpe momentis commutantur: temporum verò & locorū ratione quid dissimilius, aut quid magis varium cogitari potest? Admonita tamen quædam & exempla, tametsi nulla perpetua & immutabilia decreta, demonstrari possunt, quæ adiumenti aliquid afferant. Aliquando docendæ personæ, quæ doceri tamen nolunt. Itaque dissimulanda summa rei propositio, definitioque, distributio partium reticenda. Tales ferè sunt sermones Socratis cōtra sophistas, qui nolēt disputatione sapientiores fieri, sed videri. Multæ sunt prudentiæ huius laudes in vno Cicero-
ne. Secunda Agraria insinuatio longa est, quum se popularē fingit, qui ad euertendā tamen populi causam accedit. Idem ad Quintum fratrem in epistola de prætoris officio in admi-

nistranda prouincia, cum hominem
 morosum & difficilem nosset, subla-
 tis illis definitionum, partitionum-
 que luminibus, simulat se, quod pru-
 5 dens sciensque ageret, imprudenter
 & inscien-ter egisse: & quum satis cō-
 modè præcepisset, ait tādē. Sed ne-
 scio quo pacto ad præcipiendi ratio-
 nem delapsa est oratio mea, cum id
 10 mihi propositum initio non fuisset.
 Poetæ cum in omnibus prudentiæ
 partibus præstantes sæpe sint, tum in
 hac ratione plerunque sunt admira-
 biles. Terentiana Thais cum impe-
 15 trare vellet ab irato amatore Phædria,
 vt biduum Thrasoni alteri amatori
 priores partes concederet, longissima
 insinuatione captauit imprudentis a-
 dolescentis animum. Nulla rei huius
 20 facta mentione narrauit lōgo sermo-
 ne propter quæ vellet impetrare: ni-
 hil adhuc Phædria suspicante de ex-
 clusione, tādē cum satis omnia tu-
 ta existimat, mitigato prius irati ado-
 25 lescentis animo, magna ex parte etiā
 reconciliato ait:

In Eunuc.

*Id amâbo adiuta me, quò id fiat facilius.
Sine illum priores partes hosce aliquot dies
Apud me habere.*

Tum scilicet extremum posuit:
quòd si nullus affectus obstitisset, ini- 5
tio proponendum fuerat: tam calli-
dè, tam conuenienter iratæ personæ
mulier dissimulauit, vt tandem ex-
clamet adolescens, captum se indicās
hoc sermone:

At ego nesciebam quorsum ires.

Tota sæpe poemata dialecticā istā
prudentiam partibus omnibus ostē-
tant. Cum enim poeta magis etiam
quàm orator docendum populum, 15
id est belluam multorum capitū sibi
proposuerit, variis affectibus delecta-
tionis, admirationis, indignationis,
commiserationis fallit, à mediis in-
cipit, prima medio plerunque loco 20
comprehendit, postrema incerto &
inopinato euentu tandem concludit.
atque vt ait Horatius,

In Arte.

*Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo: 25
Semper ad euentum festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit, & quæ*

Desperat tractata nitescere posse, relinquit:

Atque ita mentitur: sic ueris falsa remisæt:

Primo ne medium, medio ne discrepet inum.

Sic Virgilius AENEAM à Sicilia ex-
 cepit, in medio narrantem præterita
 finxit, postrema variis perturbata ca-
 sibus induxit. Sic in Comœdia Terē-
 tius quanuis summo consilio totam
 fabulam distinguit in actus & scenas,
 10 officia personarum aptè & conueniē-
 ter exprimit: efficit tamē vt fortuita
 atque inopinata omnia videantur.

PERORATIO METHODI.

Quamobrem has dialecticæ me-
 15 thodi vias diligenter animaduvertere
 atque intueri res magnas & varias
 tractantem decebit: atque illam im-
 primis cū docere discēdi cupidos res
 graues & honestas deliberabit. Quæ
 20 tanti Platoni visa est, vt non homi-
 num, sed deorum inuentum esse di-
 ceret: eūmq; solum (cui lux ista do-
 centi affulsisset) verè, splēdidēque phi-
 losophari iudicaret. Tum verò si fue-
 25 rit artificiosi illius itineris obstructus
 aditus, aliam viam vi ingenii, prudē-

tiæque sibi faciet, omniæque naturæ,
consuetudinis, vsus, vitæ, exemplo-
rum auxilia vndique cõparabit, quo-
niam doctrinæ præfidiis destituitur:
& tãquam in Oceano tempestate ia- 5
ctetur (quoniam rectum cursum te-
nere non potest) velificationem mu-
tabit, & quibus ventis poterit, inco-
lumem nauem ad portum deducet.

M E M O R I A. 10

Reliqua nobis est dispositionis nõ
noua quidem doctrina, sed certè nec
iniucunda, nec inutilis accessio, me-
moriæ confirmadæ: quæ dispositio-
nis gradus perinde ac vmbra lucente 15
sole corpus sequitur. Vt enim rheto-
rum omniũ præcepta perlegas, quæ
de memoriæ arte tradita sunt, nihil
ordine certius & fidelius, nec porro
ordinis vllam meliorem doctrinam 20
reperies, quàm quæ in syllogismo
& methodo descripta est: vbi tum
vnius, tum multorum argumeto-
rum dispositio clarissimo & constan-
tissimo partium ordine tractatur. In 25

pleno enim syllogismo propositio,
 assumptio, complexio est: In lōga di-
 uersarum rerum disputatione parti-
 tio duorum aut plurium membro-
 5 rum, quæ deinceps ordinatim dispu-
 tantur: vt cum mēs huius ordinis ar-
 tificio instructa totum rerum corpus
 ita digestum comprehenderit, singu-
 larum partium sententias memoria
 10 facilè consequatur. Sed de hac vm-
 bra dispositionis satis.

Petri Rami

VEROMANDVI

Institutionum dialecticarum

Lib. III.

E tribus partibus ad dis- 5
serendum necessariis, na-
tura & ars breuiter sicut
erat institutum, sunt ex-
positæ: exercitatio (quæ
reliqua est) nobis est identidem pau- 10
cis attingenda: quæ in actum natu-
ram arte instructam deducat. Artis
verò præceptis cognitis, & in animo
memoriæque penitus infixis duplex
exercitatio dialectica commodè di- 15
stinguetur, altera in exploratione di-
sputationis iam factæ, altera in nouæ
effectiōe & compositione. Hæc ge-
nesis, illa analysis nominetur.

A N A L Y S I S.

20

Analysis itaque dialectica, retexta
quædam ars erit, & per eosdem pro-
gressionum omnium gradus repeti-

ta, quæ spectare iubebit velut archite-
ctura operis cōfecti speciem, omni-
bus ne locis ad legem conueniat, &
ideam præceptis monstratam peni-
5 tus exprimat, omnibûsque omnium
partium numeris absoluat. Nomen
ἀπὸ τοῦ ἀναλύειν, id est retexere, quod hæc
exercitatio quasi Penelope contextā
iam telam retexat: quæ diligentia in
10 scriptis alienis perspiciendis præci-
puam laudem habet. Primum igitur
analysis quod explicandum suscepe-
rit, à capite retexet opus vniuersum:
quæstionē cernet, quæ differēti pro-
15 ponitur: argumēta quibus tractatur,
aspiciet: & ad loci vnde sumpta sunt,
legem naturāque referet: disposi-
tionem postremo ad propositam re-
gulam cōparabit. Proponamus ita-
20 que aliquem locum, cuius quæstio-
nem videamus primū, tum inuē-
tionem, iudiciūque cōsyderemus.
fit hic locus Maronis,

Disce puer uirtutem ex me, uerūque laborem, *AEneid. 12.*
25 Fortunam ex alijs: nunc te mea dextera bello
Defensum dabit, & magna inter præmia ducet.

*Tu facito mox, cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentẽ exempla tuorũ
Et pater AENEAS & auunculus excitet Hector.*

Hic igitur adhortationis quæstionem cernamus, quòd Ascanius egre s-
giũ se præstare debeat: cuius ex cau-
lis procreantibus & adiunctis argu-
mentum sumitur, quòd patrem AE-
neam, & auunculum Hectorem ha-
buerit: Syllogismus imperfectus est. 10
Propositio enim deest: attamẽ vt ac-
curatius æstimetur, perficiendus est
hoc modo:

*Maiorum claritas excitare debet adolescentes ad
laudem:* 15

*Ascanius clarissimos maiores habet, patrẽ AENEAM,
auunculum Hectorem:*

Excitetur igitur Ascanius ad laudem.

In explorandis propositis exẽplis,
quæ vel lecta, vel audita, vel etiã tan- 20
tũ meditata sint, non solum laudes
cernentur, vt propria, perspicua, cer-
ta, vera, consentanea cõcedantur: sed
vitia notabuntur, vt aliena. reiician-
tur, obscura explicẽtur, ambigua di- 25
stinguantur, falsa, inconsequẽtia sus-

pendantur. Horum duo prima alienum & obscurum ad omnes inuentionis, dispositionisque partes attinent: ambiguum & falsum ad inuentionis & syllogismi partes tantum: ut inconsequens ad solam conclusionem.

A L I E N U M.

Ergo in argumentis spectabitur primum ne quid alienum sit: frequenter enim imprudentes & incōsyderati homines hīc labuntur: & propria controuersia omīssa res alias agunt: de quo Martialis festiūm est & notum epigramma:

15 Non de ui, neque cæde, nec ueneno,
Sed lix est mihi de tribus capellis:
Vicini queror has abesse furto:
Hoc iudex sibi postulat probari.
20 Tu Cannas, Mithridaticūque bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariōsque, Mutiōsque
Magna uoce sonas, manūque tota.
Iam dic Posthume de tribus capellis.
Hoc in differendo primū vitiū est.

Lib. 6.

O B S C U R U M.

Obscuritas in differendo minore

reprehensione non caret: nisi enim
 argumenta sint & per se clara & cla-
 riora quæstione (quæ tractatur) argu-
 menta nulla sunt, cum nihil arguāt,
 nihil ostendant. Exemplum notabi- 5
 2. de Divi. » le est apud Ciceronem: Quid enim,
 » inquit, mea causa me mones, quod
 » non intelligam? Quid me igitur mo-
 » nes? vt si quis medicus ægroto impe-
 » ret, vt sumat 10
 » *Terrigenā, herbigradā, domiportā sanguine cassā,*
 » potius quàm hominum more, co-
 » chleā dicat. Nam Pacuuius Amphio.
 » *Quadrupes tardigrada, agrestis, humilis, aspera,*
 » *Capite breui, ceruice anguina, aspectu truci,* 15
 » *Eviscerata, inanima, cum animali sono.*
 » quum dixisset obscurius, tum Atti-
 » ci respondent, Nō intelligimus, nisi
 » apertè dixeris. At ille vno verbo, Te-
 » studo. Nō poteras hoc igitur à princi 20
 » pio cytharista dicere? Obscuritatē Ci-
 cero in illis definitionib⁹ reprehēdit.

A M B I G V V M.

Ex ambiguo non minus periculo-
 sa fallacia oritur, quàm ex obscuro. 25
 Obscuritas enim efficit, vt nihil in-

telligatur: ambiguitas ostendit sæpe aliud, quàm intelligi cōmodum sit. Martialis de Paulo,

Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paul⁹. Lib. 2.

5 *Nam quod emas, possis dicere iure tuum.*

Illic possessor significatur, quòd emerit: hîc quòd fecerit. Sic cū Sextus Annalis testis reum læsisset & instaret, idētidem accusator Ciceroni:
10 dic Marce Tulli, nunquid potes de Sexto Annali? versus autem dicere Cicero cœpit de libro Ennii Annali Sexto,

Quis potis ingentes oras evolvere belli?

15 Hoc vitiū commune est omnium ragumentorū, ambigua causæ, ambigua effecta, & cætera argumenta ambigua esse possunt. Neque tamen existimari volo omnem disputatio-
20 nem vitiosam, quia nullum ferè vocabulum sit non ambiguū: sed si in eadē oratione dissimiliter idem verbum intelligatur. Cū autē eiusmodi ambiguitas inciderit, distinctio adhibēda erit. Martialis in Cæcilianum,

25 *Cum dixi ficus, rides quasi barbara uerba:*

Lib. 1.

Et dici ficos Cæciliane iubes:
 Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci:
 Dicemus ficos Cæciliane tuos.

F A L S U M, V B I C A P T I O -
 nes & fallaciæ argumentorum.

Obseruanda deinceps erunt & singulorū argumētorum vitia propria, unde falsæ rationes oriuntur, ne non causæ vt causæ, nō effecta vt effecta, eodémque modo in cæteris ponātur. 10

N O N C A V S A E, V T C A V S A E.

A Sinone fallaces causæ equi fabricati, & in urbē recipiēdi fingūtur.

2. Aeneid.

Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso
 Effigiem statuere, nefas quæ triste piaret: 15

Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
 Roboribus textis, cæloque educere iussit:

Ne recipi portis, aut duci in mœnia possit:

Neu populum antiqua sub relligione tueri.

Nam si uestra manus uiolasset dona Minervæ, 20

Tum magnū exitiū (quod dū prius omē in ipsum
 Cōuertant) Priami imperio Phrygibusque futurū.

Sim manibus uestris uestrā ascendisset in urbem,

Vltro' Asiam magno Pelopeia ad mœnia bello

Venturam, & nostros ea fata manere nepotes. 25

Non causæ vt causæ hīc cōfictæ sunt.

N O N E F F E C T A, V T E F F E C T A.

Effecta plerunque vitiosa similiter

assumuntur, tanquam ab aliis profecta causis. Martialis de rhetore:

Extemporalis factus est meus rhetor, Lib. I.
Calphurnium non scripsit & salutavit.

5 Salutare enim quempiam nominatim ac memoriter, extemporalis eloquentiæ argumentum nullum est, sed obliuiosi hominis memoriā festiuē Martialis notauit. Quinti Fabii res gestæ extenuabātur ab inimicis, & ouiculæ atque cunctatoris facta dicebantur, cum essent boni & prudentis imperatoris.

CAPTIO EX SVBIE-

15 *ctis & adiunctis.*

Sic in subiectis magnus error accidit, in artibus præsertim, quarum nulla ferè suis est contenta finibus. Grammatici non scribendi modo & loquendi scientiam sibi vendicant, sed etiam
20 poetas enarrandi: quod postremum tamen eius artis alienum est, nec vllum in grammatica traditur præceptum, nec tradi debet de poetis interpretandis. Nam siquid in poetis dialecticum, physicum, ethicum, me-

dicum, historicū fuerit ex earum artium, nō grāmaticæ decretis repetendū erit. Rhetores inueniendi, disponendi, ornandi, recordādi, pronuntiandi artes suæ disciplinæ subiiciunt: cum sit inuentio, dispositioque dialecticorum & memoria siquid artis habeat, dialecticæ dispositionis quædam sit vmbra. Cæteris in studiis artium vti-
nam non tanta reprehensionis huius materies abundaret vel redundaret potius. Ex adiunctis frequentior error nascitur. Hinc ferè fraudes omnes oriuntur: fuga timoris adiūctum est: magnas tamen victorias imperatores callidi hac fallaci & insidiosa sophismatis simulatione consequuti sunt. Hannibal Romanos ad Trebiā, ad Trasimenum lacū sophistica ista fallacia circunuenit. Thomyris Scytharum regina Cyrum cum ingenti exercitu deleuit. Hinc simulationum penè omnium ac dissimulationū inuolucra nascuntur.

CAPTIOSA DISSENTANEA. 25

Ex dissentaneis item peccatur: &

aliquando iocus aliquis ex hoc errore quæritur. Martialis,

Omnia Castor emis: sic fiet ut omnia uendas. Lib. 7.

Lusit in relatis emere & vendere.

5 *Pinxisti Venerem, colis Artemidore Minervam:*

Et miraris opus displicuisse tuum?

Martialis iocando velut repugnancia posuit Venerem bene pingere, & colere Minervam. Lib. 5.

10 FALLACIA COMPARATIONIS.

Ex comparatis sunt etiam suæ captiones. Martialis,

Quod alpha dixi Codre penulatorum Lib. 5.

Te nuper aliqua cum iocarer in charta,

15 *Si fortè bilem mouit hic tibi uersus,*

Dicas licebit beta me togatorum.

Paria videtur alpha penulatorum, beta togatorum, quia sunt affines alphabeti literæ: cum illa tamen primum, hac secundum, aut nihil significemus. A maioribus idem poeta (quid enim vetat plura ex eodem idonea præsertim & illustria exempla sumere?)

25 *Soluere Pete decem tibi me sestertia cogis,* Lib. 8.

Perdiderat quoniam Buco ducenta tibi:

K.i.

*Ne noceant oro mihi non mea crimina, tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem.*

Ex similibus, ut musa est foemini generis: ergo etiam poeta. Sic Martialis:

Lib. 8.

*Cum sitis similes, parésque uita,
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene conuenire uobis.*

F A L L A C I A N O M I N I S.

Ex nominibus infinitæ fallaciæ sūt, non quidem ambigui. Id enim vitiū commune esse diximus, sed quòd alia nomina ab aliis aliter explicētur. Ex errore notationis illud Martialis est in AEdilum:

Lib. 1.

*Gestari iunctis nisi desinis AEdile capris,
Qui modo ficius eras, iam caprificus eris.*

Ciceronis apertior est reprehensio in accusatorem Balbi: In qua erat accusatoris interpretatio indigna response, qui ita dicebat, comiter esse cōmuniter: quasi verò priscum aliquod aut insolitum verbum interpretaretur. Comes benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur, qui errati comiter monstrant viam, benignè, non

„ grauatè, communiter quidem certè
 „ non conuenit. Notationes vitiosas in
 grāmaticis, quàm multas videmus?
 „ Varronem deridet Quintilianus, Cui Lib. i.
 5 non post Varronem sit venia, inquit,
 „ qui agrū quòd in eo agatur aliquid:
 „ & graculos, quia gregatim volent, di-
 „ ctos Ciceroni persuadere voluit: cū
 „ alterū ex Græco sit manifestum du-
 10 ci, alterum ex vocibus auium.

Ex cōiugatis similis iocus est apud
 Martialem:

*Quæ legis causa nupsit tibi Lælia Quinte,
 Vxorem potes hanc dicere legitimam.* Lib. 5.

15 FALLACIA DISTRIBUTI-
 tionis apud eundem poetam.

Prædia solus habes, & solus Candide nummos: Mart. lib. 5.

*Aurea solus habes, myrrhina solus habes:
 Massica solus habes, & opimi cæcuba solus,
 20 Et cor solus habes, solus & ingenium:*

*Omnia solus habes: hoc me puto uelle negare:
 Vxorem sed habes Candide cum populo.*

FALLACIA DEFINITIONIS.

„ Cic. Illud magis miror, ne ignorās Philip. i.
 25 verum iter gloriæ, gloriosum putes
 „ pl⁹ te vnū posse, quàm omnes: & me-
 „ tui à ciuibus, quàm diligi malis. quod

K. ii.

» si ita putas, totam ignoras viam glo-
 » riæ: charum esse ciuem, bene de re-
 » publica mereri, laudari, coli, dili-
 » gi, gloriosum: metui verò, & in odio
 » esse, inuidiosum, detestabile, imbe- 5
 » cillum, caducum. Sic philosophi cy-
 nici falsa definitio apud Martialem
 notatur:

Lib. I.

Hunc quem sæpe vides inter penetralia nostræ
 Pallados & templi limina Cosme noui, 10
 Cum baculo per æque senem, cui cana putrisque
 Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
 Cærea quem nudi tegit uxor Abolla grabati,
 Cui dat latratos obuia turba cibos,
 Esse putas cynicum deceptus imagine falsa: 15
 Non est hic cynicus Cosme: quid ergo? canis.

FALLACIA TESTIMONII.

E testimoniis porro quàm multa
 sint mēdacia, quàm multiplices erro-
 res, quàm quotidiana periuria, quid 20
 oratio longior exprimenda est? pro
 tanto autem vitio non tradenda præ-
 cepta, sed vota facienda sunt, vt homi-
 nes potius ratione & veritate, quàm
 authoritate & testimonio ad iudican- 25
 dum moueantur.

Breuitè attigimus exemplis ea vitia quæ virtutibus inuentionis opposita esse videbantur, nisi fortè de maximis propositionibus, quæ vulgò nominantur in scholis, aliquid expectemus: quæ tamen nihil habent nouæ præceptionis: Aliquid enim ex artis præceptis habet, vt definitionem, aut diuisionem, quod pro argumento ad quæstionem probandam sumitur, vt affirmanti mihi artis huius omnia præcepta ad humanæ prudentiæ confirmationem referenda esse, inficiando si contradixeris, tum licebit vt finis maximam propositionem sumam, & dicam, omnia ad suum finem referenda esse: finis autem est propter quæ hac ars inuenta est, vt prudentiores & constantiores in ratiocinando simus. Ex finis definitione maximam propositionem sumpsi, & argumentum ex finis definitione accepi: In quo nihil artis nouæ existit. Vtitas autem esse rationes has in bonis authoribus

non solum fateor, sed multis exem-
plis affirmo. Cicero in Topicis præ-
ceptis tales quasdam generales mo-
„ nitiones proposuit. Causa quid sit ef-
„ fectum indicat, ait : sic quod effectū 5
„ est, quæ fuerit causa demonstrat. At-
que in comparationis loco maiorū,
parium, minorum tales leges dedit.
„ Quod in re maiore valet, valeat in mi-
„ nore. Item, Quod in re minore valet, 10
„ valeat in maiore. Itē, Quod in re pari
„ valet, valeat in re quæ par est. Neque
verò tantum in præceptis hæc argu-
menta posuit, sed in philosophia &
orationibus adhibuit. In Tusculanis 15
„ cōtrariorum legem assumpsit. Quid
„ ait, cum fatentur satis magnam vim
„ esse in vitiis ad miseram vitam, non-
„ ne fatendum est eandem in virtute
„ esse ad beatam? Contraria enim con- 20
„ trariorum sunt consequentia. Eius-
modi dissimilitudinis legem secun-
„ da agraria idem vsurpauit. Audes e-
„ tiam Rulle mentionem facere legis
„ Sempronix? nec te ea lex ipsa com- 25
„ mouet, tales viros illos x x x v. Tri-

Lib. 5.

» buum suffragio esse creatos? & cum
 » à T. Gracchi æquitate ac pudore lon-
 » gissimè remotus sis, id quod dissimil
 » lima ratione factum sit, eodem iure
 5 putas esse oportere? Sic in cæteris ar-
 gumentis ad ipsa confirmanda quæ-
 dam ex eorum definitione, partibus,
 adiunctis argumenta sumi possunt:
 nec inuentionis nouæ quicquam hîc
 10 est. Nec tâtum ad inuentionis partes,
 sed ad iudicii quoque ista pertinent.
 Nam si cõclusiones ad constâti syl-
 logismi regulam factæ complexionẽ
 suam non probarẽt, eius ipsius syllo-
 15 gismi definitio in argumẽti subsidiũ
 veniret. Cicero de Fato connexi pri-
 mi proprietatem quandã ad conclu-
 » sionis confirmationem adhibuit. Si
 » quod, ait, primum in cõnexo necessa-
 20 rium est, fit etiam quod cõsequitur,
 » necessariũ. De eodem connexo pro-
 » prietas est consimilis in Lucullo. Ipsa
 » enim ratio, ait, connexi cũ concessẽ-
 » ris superius, cogit inferius cõcedere.
 25 Et idem de finibus secundi connexi Lib. 4.
 » definitionẽ quandam attigit. Tenea-

» mus illud, ait, necesse est, cum conse-
 » quens aliquod falsum sit, illud cuius
 » consequens sit, non posse esse verum.
 Sic in Natura deorum disiuncti syl-
 logismi pronūtiatio quædam ab eo- 5
 » dem ponitur. In omnibus disiunctio-
 » nibus in quibus (*est*) aut (*non est*) poni-
 » tur, alterutrum verum esse. Quam-
 obrem omnes dialecticæ artis partes
 & præcepta in argumenta quæstio- 10
 nis alicuius trahi possunt: nec tamen
 nouū argumēti genus vllū erit: quæ-
 stionis enim, de qua agitur, necesse
 est rationes illas, causas, effecta, aut a-
 liquid reliquorū argumētorum esse. 15

ANALYSIS DISPOSITIONIS,

ac primū de obscuritate orationis.

Analysis vt inuentionis, sic disposi-
 tionis vitia virtutū oppositione spe-
 ctabit. Ac de syllogismi vitiis ordine, 20
 quo de virtutibus dictū est, dicamus.
 Perspiciamus igitur imprimis ne sit
 alienus syllogism⁹, & cōcludat aliud
 quàm propositū fuerit: de quo vitio
 antea iam dictū est: deinde ne obscu- 25
 ra sit eius cōclusio: quod cū verbis fit,

vitiū est grāmaticæ, nō dialecticæ. Re-
bus autē dupliciter obscura fit ratioci-
natio, vel quia syllogismi partes mul-
tis rebus interpositis confunduntur:
5 ideoque propositionis, assumptionis,
cōplexionis sententia occultatur: vel
quia pars aliqua syllogismi sola poni-
tur, reliquis de industria prætermis-
sis, ne statui possit, quid hinc efficia-
10 tur. Primi generis exemplū repetatur
è secundo genere simpliciū syllogis-
morum de Pythagoræ ratiocinatio-
ne: vbi nisi diligenter attendas, vix
partes ratiocinationis perspicias. Se-
15 cundi generis exemplum Cicero in
„ Rulli lege reprehendit: Datur igitur
„ (ait) primum vt liceat eis vēdere om-
„ nia, de quibus vendendis senatuscon-
„ sulta facta sunt M. Tullio, C. Corne-
20 lio C O S S. aut postea, Cur hoc tam
„ est obscurū atque cæcum? quid? ista
„ omnia, de quibus senatus censuit, no-
„ minatim in lege præscribi nōne po-
„ tuerunt? Duæ sunt obscuritatis huius
25 causæ Quirites, vna pudoris, siquis pu-
dor esse potest in tam insigni impu-

dentia: altera sceleris. Hic Cicero sophisma Rulli coarguit, quòd generalem tātum propositionem posuerit: in qua occultè assumptio, cōplexioq; lateret, & furtim recondita esset. 5

A M B I G U I T A S.

Ambiguitas in oratione magno-
pere vitanda est, vt in argumentis an-
tea monuimus: ea interdum accidit
vitiosa argumēti cū partibus quæstio- 10
nis dispositione, de quo nunc agitur.
Duo calamitatis ex hac fraude insi-
gnia exempla de duobus regibus cō-
memorātur Cræso & Pyrrho. Cræ-
sus Lydiæ rex Apollinē de bello ad- 15
uersus Cyrū Persarum regem cum
cōsuleret, oraculo ambiguo falsus est.

Cræsus Halim penetrās magnā peruertet opū uim.

Credidit Cræsus cum Halim Cap-
padociæ fluuiū traiecisset, se hostium 20
magnam vim peruersurum: peruer-
tit autē suam, ait in diuinatione Ci-
cero. Pyrrhus Epirotarum rex, cum
eundem consuleret Apollinē de bel-
lo Tarentino contra Romanos, simi- 25

lis ambiguitate responsi delusus est.

Aio te AEacida Romanos vincere posse.

Credidit Romanos se victurū Pyrrhus, victus autem est à Romanis.

5 CAPTIOSA CONCLUSIO.

Confyderandum deinceps erit de tota syllogismi disputatione, quàm constanter partes inter se cohæreant.

Sæpe enim non partium falsitas, sed
10 cōclusionis inconsequētia refellitur.

Cuiusmodi sunt istorū sophismatū.

Quisquis dicit te animal esse, dicit uerum:

Quisquis autem te asinum esse dicit, dicit te esse animal:

15 *Quisquis igitur dicit te asinum, dicit uerum.*

Item illud quod Diogeni obiectū est:

Quod non amisisti, habes:

Cornua non amisisti:

Cornua igitur habes.

20 Videtur ad leges primi generis simplicis composita prior esse conclusio, cum tamen argumentum animal, non generaliter ut doctrina requirit, sed specialiter antecedit maius extremum quæstionis, & secundi exēpli propositio cum specialiter effertur, eodem in vitio erit: si generaliter intelligatur, falsa erit. Cornua e-

2. de Natu.

nim non amifimus, quæ nunquã habuimus. Stoicum illud Zenonis confectarium vitiofe concluditur:

Quod ratione utitur, id melius est, quàm quod ratione non utitur:

Nihil autem mundo melius:

Ratione igitur mundus utitur.

3. de Natu.

Itaque meritò à Cotta deridetur.

» Hoc, si placet, iam efficies, ut mūdus
» optimè legere librū videatur. Zeno- 10
» nis enim vestigiis hoc modo rationem poteris concludere:

» *Quod literatū est, id est melius, quàm quod non literatum:*

» *Nihil autem mundo est melius:*

» *Literatus igitur est mundus.*

» Isto modo etiam disertus & quidē
» mathematicus, musicus, omni denique doctrina eruditus, postremo philosophus erit & mūdus. Clarius etiā 20
vitiū cōclusionis eius intelligetur, si quid absurdius cōcludas hoc modo:

Denarius maior est senario:

Infinito autem numero nihil est maius:

Infinitus ergo numerus est denarius.

Tametsi satis idonea reprehensio est vitiosæ cōclusionis, quod ad nul-

lum modum legitimi syllogismi cōficiatur. Vera tamen concluduntur aliquando dispositione fallaci. Ut apud Persium:

5 *An quisquam est alius liber, nisi ducere uitam* Sat. 5.
Cui libet ut uoluit? licet ut uolo, uiuere: non sum
Liberior Bruto?

Sequere dispositionem hanc, errabis aliquando: vt

10 *An quicquā est aliud homo, nisi quod animal est?*
E unus autem animal est:
Equus igitur homo est.

Fallax est conclusio.

FALLAX CONNEXIO.

15 Cōnexis syllogismis tertii generis quanuis non congruentibus ad constantiam speciēmque doctrinæ, multum tamē utimur. Vtile est igitur admonere inconstantes eas conclusiones esse. Terentius,

-D. cæterum

In Adel.

Placet tibi factum Mitio? M. non, si queam

Mutare: nunc quum non queo, æquo animo fero.

» Cic. Etenim si largitionem factam Pro Mur.

25 esse confiterer, idque rectè factū esse

» defenderem, facerem improbè etiā,

» si alius legem tulisset: cum verò nihil

» commissum esse cōtra legem defen-
 » dam, quid est quod meam defensio-
 » nem latio legis impediatur? Ouidius,

2. Trist.

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat

Iuppiter, exiguo tempore inermis erit:

5

Nunc ubi detonuit, strepituque exterruit orbem:

Purum discussis aera reddit aquis.

Iure igitur genitorque deūm, rectorque uocatur:

Iure capax mundus nil Ioue maius habet.

» Cæsar apud Sallustiū, Si digna pœ- 10
 » na pro factis eorū reperitur, nouum
 » consilium adprobo: fin. magnitudo
 » sceleris omnium ingenia exuperat,
 » his vtendum censeo, quæ legibus cō-
 » parata sunt. Quauis enim falsa non 15
 » sint omnia generis huius exempla,
 » iisdem tamen vestigiis falsum effici
 » concludi que potest. vt

Si arbor equus esset, uiueret:

Sed arbor equus non est:

20

Non igitur arbor uiuit.

Propositio assumptioque veræ sunt:
 complexio autem falsa. Propriū au-
 tem syllogismi est, certā dispositio-
 nem & nunquam fallentem præscri- 25
 bere, vt antecedentibus positis conse-
 quentia necessariò concedenda sint.
 Rarum est vitium quarti connexi ex

consequentis assumptione: incidit tamen aliquando. Ouidius,

Quem si cura deum tam certa vindicat ira,

4. Meta.

Ipse precor serpens in longam porrigar aluum:

5 *Dixit & ut serpens in longam tenditur aluum.*

Ratiocinatio igitur sic habet:

si dii statuerunt vindicare Cadmum, fiat serpens:

Sed fit serpens:

Ergo dii statuerunt vindicare.

10 Fallax est ista conclusio. dic enim

si arbor equus esset, uiueret:

Sed uiuit arbor:

Ergo arbor equus est.

Veris partibus antecedentibus falsa

15 complexio efficitur. Vtilitas autem

præcipua retexendi syllogismi est in

lōgioribus disputationibus, quæ plæ-

runque obscuriores solēt esse: vt cum

in perpetuæ ac longæ orationis parti-

20 bus multos syllogismos distinxeris,

vno summā totam complectare om-

nibus detractis amplificationibus, no-

tatis tamen, si commodum est, capi-

tibus argumentorū. Sic Milonianam

25 Ciceronis orationē in vnum conclu-

sionis modum conclusam perspicias.

Insidiatorem sceleratum licet interficere.

vt populi, iudiciorum, senatus, Marrii, naturalis & humanæ legis auctoritas testatur: nec senatus, nec populi leges ullæ reclamant.

At P. Clodius insidiator sceleratus fuit.

Insidias siquidem parauit utilitate, odio, improbis moribus, spe impunitatis impulsus: quod ipsius & voce & factis intellectum est: sceleratum verò fuisse, in deos atque homines facinorosa eius arguunt.

Clodius igitur iure cæsus est.

Hac dispositione Milonis defensionem Cicero conclusit hoc modo. Cum verò poetam, cum oratorem, cum alium quenuis scriptorem legendum & explicandum sumpseris, totū sic excuties, & in breuē conclusionis alicuius summā cōprehendes.

A N A L Y S I S M E T H O D I.

Eadem etiam analysis in methodo & tota rerum dispositione sequenda est & exercenda. Disputationes omnium generum in oratoribus & poetis, in philosophis ad methodi legem perspiciedæ: Nec laudabiles tantum,

sed etiam vitiosæ:quemadmodū So-
 crates apud Platonem Lyfiæ oratio-
 nem reprehēdit, quod nihil definiat,
 nihil partiatur. Qua ex cōfusione re-
 5 rum immensa quædā obscuritas exi-
 stit. Videndū etiā diligēter erit vniuer-
 sum illud alieni vitiū. Tā enim est in
 vitio qui resistantē aperta, quān qui
 sua spōte sequentē occulta via ducit.
 10 Minimè verò necesse est hoc loco cō-
 memorare, quān omnes methodi
 nomen in ore habeant, quānque ve-
 ra methodo vtatur ferè nemo. In di-
 sciplinis explicandis via vna & sim-
 15 plex est à generibus ad species, ab in-
 tegris ad partes: quam vix ac ne vix
 quidem tot annorum seculis vlla in
 arte adhuc obseruatā videmus. Quā-
 obrem in analysi vitia hæc cernētur,
 20 ne aliena, obscura, ambigua, falsa, in-
 consequentia sint, quæ dicantur. Sed
 de Genesi iam tēpus est vt pauca di-
 cātur: satis enim multa, supérque de
 analysi præcepta sunt.

25

G E N E S I S.

Genesis, non est inspectio propo-
 L.i.

ti exēpli vt analyfis, fed effectio noui
operis: quæ meditatio vnam & eandē
viam in ſcribendo dicendoque ſequi-
tur. In ſcribendo verò prima facilli-
māque via eſt imitatio: in qua proui- 5
dendum diligenter erit, quem imite-
mur: cuius ſimiles eſſe velimus. Tum
authoris propoſiti cū virtutes omnes
inventionis, & diſpoſitionis analy-
ſeos lumine perſpectæ fuerint, quæ- 10
ſtio aliqua conſimilis earum rerum,
quæ ab authore illo tractatur, ſtatua-
tur & explicetur. Sic enim non ſolum
excitabitur & acuetur, ſed etiam ale-
tur inueniendi diſponendique pru- 15
dentia. Deinde verò nobiſcū ipſi cer-
tabimus, & argumentum liberum ſu-
memus de quotidianis & populari-
bus negotiis, & ad cōmunem vitam
duntaxat attinētibus: tum cauſas, ef- 20
fecta, cæteraque argumētorum (quæ
licebit) genera è fontibus inventionis
hauriemus. Poſtremo omnes diſpo-
ſitionis modos ſimili diligētia exer-
cebimus: modò hac, modò illa ſpecie 25
concludemus, hāc vel illam metho-

di viam (sicuti res postulabit) ingre-
diemur. Quod nostris monitis nihil
amplius indiget: animo, lingua, ma-
nu duntaxat opus est.

5 DE MEMORIA.

Dialecticæ exercitationi satisfactū
iam nunc esse arbitror. Accessio me-
moriæ (quam dispositioni fecimus)
nobis est adiungēda, suæque exercita-
10 tione breuiter ornanda: in qua quia
præcepta nulla noua sunt, quid aliud
requirendum est, quàm vt exemplo
res illustretur? Sit igitur puer, qui
querimoniam Penelopes apud Oui-
15 diū de Vlyssis absentia post euersam
Troiam, memoriæ cōmendare velit:

Sed mihi quid prodest uestris disiecta lacertis

Epist. i.

Ilios & murus, quod fuit ante solum,

Si maneo, qualis Troia durante manebam:

20 *Virque mihi dempto fine carendus abest?*

Diruta sunt alijs: uni mihi Pergama restant:

Incola captiuo quæ boue victor arat.

Iam seges est, ubi Troia fuit: ressecandæque falæ

Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus,

25 *Semisepulta virum curuis feriuntur aratris*

Ossa, ruinas occulit herba domos.

Victor abes: nec scire mihi quæ causa morandi,

Aut in quo lateas ferreus orbe licet.

L. ii.

Quisquis ad hanc uertit peregrinā littora puppim,
 Ille mihi de te multa rogatus abit:

Quamq; tibi reddat, si te modo uiderit usquam,
 Traditur huic digitis charta notata meis.

Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua

5

Misimus: incerta est fama remissa Pylo.

Misimus & Sparten, Sparte quoque nescia ueri

Quas habitas terras, aut ubi lentus abes:

Vtilius starent etiam nunc mœnia Phœbi,

Irascor uotis heu leuis ipsa meis.

10

Scirem ubi pugnares, & tantum bella timerem,

Et mea cum multis iuncta querela foret:

Quid timeā ignoro: timeo tamen omnia demens:

Et patet in curas area lata meas.

Quaecunq; æquor habet, quaecunq; pericula tellus: 15

Tam longæ causas suspicor esse moræ.

Hūc totum locum cum uiderit puer
 primo connexo syllogismo compre-
 hensum, partes singulas notabit: ea-

rūmq; præcipuas exornationes: pro- 20

positionem igitur aspiciet initio in

quatuor primis versibus positam.

Sed mihi quid prodest uestris disiecta lacertis

Ilios, & murus, quod fuit ante solum,

Si maneo, qualis Troia durante manebam, 25

Virque mihi dempto sine carendus abest?

Deinde sequitur ex dissentaneis absen-
 tiæ amplificatio nondum positæ as-
 sumptionis: At tu abes, & quidē nimiū

diu, quia cæteri redierūt, tu solus abes
tam multis post deletam Troiam tē-
poribus: vbi sex sunt versus.

Diruta sunt alijs, uni mihi Pergama restant,

5 *Incola captiuo quæ boue victor arat:*

Iam seges est, ubi Troia fuit ressecandæque falæ

Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.

Semisepulta virum curuis feriuntur aratris

Ossa, ruinosas oculit herba domos.

10 Duodecimus versus habet assumptio-
nem auctam maiori: non modò abes,
sed sic abes, vt scire nequeam vbi la-
teas: quod exaggeratur factis Pene-
lopes, interrogo, scribo, mitto in om-
15 nes orbis partes, nec quicquam de te
audio: decem sunt hîc versus.

Victor abes: nec scire mihi quæ causa morandi,

Aut in quo lateas ferreus orbe licet.

Quisq; ad hæc uertit peregrinâ littora puppim,

20 *Ille mihi de te multa rogatus abit:*

Quamque tibi reddat, si te modò uiderit usquam,

Traditur huic digitis charta notata meis.

Nos Pylon antiqui Neleia Nestoris arua

Misimus: incerta est fama remissa Pylo.

25 *Misimus et Sparten, Sparte quoque nescia ueri*

Quas habitas terras, aut ubi lentus abes.

Conclusio tandē vicesimoprîmo se-
cundòque versu per cōtrarium signi-

ficatur: duo tantum sunt versus.

Vtilius starent etiam nunc moenia Phœbi:

Iraſcor uotis, heu leuis, ipſa meis.

Sed & ipſi conſuſioni amplificatio
accedit ex adiuncto, quod ipſum ex
repugnātibus augetur: ſex ſunt verſus.

ſcirem ubi pugnares, & tantum bella timerem:

Et mea cum multis iuncta querela foret:

Quid timeā ignoro: timeo tamen omnia demens:

Et patet in curas area lata meas.

10

Quæcūq; æquor habet, quæcūq; pericula tellus,

Tam longæ cauſas ſuſpicoꝝ eſſe moræ.

Quamobrem cum hac interpretatio-
nis diligentia, puer totam ſententiam
diſtinxerit, vel à diligenti præceptore
diſtinctam acceperit: & ex octo & vi-
ginti verſibus quatuor propoſitioni,
ſexdecim aſſumptioni, octo conclu-
ſioni tribuerit, hac ſyllogiſmi deſcri-
ptione nō ſolum partes, ſed partium
quoque ſentētiā ſibi repræſentabit.

20

Nā cum ſcierit hīc primo loco pro-
poſitionem, ſecundo aſſumptionem,
tertio cōcluſionem eſſe: ſciet itidē ex
cogniti ſyllogiſmi legibus, quæ vis
cuiusque partis eſſe debeat, quin etiā
hac ratione facillimè *φαντασίας* animo
concipiet: per quas imagines rerum

15

absentium ita subiiciet animo, ut cer-
nere oculis, ac præsentes habere vi-
deatur. Ut in hoc exēplo occurrēt an-
tiquæ vrbis ruinæ, agricolæ, ossa, nau-
5 tæ, mulier sollicitè interrogans, tabel-
larii, bella, naufragia, cædes : In ora-
tionibus autē disputationibusque lō-
gioribus ediscendis, methodi dispo-
sitio similem cōmoditatem præbebit.
10 Nam tum definitiones distributionesque
que vniuersas tanquā digitos in ma-
nu, tum deductos velut articulos defi-
nitiones distributionesque singulares
sequemur: omniumque numerū tāto
15 facilius habebimus, quanto est me-
thodi ordo syllogismi ordine nescio
quomodo familiaris magis, magisque
naturalis. Exemplū de nostris insti-
tutionibus cōmodissimum hīc erit, ut
20 dialectica sui ipsius imprimis memo-
riam confirmet: quæ aliis opem cō-
firmandæ memoriæ polliceatur. Figu-
retur igitur hīc primis rerum notis
artis dialecticæ summa, & vniuersa
25 partitio: quæ (quod dicimus) oculis
etiam spectandum proponat.

L.iiii.

Itaque partitis hoc modo distribu-
tisque rebus, vt verborū quoque con-
textus facilius ediscatur, qui ab arte
auxilii nihil admodū capit: nisi fortè
5 quod res ordine distributæ sua voca-
bula secū rapiant: ac, vt Horatius ait,
Verbaque prouisam rem non inuita sequentur. In Arte.

Accedat si placet meditatio, vt per
partes paulatim memoria ducatur:
10 quinetiā modica voce in meditando
animus excitetur: vt duplici motu di-
cendi & audiendi memoria iuuetur,
tum certè si qua ratio memoriā pos-
sit adiuuare, illa dispositionis admo-
15 nitio iuuabit: licebitque philosophis
& oratoribus (qui locis & imagini-
bus artem quandam memoriæ con-
finxerunt) per nos quidem valere: ni-
hil enim pollicentur, quod non vbe-
20 rius multò, faciliusque teneamus.
Aiunt enim ordinē prodesse memo-
riæ: sed externis & commēitiis eum
signis & simulachris instruunt: nos
ordinis rebus ipsis insiti doctrinam
25 certissimā, rerūque verissimas ima-
gines adhibemus. illi verborum me-

memoriam infinitate formarū conturbant, dum propter singula verba ad singulas species est respiciendū: nos hanc partem rerum compositione & collocatione (quātum natura fert) 5 adiuuamus. Quapropter quicquid est, quod ad confirmandam memoriam doctrina possit efficere, id totum dispositionis dialecticæ doctrina præstabit. 10

P E R O R A T I O O P E R I S.

Quamobrem propositis artis, naturæ conueniētibus institutis, & exercitationis meditatione descripta, habemus adumbratam quandam dialecticæ virtutis imaginem, dignitatē dicere de re tanta non audeo. Maior enim quædam huius facultatis vis est, quàm vulgò existimari solet. Hic imperii amplissimi atq; vni- 10 uersum terrarū orbem communibus legibus administrantis simile quiddā mihi videre videor: tæetsi enim multæ prouinciæ, variæ regiones, dissimiles præfecturæ in illo sint imperio: 25 omnes tamen iisdem legibus guber

nantur. Alius in Asia præfectus, alius
in Aphrica, in Europa sit alius, & va-
riis insignibus titulisque nominentur
Asiaticus, Aphricanus, Europeus: ge-
5 nerales tamē leges omnibus æquabi-
liter propositæ sunt, quibus respubli-
cas sibi cōmissas & traditas moderen-
tur. Ita cum sit vna rationis virtus &
natura, qua res omnes explicantur: li-
10 cet subiecta materies, in qua versatur
& exercetur, varias in partes diuersas-
que secta sit, pars alia Mathematis,
alia naturis rerum, alia moribus ho-
minum, alia aliis circumclusa: omnes
15 tamen communibus dialecticæ præ-
ceptis inueniēdi, disponendique con-
tinentur ac tractantur. Et licet in di-
stinctis dissimilium generum fini-
bus moderandis & constituendis va-
20 ria hominum ingenia occupentur,
variisque idcirco nominibus appel-
lentur, grammatici, rhetores, poe-
tæ, historici, arithmetici, geometræ,
musici, astrologi, physici, ethici: lex
25 tamē vna ratioque dialectica tum co-
gitandi, tum disponēdi proposita est,

qua res sibi subiectas interpretentur. Itaque vt communionem illam dialecticæ ad res omnes pertinentē breuiter indicaremus, nulla quidem à phisicis, mathematicis, aut reliquis maiorum disciplinarū studiis exempla petiuimus, quod persuasum omnibus esset apud earum doctores artium, summum dialecticæ splendorem esse: nec eorum tamen exempla ad illustrandam dialecticam satis esse idonea, cum sint posterioris & postea perceptæ cognitionis. Verum è simplici prudentiæ communis usu (qui cæteris in rebus arte nulla comprehensis versatur) omnium dialecticarū laudū testimonia sumpsimus: Atque ea quidem quàm maximè potuimus insignia. Poetas enim & Oratores, id est claros & illustres communis illius sensus, & humanæ prudentiæ testes in singulis doctrinæ locis adhibuimus: qui cum dialecticā non solum in priuatis doctorum hominum scholis, verum etiam in iudiciis, in senatu, in concio-

nibus, in theatris, in omnibus denique humanæ vitæ partibus vigentem florētēque demonstrauerint, tum facile singularem hunc rationis fru-

5 ctum, omnium hominum communē esse vindicabunt: popularique illa sua nō solum sapientia, verū etiam suauitate & elegantia maiores certē virtutis
10 huius amores excitabunt.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

fol. 31. li. 9. dele Virgilius. fol. 42. l. 20. abes &
fol. 59. l. 3. lege minimo. & fol. 67. lin. 8. dialecticæ
& fol. 96. l. 12. igitur Rulli. & fol. 126. l. 23. trauit: Cæteris & fol. 138. lin. 26. falsa negentur,
fol. 149. l. 20. hæc & fol. 157. l. 11. equus

PARISI S,
Excudebat Ludouicus Grandinus
mense Augusti.

I 5 4 7.

